

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Π.Μ.Σ. «Εγκληματολογικές και Ποινικές Προσεγγίσεις της
Διαφθοράς, του Οικονομικού και του Οργανωμένου
Εγκλήματος»

Διπλωματική Εργασία
Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες: ο ρόλος
του χρηματοπιστωτικού συστήματος και η συμβολή του τουρισμού
με παραδείγματα. Θεσμικό πλαίσιο και κριτική προσέγγιση

Θεώνη Νικολακοπούλου
(ΑΜ: 517533)

Επιβλέπων καθηγητής: Σπυράκης Γρηγόριος
Συνεπιβλέπων καθηγητής: Κουλούρης Νικόλαος

Πάτρα, Ιούνιος 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας Θεώνη Νικολακοπούλου που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών δικαιωμάτων.

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Π.Μ.Σ. «Εγκληματολογικές και Ποινικές Προσεγγίσεις της
Διαφθοράς, του Οικονομικού και του Οργανωμένου
Εγκλήματος»

Διπλωματική Εργασία
Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες: ο ρόλος
του χρηματοπιστωτικού συστήματος και η συμβολή του τουρισμού
με παραδείγματα. Θεσμικό πλαίσιο και κριτική προσέγγιση

Θεώνη Νικολακοπούλου
(ΑΜ: 517533)

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων καθηγητής:
Σπυράκης Γρηγόριος
Μέλος Σ.Ε.Π. Ε.Α.Π.

Συνεπιβλέπων καθηγητής
Κουλούρης Νικόλαος
Μέλος Σ.Ε.Π. Ε.Α.Π.

Πάτρα, Ιούνιος 2024

Περίληψη

Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες συνιστά την πρακτική με την οποία παράνομα κεφάλαια εισάγονται στο νόμιμο χρηματοοικονομικό σύστημα με σκοπό την απόκρυψη της προέλευσής τους. Ο χρηματοπιστωτικός τομέας επηρεάζεται αρνητικά από τέτοιες πρακτικές καθώς απειλείται η σταθερότητα και η ευρωστία του. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, με έμφαση στον ρόλο του χρηματοπιστωτικού συστήματος, καθώς και στη συμβολή του τουρισμού στην επέκτασή του. Μέσα από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας αναλύονται θέματα σχετικά με τη συμμετοχή που έχει το ίδιο το χρηματοπιστωτικό σύστημα στη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων, λαμβάνοντας υπόψη το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο και την αποτελεσματικότητά του, ενώ αναλύεται και ο ρόλος της τουριστικής βιομηχανίας με παραδείγματα από συγκεκριμένες μελέτες περίπτωσης. Το χρηματοπιστωτικό σύστημα αποτελεί τη βασική πύλη εισόδου του παράνομου χρήματος στη νόμιμη οικονομία και συνεπώς οι φορείς του φέρουν ηθική και νομική ευθύνη για την ανάπτυξη πολιτικών πρόληψης των εν λόγω δραστηριοτήτων αλλά και για τη συνεργασία με τις αρχές για την αντιμετώπιση και καταστολή σχετικών φαινομένων. Σε παγκόσμιο επίπεδο, παρατηρείται μια συνεχής προσπάθεια αντιμετώπισης η οποία κινητοποιείται από διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς που κατατείνει στη λήψη πολυάριθμων νομοθετικών και ρυθμιστικών μέτρων. Πάρα ταύτα, σε πολλές χώρες τα νομοθετικά πλαίσια παραμένουν ελλιπή, παρατηρείται έλλειψη πολιτικής βούλησης, αδυναμία στην αποτελεσματική εφαρμογή των μέτρων πρόληψης και αντιμετώπισης από τους οργανισμούς του χρηματοπιστωτικού κλάδου και έλλειψη διασυνοριακής συνεργασίας. Τα «κενά» αυτά δίνουν ευκαιρίες στις εγκληματικές οργανώσεις και τους φοροφυγάδες να συνεχίζουν να εμπλέκονται σε ξέπλυμα χρήματος. Στο πλαίσιο αυτό, ορισμένες προτάσεις που μπορούν να βελτιώσουν την αποτελεσματική πρόληψη και αντιμετώπιση της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων είναι η ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας στην επίλυση υποθέσεων, η αλλαγή της νοοτροπίας του χρηματοπιστωτικού τομέα και του ευρύτερου οικονομικού τομέα σε χώρες που μέχρι σήμερα παρουσιάζουν χαμηλά ή μέτρια επίπεδα συμμόρφωσης με τις παγκόσμιες συστάσεις, η λήψη μέτρων για την ενίσχυση της διαφάνειας των χρηματοοικονομικών δραστηριοτήτων και η εισαγωγή επιπλέον κυρώσεων σε χώρες που δεν συμμορφώνονται επαρκώς με τις υφιστάμενες συστάσεις.

Λέξεις κλειδιά: νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, ξέπλυμα χρήματος, χρηματοπιστωτικός τομέας, τουρισμός, μελέτες περίπτωσης

Abstract

Money laundering refers to the practice of introducing illicit funds into the legitimate financial system in order to conceal their origin. The financial sector is adversely affected by such practices, as its stability and soundness are threatened. The purpose of this paper is to investigate the money laundering activities, with an emphasis on the role of the financial system, as well as the contribution of tourism. Through the literature review, issues related to the role of the financial system in money laundering are analyzed, with the existing legislative framework and its effectiveness, while the role of the tourism industry is also analyzed with examples from specific case studies. The financial system is the main gateway for illegal money to enter the legal economy and therefore has a moral and legal responsibility to develop policies to prevent these activities and to cooperate with the authorities to deal with and suppress related phenomena. At the global level, there is a continuous response effort, through numerous legislative and regulatory measures mobilized by international and regional organizations. However, in many individual countries legislative frameworks remain incomplete, there is a lack of political will, an inability to effectively implement prevention and response measures by financial sector organizations and a lack of cross-border cooperation. These "loopholes" provide opportunities for criminal organizations and tax evaders to continue to engage in money laundering. In this context, some proposals that can improve the effective prevention and treatment of money laundering are the strengthening of international cooperation in solving cases, changing the mindset of the financial sector and the wider economic sector in countries that so far show low or moderate levels compliance with global recommendations, taking measures to strengthen the transparency of financial activities and introducing further sanctions to countries that do not sufficiently comply with existing recommendations.

Keywords: money laundering, financial sector, tourism, case studies

Περιεχόμενα

Περίληψη	4
Abstract	5
Συντομογραφίες και Ακρωνύμια	8
1. Εισαγωγή	10
1.1. Εισαγωγή στο θέμα	10
1.2. Σκοπός εργασίας	12
1.3. Διάρθρωση εργασίας	12
2. Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες – Θεωρητικό πλαίσιο	14
2.1. Εισαγωγή – Σύντομη ιστορία	14
2.2 Ορισμός νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες - ξέπλυμα χρήματος	15
2.3 Τρόποι, τεχνικές και στάδια νομιμοποίησης παρανόμως κτηθέντων εσόδων	16
2.3.1. Μοντέλο φάσεων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες	17
2.3.2. Το τελεολογικό μοντέλο στην νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες	21
2.3.3. Διαδικτυακές συναλλαγές και νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες	22
2.4 Σύνοψη κεφαλαίου	24
3. Ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού τομέα στη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες	25
3.1 Εισαγωγή	25
3.2. Τραπεζικές συναλλαγές στη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες	25
3.3. Επιπτώσεις της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στο χρηματοπιστωτικό σύστημα	29
3.4. Τραπεζικό απόρρητο και νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες	31
3.5. Ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην πρόληψη και αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες	35
3.6. Σύνοψη κεφαλαίου	39
4. Η συμβολή του τουρισμού με παραδείγματα	40
4.1. Εισαγωγή	40
4.2. Νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στον τομέα του τουρισμού	40
4.3. Μελέτες περίπτωσης στον τουριστικό τομέα	43
4.4. Σύνοψη κεφαλαίου	46
5. Το θεσμικό πλαίσιο της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες	48
5.1. Εισαγωγή	48

5.2. Διεθνές νομοθετικό πλαίσιο	48
5.2.1. Διεθνείς συμβάσεις και διεθνής συνεργασία.....	48
5.2.2. Νομοθετικό πλαίσιο στις Η.Π.Α.	51
5.2.3. Ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο	53
5.3. Εθνικό νομοθετικό πλαίσιο	56
5.4. Ανεπάρκειες και παράγοντες αναποτελεσματικότητας	60
5.5. Σύνοψη κεφαλαίου	63
6. Συμπεράσματα - Προτάσεις.....	65
Βιβλιογραφικές πηγές	70

Συντομογραφίες και Ακρωνύμια

AML	Anti – Money Laundering
AMLA	Anti-Money Laundering Act
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ATM	Automated Teller Machine
BIS	Bank of International Settlements
BSA	Bank Secrecy Act
BSAAG	Bank Secrecy Act Advisory Group
CDD	Customer Due Diligence
CTF	Counter-Terrorist Financing
DNFBP	Designated Non-Financial Businesses and Professions
EDD	Enhanced Due Diligence
EE	Ευρωπαϊκή Ένωση
EK	Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
FAFT	Financial Action Task Force
FinCEN	Financial Crimes Enforcement Network
FIU	Financial Intelligence Units
GAFILAT	Financial Action Task Force on Money Laundering in Latin America
GPML	Global Programme against Money Laundering
HIFCA	High Intensity Financial Crime Area
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
IMF	International Monetary Fund
IMoLIN	International Money Laundering Information Network
KYC	Know Your Customer
ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
MLCA	Money Laundering Control Act
MSB	Money Services Businesses
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OHE	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
SAR	Suspicious Activity Reports
ΣΔΟΕ	Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος
UBO	Ultimate Beneficial Ownership
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime
USDT	United States Department of Treasury

1. Εισαγωγή

1.1. Εισαγωγή στο θέμα

Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες είναι ένα σύγχρονο διακρατικό φαινόμενο που προσελκύει όλο και περισσότερο την προσοχή των υπεύθυνων πολιτικής σε ολόκληρο τον κόσμο. Αναφέρεται σε ένα σύνολο πράξεων και διαφορετικών μεθόδων συγκάλυψης χρημάτων που αποκτήθηκαν από παράνομες δραστηριότητες, ώστε να εισαχθούν αργότερα σε επίσημα νομισματικά κανάλια αποσκοπώντας στην απόκρυψη της προέλευσης τους και την αποφυγή επιβολής κυρώσεων. Συχνά, οι πηγές αυτών των εσόδων είναι πρώτον τα χρήματα που παράγονται από διάφορες εγκληματικές δραστηριότητες όπως η διακίνηση ναρκωτικών, η εμπορία ανθρώπων, η δωροδοκία ή άλλες παράνομες πράξεις και δεύτερον τα κεφάλαια από τη φοροαποφυγή (Gupta et al., 2023).

Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες αποτελεί σήμερα μια σοβαρή και περίπλοκη πρόκληση για την ανάπτυξη των παγκόσμιων επιχειρήσεων και της κοινωνίας. Η κατανόηση της έκτασής της είναι σημαντική προκειμένου να αναπτυχθούν τρόποι αντιμετώπισης του προβλήματος. Ωστόσο, η ακρίβεια στη μέτρηση του φαινομένου είναι ένας στόχος η επίτευξη του οποίου καθίσταται δυσχερής εξαιτίας του «γκρίζου αριθμού» των δεδομένων σε παγκόσμιο, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο (Αλοσκόφης, 2019). Πάντως, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Αρχής για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (AML), περίπου 715 δις € έως 1,87 τρις € του παγκόσμιου Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) επηρεάζεται κάθε χρόνο από τέτοιου είδους δραστηριότητες (AML, 2024).

Ο ρόλος του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι πολύ σημαντικός στο παραπάνω πλαίσιο με πολλούς τρόπους. Πρώτον, το χρηματοπιστωτικό σύστημα αποτελεί το κύριο κανάλι νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (Ofoeda et al., 2022). Σύμφωνα με την AML (2024), στο τραπεζικό σύστημα και στην οικονομία των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) καταγράφηκαν το 2023 ύποπτες δραστηριότητες και συναλλαγές αξίας μεταξύ 117 και 210 δις €, οι οποίες όχι μόνο ενέχουν χρηματοοικονομικό κίνδυνο, αλλά δυνητικά θέτουν σε κίνδυνο την ακεραιότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα της ΕΕ. Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες έχει συνεπώς επιπτώσεις στη σταθερότητα και τη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού κλάδου. Μελέτες δείχνουν ότι τέτοιες

ενέργειες διαφθείρουν τη χρηματοπιστωτική αγορά, διαβρώνουν την εμπιστοσύνη του κοινού στον τραπεζικό κλάδο και επηρεάζουν αρνητικά την αγορά συναλλάγματος (Ofoeda et al., 2022).

Δεύτερον, η συμβολή του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην πρόληψη και την καταπολέμηση φαινομένων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες έγκειται πρωτίστως στην εισαγωγή αποτελεσματικών πολιτικών και κανονισμών. Οι πολιτικές κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες αποτελούν συστατικό στοιχείο των πολιτικών χρηστής διακυβέρνησης και είναι σύμφωνες με τους περισσότερους κανόνες προληπτικής χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Τα τραπεζικά ιδρύματα εκδίδουν κανόνες κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, κανόνες διαχείρισης για την αναφορά συναλλαγών μεγάλης αξίας και ύποπτων πληρωμών, καθώς και διοικητικούς κανόνες αναφοράς περιστατικών (Simwayi & Guohua, 2011). Ο τραπεζικός τομέας υπόκειται επίσης σε αυστηρούς κανονισμούς οι οποίοι αποσκοπούν στην αύξηση της διαφάνειας και στον εντοπισμό των ύποπτων συναλλαγών. Στο πλαίσιο αυτό, οι νέες τεχνολογίες όπως η μηχανική μάθηση και η ανάλυση δεδομένων αξιοποιούνται με αυξανόμενο ρυθμό από τα τραπεζικά συστήματα για τη διερεύνηση των οικονομικών κινήσεων και την βελτίωση της κατανόησης των ασυνήθιστων χρηματοοικονομικών ροών (Bardin et al., 2023).

Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες καθώς και η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας φαίνεται ότι επιδρούν σημαντικά στον χρηματοπιστωτικό τομέα τον οποίο χρησιμοποιούν ως βασικό μέσο ξεπλύματος στη νόμιμη οικονομία. Καταγράφονται μέχρι σήμερα πολλές τεχνικές νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες οι οποίες ποικίλλουν από τις πιο βασικές έως τις πλέον εξελιγμένες. Μια από αυτές είναι το ξέπλυμα χρήματος μέσω επιχειρήσεων υψηλής έντασης μετρητών (Gilmour & Ridley, 2015). Οι εγκληματίες έχουν αρχίσει πλέον να διεισδύουν σε μη χρηματοοικονομικούς τομείς, συμπεριλαμβανομένων ορισμένων επιχειρήσεων που σχετίζονται με τον τουρισμό και τις υπηρεσίες παροχής φιλοξενίας. Η ξενοδοχειακή βιομηχανία για παράδειγμα χαρακτηρίζεται από μεγάλες επενδύσεις και μεγάλο όγκο συναλλαγών που πρέπει να διεκπεραιώνονται σε καθημερινή βάση. Σε τέτοιες επιχειρήσεις υψηλής έντασης μετρητών είναι δύσκολο να εντοπιστούν παράνομες χρηματοοικονομικές πράξεις. Το γεγονός αυτό διευκολύνει αρκετές διεργασίες που σχετίζονται με τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (Brieskova, 2011).

1.2. Σκοπός εργασίας

Ο σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η διερεύνηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες με έμφαση στον ρόλο του χρηματοπιστωτικού συστήματος όπως και στη συμβολή του τουρισμού. Η εργασία αποσκοπεί στην ανάλυση του θεσμικού πλαισίου που διέπει την αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων καθώς και στην κριτική προσέγγιση των υφιστάμενων μέτρων και διαδικασιών. Ειδικότερα, οι στόχοι της εργασίας είναι:

1. Η ανάλυση των τρόπων και μεθόδων με τους οποίους το χρηματοπιστωτικό σύστημα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες
2. Η διερεύνηση του ρόλου του τουρισμού ως μέσο νομιμοποίησης εσόδων, με παραδείγματα από συγκεκριμένες περιπτώσεις
3. Η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου και των μηχανισμών ελέγχου και πρόληψης που έχουν θεσπιστεί
4. Η πρόταση βελτιώσεων και νέων προσεγγίσεων για την ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου και την αποτελεσματικότερη καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων.

Μέσα από την ενδελεχή μελέτη και ανάλυση των παραπάνω, η εργασία στοχεύει να συμβάλει στην πληρέστερη κατανόηση του φαινομένου και στην ενίσχυση των στρατηγικών αντιμετώπισης του προβλήματος τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

1.3. Διάρθρωση εργασίας

Η εργασία δομείται σε πέντε κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη εισαγωγή στο θέμα της έρευνας, τον σκοπό αυτής καθώς και στους ερευνητικούς στόχους. Στο δεύτερο κεφάλαιο καταγράφεται το θεωρητικό πλαίσιο της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και ειδικότερα γίνεται αναφορά σε θέματα όπως οι τρόποι, οι τεχνικές και τα στάδια στο ξέπλυμα χρήματος. Το τρίτο κεφάλαιο αναλύει τον ρόλο του χρηματοπιστωτικού συστήματος στο ξέπλυμα χρήματος και επεξηγεί θέματα όπως οι τραπεζικές συναλλαγές, οι

επιπτώσεις του στο τραπεζικό σύστημα, ο ρόλος του τραπεζικού απορρήτου και ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού συστήματος ευρύτερα στην πρόληψη και αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Το τέταρτο κεφάλαιο εξετάζει τον ρόλο του τομέα του τουρισμού, με αναφορά στο έγκλημα και τη διαφθορά στον κλάδο και σε παρουσίαση και καταγραφή μελετών περίπτωσης. Τέλος, το πέμπτο κεφάλαιο εστιάζει στο νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Ολοκληρώνοντας τα σημαντικότερα σημεία της εργασίας συνοψίζονται στην ενότητα των συμπερασμάτων με προτάσεις για τη βελτίωση της αντεγκληματικής πολιτικής.

2. Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες – Θεωρητικό πλαίσιο

2.1. Εισαγωγή – Σύντομη ιστορία

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μια προσπάθεια κατανόησης και αποτύπωσης του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες το οποίο παραμένει πολυδιάστατο στη φύση του. Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, κοινώς γνωστή ως «ξέπλυμα χρήματος» (money laundering), ως όρος προήλθε από τις Η.Π.Α. μετά το σκάνδαλο Watergate στη διάρκεια της δεκαετίας του 70' σύμφωνα με την Προεδρική Επιτροπή για το Οργανωμένο Έγκλημα των ΗΠΑ. Ωστόσο, ο όρος «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» είχε επινοηθεί αρκετά νωρίτερα στη διάσημη εποχή των λεγόμενων «γκάνγκστερ» της αμερικανικής ιστορίας της δεκαετίας του 1920 (Καραδήμας & Καραδήμα 2015). Στο σκάνδαλο Watergate κατατέθηκε μεγάλο ποσό μετρητών σε τράπεζες του Μεξικού, το οποίο αργότερα μεταφέρθηκε πίσω στις Ηνωμένες Πολιτείες, με αποτέλεσμα την απόκρυψη με τον τρόπο αυτόν της προέλευσης των χρημάτων και της ταυτότητας των δωρητών που χρηματοδοτούσαν την εκστρατεία των Ρεπουμπλικανών (Rosenbaum, 1974).

Οι εγκληματίες της εποχής συγκέντρωσαν κεφάλαια από παράνομες δραστηριότητες όπως ήταν κυρίως ο τζόγος, η πορνεία και οι πωλήσεις παράνομου αλκοόλ. Τα χρήματα που κέρδιζαν ήταν συνήθως με τη μορφή νομίσματος σε μετρητά — και συχνά σε χαρτονομίσματα ή νομίσματα μικρής ονομαστικής αξίας. Επομένως, υπήρξε ανάγκη να αναπτύξουν μια μέθοδο ώστε η κυβέρνηση να μην υποψιαστεί την πραγματική φύση των κεφαλαίων τους, κάτι που θα συνέβαινε αν τα κατέθεταν σε τράπεζες. Επιπλέον, η φυσική αποθήκευση μεγάλων χρηματικών ποσών σε νομίσματα χαμηλής αξίας ενείχε σημαντικούς υλικοτεχνικούς περιορισμούς. Ως αποτέλεσμα, οι εγκληματίες δημιούργησαν επιχειρήσεις, οι οποίες αφορούσαν είτε μηχανήματα τυχερών παιγνίων (γνωστοί ως «κουλοχέρηδες»), είτε πλυντήρια που λειτουργούσαν με κερματοδέκτη. Έτσι, τα νομίσματα θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για τζόγο και για πλούσιμο ρούχων. Στην πραγματικότητα ο αριθμός των νομισμάτων που χρησιμοποιήθηκαν υπερέβαινε κατά πολύ την πραγματική ποσότητα που παίχτηκε στους «κουλοχέρηδες» ή χρησιμοποιήθηκε στα πλυντήρια. Κατά αυτό τον τρόπο εικάζεται ότι δημιουργήθηκε και η έκφραση «ξέπλυμα μαύρου χρήματος» (Sullivan, 2023).

Από τη δεκαετία του 1970 και μετά, το ξέπλυμα χρήματος αναγνωρίστηκε ως ένα σημαντικό αρνητικό φαινόμενο για τις οικονομίες. Τότε ήταν που έγιναν οι πρώτες προσπάθειες συνεργασίας μεταξύ κρατών σε όλο τον κόσμο, με στόχο να αντιμετωπιστεί αυτή η δραστηριότητα και να τεθούν πρότυπα που αργότερα προσαρμόστηκαν στα εθνικά δικαστικά συστήματα. Διαφορετικοί τύποι εγκλημάτων ήταν το επίκεντρο τέτοιων προσεγγίσεων, οι οποίες διαμόρφωσαν και τις μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν. Κατά την εποχή της ποτοαπαγόρευσης, το ρούμι και ο παράνομος τζόγος προκάλεσαν την μεγαλύτερη ανησυχία, αργότερα ο πόλεμος κατά των ναρκωτικών, από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας, και πιο πρόσφατα τα κρυπτονομίσματα βρίσκονται στο επίκεντρο της καταπολέμησης του ξεπλύματος χρήματος. Σήμερα το ξέπλυμα χρήματος μπορεί να έχει κοινωνικό αλλά και οικονομικό αντίκτυπο, ειδικά όταν βοηθά τους διεφθαρμένους πολιτικούς να παραμείνουν στην εξουσία ή επιτρέπει στους συμμετέχοντες στο οργανωμένο έγκλημα να αναπτύξουν τις δραστηριότητες τους σε ολόκληρους οικονομικούς τομείς και γεωγραφικές περιοχές (Villányi, 2021).

2.2 Ορισμός νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες - ξέπλυμα χρήματος

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες είναι η διαδικασία με την οποία οι εγκληματίες «καθαρίζουν» τα κεφάλαια των δραστηριοτήτων τους, με σκοπό να αποκρύψουν την παράνομη προέλευσή τους (European Union, 2023). Πρόκειται στην ουσία για διάφορες διαδικασίες μέσω των οποίων αποκρύπτεται η υπόσταση, η πηγή και η χρήση παράνομων κεφαλαίων, τα οποία εν συνεχεία «καμουφλάρονται» σε νόμιμα (Καραδήμας & Καραδήμα 2015).

Στη βιβλιογραφία έχουν αναπτυχθεί διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, ωστόσο υφίστανται δυο επικρατούσες. Πρώτον είναι η παράνομη πηγή των κεφαλαίων (στην παραοικονομία/εγκληματική οικονομία) που καθορίζει σχετικά φαινόμενα, και δεύτερον είναι η διαδικασία της νομιμοποίησης των εσόδων. Η παράνομη πηγή αναφέρεται σε ένα βασικό αδίκημα, το οποίο μπορεί να είναι είτε ένα τυπικό βίαιο έγκλημα, είτε ένα λιγότερο βίαιο έγκλημα όπως η φοροδιαφυγή, η διαφθορά και η υπεξαίρεση (Villányi, 2021).

Ειδικότερα σύμφωνα με τους Gupta et al., (2023) υπάρχουν δύο κύριοι τύποι πηγών χρημάτων που απαιτούν ξέπλυμα. Πρώτον είναι τα χρήματα που προέρχονται από παράνομες επιχειρήσεις, όπως οι διάφορες μορφές κλοπής (π.χ. ληστεία ή διάρρηξη), η διακίνηση ναρκωτικών και η εμπορία ανθρώπων, η δωροδοκία, τα λύτρα, τα χρήματα που αποκτώνται μέσω απάτης συναλλαγών και πολλοί άλλοι παρόμοιοι τύποι δραστηριοτήτων. Αυτές οι δραστηριότητες δημιουργούν ένα σημαντικό ποσό παράνομων χρημάτων που πρέπει να διοχετευθούν μέσω νόμιμων διαύλων στην οικονομία ώστε να καταναλωθούν. Το κίνητρο των δραστών του εγκλήματος είναι η διοχέτευση αυτών των χρημάτων στην επίσημη οικονομία και στη συνέχεια η χρησιμοποίησή τους σε περιουσιακά στοιχεία ή ως αποταμιεύσεις σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Δεύτερον είναι η φοροδιαφυγή, όπου σε αυτή την περίπτωση πρόκειται για χρήματα που έχουν παραχθεί από νόμιμες δραστηριότητες (και όχι εγκληματικές), δηλαδή από γνήσιες επιχειρηματικές δραστηριότητες. Για να αποφευχθεί η πληρωμή φόρων, τα χρήματα διοχετεύονται μέσω πολύπλοκων δομών, δημιουργούνται πλαστές «διαδρομές» και στη συνέχεια διοχετεύονται πίσω στον ιδιοκτήτη είτε στη χώρα υποδοχής είτε στο εξωτερικό.

Από νομικής άποψης, τίθενται στο επίκεντρο οι τέσσερις διακριτές ομάδες δραστηριοτήτων – διαδικασιών ξεπλύματος: η μετατροπή ή η μεταβίβαση περιουσίας με γνώση της παράνομης πηγής της, η απόκρυψη ή συγκαλύψη της παράνομης προέλευσής της, η απόκτηση, κατοχή ή χρήση αυτής της περιουσίας, και τέλος κάθε είδους συμμετοχή σε παράνομες δραστηριότητες (UNODC, 1988). Πρόκειται για μια τυπική θεωρητική προσέγγιση που έχει υιοθετηθεί μέχρι σήμερα από πολλούς διεθνείς οργανισμούς όπως τα Ηνωμένα Έθνη και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και έτσι πολλές χώρες τον έχουν προσαρμόσει στα εθνικά τους νομικά συστήματα (Levi & Soudijn, 2020). Βασικός τρόπος πραγμάτωσης του ξεπλύματος είναι η διαρκής κινητικότητα κεφαλαίων, με συνεχείς συναλλαγές, με επενδύσεις σε διάφορα χρηματοπιστωτικά προϊόντα σε φορολογικούς παραδείσους και σε εταιρίες «βιτρίνα» με απώτερο στόχο την προστασία και την ενίσχυση του καθαρού οφέλους, αποκρύπτοντας την αρχική του προέλευση (Καραδήμας & Καραδήμα 2015).

2.3 Τρόποι, τεχνικές και στάδια νομιμοποίησης παρανόμως κτηθέντων εσόδων

Τα τελευταία χρόνια η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και η απελευθέρωση των παγκόσμιων αγορών επέδρασε σημαντικά στη συνεχή και ελεύθερη μεταφορά κεφαλαίων,

προσώπων και υπηρεσιών επιφέροντας άνηση της οικονομίας με απώτερες συνέπειες και στην παραοικονομία. Ως εκ τούτου παράνομες δραστηριότητες όπως το ξέπλυμα χρήματος το οποίο, ως φαινόμενο δικτυώθηκε παγκοσμίως μέσω διαφόρων και ευπροσάρμοστων τρόπων, διευκολύνθηκαν και από τις αλλαγές που επήλθαν στα οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι παραβατικές συμπεριφορές οι οποίες συνδέονται με οικονομικές δραστηριότητες βρίσκονται σε μία αέναη εξελικτική δράση στο βαθμό που δράστες εφευρίσκουν διαρκώς νέα μέσα δράσης και απόκρυψης (Καραδήμας & Καραδήμα, 2015).

Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένες διαδικασίες νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες οι οποίες είναι καλά τεκμηριωμένες και έχουν ενταχθεί σε μοντέλα ή προσεγγίσεις ξέπλυματος χρήματος. Σκοπός αυτών των μοντέλων είναι η κατανόηση και η τυποποίηση των διαδικασιών ξέπλυματος, η κατανόηση των στόχων και των κινήτρων των εγκληματιών και η κατανόηση των αποτελεσμάτων και επιπτώσεων, ώστε τελικά να αναπτυχθούν αποτελεσματικά μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου. Σε αυτό το πλαίσιο εντοπίζονται στη βιβλιογραφία τα μοντέλα των φάσεων ή σταδίων και το τελεολογικό μοντέλο (Καραδήμας & Καραδήμα, 2015).

2.3.1. Μοντέλο φάσεων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες

Πιο συγκεκριμένα ο William Rosenblatt έχει προτείνει ένα μοντέλο 3 σταδίων-φάσεων το οποίο μέχρι σήμερα είναι κοινά αποδεκτό για την ανάλυση της διαδικασίας ξέπλυματος χρήματος (Levi & Soudijn, 2020). Η διαδικασία ξεκινά με την τοποθέτηση (placement), όταν τα παράνομα κεφάλαια συγκεντρώνονται από τις πηγές τους και εισάγονται στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Το επόμενο στάδιο είναι η στρωματοποίηση (layering) όπου εκτελούνται διάφορες, συχνά πολύπλοκες συναλλαγές, προκειμένου να διαχωριστούν τα κεφάλαια από το έγκλημα. Κατά το τελευταίο στάδιο, που ονομάζεται ενοποίηση (integration), αυτά τα περιουσιακά στοιχεία μετατρέπονται σε φαινομενικά νόμιμα κεφάλαια χρησιμοποιώντας μια τυπικά νόμιμη επιχειρηματική οντότητα (USDT, 2018; Gupta et al., 2023).

Τοποθέτηση

Οι πιο παραδοσιακές μορφές εγκλήματος, όπως η εμπορία ναρκωτικών και η εμπορία ανθρώπων, είναι δραστηριότητες έντασης μετρητών και συνήθως απαιτούν τοποθέτηση. Οι

εγκληματίες μπορεί να παρακάμψουν εν μέρει αυτό το στάδιο πληρώνοντας απευθείας τους συν-παραβάτες ή άλλους συνεργάτες σε μετρητά ή παραδίδοντας τιμαλφή (π.χ. κοσμήματα, πολύτιμους λίθους ή χρυσό), αλλά εάν αποφέρουν σημαντικό παράνομο κέρδος, αυτό δεν είναι βιώσιμο. Κατά τη διάρκεια της τοποθέτησης, ο στόχος είναι να κατατεθούν τα μετρητά στον λογαριασμό ενός ενδιάμεσου χρηματοπιστωτικού οργανισμού ή να μεταφερθούν μέσω ενός παρόχου εμβασμάτων (Schneider & Windischbauer, 2008).

Ωστόσο, οι εγκληματίες θέλουν να αποφύγουν τον εντοπισμό τους, επομένως χρησιμοποιούν διάφορες τεχνικές για να αποκρύψουν την παράνομη προέλευση των εσόδων τους. Για παράδειγμα, τα παράνομα κεφάλαια συχνά διαχωρίζονται σε πολλαπλά μέρη για να αποφευχθεί ο έλεγχος και η αναφορά. Παλαιότερα οι εγκληματίες έκαναν καταθέσεις μικρότερων ποσών σε διάφορα υποκαταστήματα μιας τράπεζας. Σήμερα η τακτική είναι να προσλαμβάνονται τρίτα άτομα (συχνά συγγενείς και φίλοι) που ανοίγουν τραπεζικούς λογαριασμούς, ώστε να μεταφερθούν και να εισαχθούν τα κεφάλαια στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Μια άλλη τακτική είναι η χρήση ενός μεταφορέα χρημάτων (money mule), ο οποίος ανοίγει έναν τραπεζικό λογαριασμό μεταφέροντας μετρητά και κάνοντας καταθέσεις. Συχνά τα άτομα αυτά είναι κοινωνικά περιθωριοποιημένα, αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες και προσφέρουν τις υπηρεσίες τους με αντάλλαγμα ένα μικρότερο ποσό. Πολλοί από αυτούς είναι άστεγοι, τοξικομανείς, αλκοολικοί ή φοιτητές σε δυσμενή οικονομική κατάσταση, οι οποίοι είτε δεν κατανοούν το μερίδιο ευθύνης του στην παράνομη δραστηριότητα είτε σκόπιμα το αγνοούν. Σε άλλες περιπτώσεις, οι εγκληματίες οι οποίοι έχουν συναλλαγές με μια τράπεζα, μπορούν να κλέψουν και να χρησιμοποιήσουν τα έγγραφα ενός τρίτου προσώπου, κάτι που ονομάζεται κλοπή ταυτότητας (Kruisbergen et al., 2019).

Στρωματοποίηση

Στο στάδιο της στρωματοποίησης χρησιμοποιείται ένα σύνθετο σχέδιο τραπεζικών εμβασμάτων ή άλλων συναλλαγών για την απόκρυψη της προέλευσης των παράνομων κεφαλαίων. Όταν πρόκειται για μεγάλου όγκου παράνομα κεφάλαια είναι συχνό φαινόμενο η πρόσληψη ενός επαγγελματία στο ξέπλυμα χρήματος, ο οποίος έχει εξειδίκευση στη λογιστική, την οικονομική συμβουλευτική ή τη νομική συμβουλευτική. Μπορεί να είναι ένα μεμονωμένο άτομο ή εναλλακτικά μια ολόκληρη επαγγελματική οργάνωση με διεθνείς διασυνδέσεις, με διάφορα μέλη τα οποία ειδικεύονται σε ξεχωριστούς τομείς. Δεν είναι γνωστό σε ποιο βαθμό χρησιμοποιούνται τέτοια δίκτυα από τους εγκληματίες, αλλά είναι μια τακτική που συνήθως

ακολουθείται από ομάδες άκρως οργανωμένου εγκλήματος, επιχειρηματίες ή άλλα άτομα που φοροδιαφεύγουν και υψηλόβαθμους διεφθαρμένους πολιτικούς (Kramer et al., 2023).

Οι μεταφορείς χρημάτων – όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο στάδιο – παίζουν αποφασιστικό ρόλο στο στάδιο της στρωματοποίησης. Το έργο τους συντονίζεται από ένα άτομο που διευθύνει τις δραστηριότητές τους. Οι μεταφορείς χρημάτων εντοπίζονται συνήθως μέσω του διαδικτύου. Το καθήκον τους είναι είτε να εκτελούν ενεργά συναλλαγές με τους τραπεζικούς τους λογαριασμούς ή απλώς να μεταβιβάζουν τα διαπιστευτήριά τους στον ανώτερό τους. Συνήθως διαβιβάζουν το παράνομο κεφάλαιο στο εξωτερικό ή σε εταιρείες με αδιαφανή ιδιοκτησία (Raza et al., 2020).

Στην τελευταία περίπτωση, γίνεται λόγος για τις εταιρείες κέλυφος ή εικονικές εταιρείες, οι οποίες δεν ασκούν πραγματική οικονομική δραστηριότητα, αλλά διαθέτουν τραπεζικούς λογαριασμούς. Οι off-shore εταιρείες παρέχουν επίσης πολλές ευκαιρίες για τη συγκάλυψη της προέλευσης των περιουσιακών στοιχείων. Η χρήση trust είναι επίσης κοινή, και αναφέρεται σε μια συμφωνία στην οποία ένα άτομο ή μια εταιρεία (ο εμπιστευματοδόχος) διαχειρίζεται τα περιουσιακά στοιχεία για λογαριασμό άλλου ατόμου ή οντότητας (ο δικαιούχος). Υπάρχουν εξειδικευμένες επιχειρήσεις, πάροχοι υπηρεσιών εμπιστοσύνης – οι οποίες βοηθούν τους εγκληματίες να δημιουργήσουν τέτοια πολύπλοκα δίκτυα. Μόλις αποκτήσουν ένα δίκτυο εταιρειών κέλυφος ή διεισδύσουν σε εταιρείες με πραγματική δραστηριότητα, αυτοί οι επαγγελματίες στο ξέπλυμα χρήματος μπορούν να συνάψουν εικονικές συμβάσεις για να παρέχουν μια φαινομενικά ικανοποιητική τεκμηρίωση των παράνομων κεφαλαίων (Rosdol, 2007; Schneider & Windischbauer, 2008).

Μια άλλη τακτική είναι τα δάνεια back to back. Σε αυτήν την περίπτωση, οι εγκληματίες καταθέτουν ένα ορισμένο ποσό χρημάτων σε τραπεζικό λογαριασμό (ή εύλογα αποδεικνύουν ότι οι τίτλοι είναι επαρκείς στην αξία τους σε άλλη τράπεζα) προκειμένου στη συνέχεια να ανακτήσουν εκ νέου το ίδιο ποσό με το τραπεζικό δάνειο. Εφόσον το καταφέρουν συγκεντρώνουν το δικό τους κεφάλαιο και έχουν ωστόσο απόδειξη προέλευσης σχετικά με το τραπεζικό δάνειο. Σε αυτή την περίπτωση, τα κεφάλαια μεταφέρονται μεταξύ χωρών μέσω αμοιβαία εξασφαλισμένων δανείων, παρακάμπτοντας ενδεχόμενους περιορισμούς και ελέγχους κεφαλαίων. Οι εγκληματίες σε αυτή την περίπτωση εκμεταλλεύονται την πολυπλοκότητα και τη διασυνοριακή φύση αυτών των δανείων για να αποκρύψουν την προέλευση παράνομων χρημάτων (Schneider & Windischbauer, 2008).

Κοινές είναι και οι τακτικές νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες που βασίζονται στο εμπόριο και τα πλαστά τιμολόγια. Στην απλούστερη μορφή μιας τέτοιας διαδικασίας, οι εγκληματίες διαθέτουν δύο εταιρείες, οι οποίες μπορούν να ανήκουν σε επαγγελματίες στο ξέπλυμα χρήματος και οι οποίες μπορούν να κάνουν έναρξη επιχειρηματικής δραστηριότητας σε διαφορετικές χώρες. Για τη μεταφορά κεφαλαίων μεταξύ διαφορετικών τοποθεσιών εμπορεύονται διάφορα είδη αγαθών, τα οποία μπορούν να παραδοθούν φυσικά ή μέσω πλασματικών αποστολών (phantom shipping). Η μετακίνηση κεφαλαίων μεταξύ των δύο εταιρειών μπορεί να γίνει με τους εξής τρόπους: 1) την υπερτιμολόγηση ή υποτιμολόγηση των αγαθών κατά τη διεξαγωγή των διεθνών εμπορικών συναλλαγών, 2) την έκδοση πλαστών τιμολογίων και 3) την έκδοση πολλαπλών τιμολογίων για μια συναλλαγή, όπου για παράδειγμα το ένα θα είναι το τιμολόγιο αποστολής και το δεύτερο θα χρησιμοποιηθεί για λογιστικούς σκοπούς (Cassara, 2016).

Σημειώνεται πως με την πάροδο των ετών οι εγκληματίες έχουν αρχίσει να χρησιμοποιούν πιο εξελιγμένες μεθόδους για να επιτύχουν τον στόχο τους καθώς αυξάνονται οι έλεγχοι και καθιερώνονται υψηλότερα πρότυπα αναφοράς για την ενίσχυση της τραπεζικής διαφάνειας. Η παγκοσμιοποίηση των χρηματοπιστωτικών αγορών, οι χρηματοοικονομικές καινοτομίες, η λιγότερο λεπτομερής αναφορά των τελικών ιδιοκτητών σε ορισμένες δικαιοδοσίες, τα συστήματα ηλεκτρονικών πληρωμών, το τραπεζικό απόρρητο και η αναποτελεσματική συνεργασία των αρχών ποινικής δίωξης στις διαφορετικές χώρες είναι παράγοντες διευκόλυνσης τις διαδικασίες στρωματοποίησης (Villányi, 2021).

Ενοποίηση

Στο τελευταίο στάδιο οι εγκληματίες προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν τα κεφάλαια από τη διαδικασία της στρωματοποίησης για να εκτελέσουν φαινομενικά νόμιμες οικονομικές συναλλαγές. Τα χρήματα που αποκτώνται από δάνεια back to back μπορούν να καλύψουν την απόκτηση ακινήτων ή άλλων μορφών επένδυσης. Οι εγκληματίες διεισδύουν στη νόμιμη οικονομία ιδρύοντας νέες εταιρείες, τοποθετώντας μπροστά από αυτούς άλλα άτομα (figureheads) που εμφανίζονται ως οι νόμιμοι ιδιοκτήτες ή διευθυντές, οι οποίοι όμως στην πραγματικότητα δεν υφίστανται κανέναν έλεγχο ή πραγματική συμμετοχή στις δραστηριότητές της, με απώτερο σκοπό την απόκρυψη της δικής τους ταυτότητας. Οι εταιρείες αυτές ιδρύονται σε διάφορους τομείς της οικονομίας – αλλά συχνά είναι σε τομείς έντασης μετρητών, όπως η εστίαση, ο τουρισμός, η ψυχαγωγία, οι μεταφορές και οι κατασκευές. Οι

τομείς έντασης εργασίας με υψηλά ποσοστά μη δηλωμένης εργασίας διευκολύνουν επίσης το ξέπλυμα χρήματος, αν και οι εγκληματίες μπορεί να απασχολήσουν επίσημα τους συγγενείς τους σε πλασματικές θέσεις προκειμένου να μην γίνουν αντιληπτοί (Villányi, 2021). Για συστήματα νομιμοποίησης εσόδων που βασίζονται στο εμπόριο, τα αγαθά που αγοράζονται σε τιμή χαμηλότερη της αγοράς μπορούν να πωληθούν στη νόμιμη αγορά με υπερβάλλον κέρδος (Cassara, 2016).

2.3.2. Το τελεολογικό μοντέλο στην νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες

Το τελεολογικό μοντέλο θεωρείται ευρύτερο από τα μοντέλα των φάσεων, καθώς δεν εξετάζει μόνο τις μεθόδους και τις τεχνικές νομιμοποίησης εσόδων, αλλά και τα κίνητρα της διαδικασίας και τους παράγοντες ενίσχυσης των φαινομένων νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Αναπτύχθηκε από τους Dr. Jürg-Beat Ackermann και Dr. James Preston. Περιλαμβάνει τρία βασικά επίπεδα, τα οποία είναι (Καραδήμας & Καραδήμα, 2015):

Σκοποί νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες:

Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες εξυπηρετεί διάφορους σκοπούς. Πρώτον, περιλαμβάνει τη συστηματική απόκρυψη και μετατροπή παράνομων κεφαλαίων σε νόμιμα. Δεύτερον, αυτά τα παράνομα κεφάλαια επενδύονται συχνά στη νόμιμη οικονομία για να αποκρυβεί η παράνομη προέλευσή τους. Επιπλέον, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες βοηθά τους δράστες να αποφύγουν τη φορολόγηση αυτών των κεφαλαίων ξεφεύγοντας έτσι τον φορολογικό έλεγχο. Τέλος, τα νομιμοποιημένα χρήματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη χρηματοδότηση περαιτέρω παράνομων δραστηριοτήτων με απότοκο τη διαιώνιση των εγκληματικών επιχειρήσεων.

Οι τρόποι δράσης που χρησιμοποιούνται

Οι υπεύθυνοι για το ξέπλυμα χρήματος χρησιμοποιούν διάφορες μεθόδους για να αποκρύψουν την προέλευση των παράνομων κεφαλαίων. Επεκτείνουν τις παράνομες οικονομικές δραστηριότητες εκτός των εθνικών συνόρων, έχοντας διεθνή λειτουργία ώστε να περιπλέκουν τον εντοπισμό και την έρευνα. Η ίδρυση επιχειρηματικών μονάδων παρέχει μια όψη νομιμότητας, επιτρέποντάς τους να ενσωματώνουν τα παράνομα κεφάλαια πιο απρόσκοπτα στη νόμιμη οικονομία. Επιπλέον, χρησιμοποιούν αξιόγραφα και

δίκτυα λογαριασμών για τη μεταφορά χρημάτων σε διάφορες δικαιοδοσίες, προκαλώντας περαιτέρω απόκρυψη της διαδρομής των χρημάτων.

Παράγοντες που ενισχύουν την εξάπλωση του φαινομένου:

Πρώτον, οι δραστηριότητες αυτές έχουν αποκτήσει διεθνή εμβέλεια, υπερβαίνοντας τα εθνικά σύνορα και τις δικαιοδοσίες. Η έλλειψη ενιαίας παγκόσμιας πολιτικής για την καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος επιδεινώνει το ζήτημα αυτό, καθιστώντας ευκολότερο για τους εγκληματίες να εκμεταλλεύονται τα ρυθμιστικά κενά και τις διαφορετικές πρακτικές ελέγχου. Επιπλέον, το απόρρητο που είναι συνυφασμένο με τις χρηματοπιστωτικές συναλλαγές διευκολύνει τη διακίνηση παράνομων κεφαλαίων σε παγκόσμιο επίπεδο, αποκρύπτοντας την παράνομη προέλευσή τους από τις αρχές. Επιπλέον, οι εγκληματίες επωφελούνται από τη νομική προστασία που παρέχουν επαγγελματίες όπως οι δικηγόροι και οι χρηματοοικονομικοί σύμβουλοι τόσο σε τοπικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Τέλος, οι εξελίξεις στην τραπεζική τεχνολογία, όπως η ηλεκτρονική τραπεζική (E-Banking), επιτρέπουν στους εγκληματίες να πραγματοποιούν οικονομικές συναλλαγές σε παγκόσμιο επίπεδο από τις προσωπικές τους συσκευές, συμβάλλοντας στην ευρεία υιοθέτηση τεχνικών νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στη σύγχρονη εποχή. (Καραδήμας & Καραδήμα, 2015).

2.3.3. Διαδικτυακές συναλλαγές και νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες

Στη διάρκεια του 21^{ου} αιώνα η ταχεία ανάπτυξη του διαδικτύου, η άνοδος των κινητών συσκευών και η ηλεκτρονική τραπεζική αποτέλεσαν τεχνολογικά μέσα που βοήθησαν περισσότερο στον εντοπισμό παράνομων δραστηριοτήτων και διαδικασιών ξεπλύματος μαύρου χρήματος. Από την αντίθετη πλευρά ωστόσο, δημιούργησαν και νέες μεθόδους ή τεχνικές που χρησιμοποιούνται σήμερα ευρέως από εγκληματίες. Βασικό χαρακτηριστικό της τεχνολογικής εξέλιξης είναι η ανάπτυξη και η εισαγωγή νομισματικών συναλλαγών στο διαδίκτυο. Το ηλεκτρονικό εμπόριο και οι τραπεζικές συναλλαγές αποκτούν ένα αυξανόμενο μερίδιο στην οικονομία και νέες μορφές εγκληματικότητας έχουν αναπτυχθεί για να εκμεταλλευτούν τα νέα τρωτά σημεία των ηλεκτρονικών συστημάτων. Ως εκ τούτου η εποχή της πληροφορίας έχει εισάγει αλλαγές στα στάδια/φάσεις των μοντέλων στο ξέπλυμα χρήματος (Wronka, 2022).

Σύμφωνα με τους Levi & Soudijn, (2020) μια κλασική περίπτωση είναι οι απάτες απόσπασης χρημάτων από θύματα στο διαδίκτυο, όπως το ransomware το οποίο αποτελεί έναν τύπο κακόβουλου λογισμικού που κρυπτογραφεί τα δεδομένα ενός συστήματος και απαιτεί από τον χρήστη την πληρωμή ενός "λύτρου" για την αποκρυπτογράφησή τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι απάτες μέσω του διαδικτύου δεν αφορούν μετρητά, επομένως το στάδιο της τοποθέτησης παρακάμπτεται ως επί το πλείστον. Οι εγκληματίες είτε εξαπατούν, είτε εξαναγκάζουν τα θύματα να μεταφέρουν τα χρήματα που ζητούν στον λογαριασμό τους και έτσι ξεκινούν απευθείας με το στάδιο της στρωματοποίησης.

Το διαδίκτυο συνέβαλλε επίσης και στην άνοδο του παράνομου εμπορίου. Αντικείμενα παράνομου εμπορίου, όπως ναρκωτικά, όπλα και εικόνες/βίντεο σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών πωλούνται ευρέως σε εξειδικευμένες ιστοσελίδες στον σκοτεινό ιστό και πολλοί επαγγελματίες στο τομέα του ξεπλύματος χρήματος διαφημίζουν τις υπηρεσίες τους σε τέτοιες σελίδες. Σε άλλες περιπτώσεις, οι εγκληματίες έχουν προσπαθήσει να κάνουν ξέπλυμα χρήματος χρησιμοποιώντας δωροκάρτες μιας κορυφαίας εταιρείας, ενώ η ευκολία του ανοίγματος τραπεζικών λογαριασμών στο διαδίκτυο και η ύπαρξη προπληρωμένων καρτών συνιστούν σημαντικό κίνδυνο (Villányi, 2021).

Η αγορά των κρυπτονομισμάτων δημιούργησε επίσης πρόσφορο έδαφος στην ανάπτυξη νέων μεθόδων νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Το πρώτο κρυπτονόμισμα, το bitcoin, εισήχθη στην αγορά το 2009, δίνοντας τη δυνατότητα διεξαγωγής πλήρως ανώνυμων συναλλαγών στο διαδίκτυο. Οι πληρωμές με bitcoin στον πραγματικό κόσμο δεν είναι ακόμη διαδεδομένες, αλλά είναι δυνατή η ανταλλαγή αυτών και άλλων παρόμοιων κρυπτονομισμάτων με συμβατικά χρήματα, μια δυνατότητα που χρησιμοποιείται ευρέως στο έγκλημα στον κυβερνοχώρο. Μια σημαντική απειλή από την άποψη της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες είναι η ύπαρξη των λεγόμενων tumbler ή mixer κρυπτονομισμάτων. Πρόκειται για πλατφόρμες που προσφέρουν υπηρεσίες ανάμειξης κρυπτονομισμάτων και οι οποίες λειτουργούν συγκεντρώνοντας κρυπτονομίσματα από διάφορους χρήστες και κατόπιν αναδιανέμοντας τα σε τυχαίες διευθύνσεις, καθιστώντας δύσκολη την εύρεση της πηγής προέλευσής τους. Αυτές οι πλατφόρμες έχουν γίνει ένα κοινό εργαλείο που χρησιμοποιούν οι εγκληματίες στον κυβερνοχώρο, προκειμένου να αποκρύπτουν τα ίχνη τους στις νομισματικές συναλλαγές. Οι ανωτέρω πλατφόρμες και επιπρόσθετα ορισμένα ανταλλακτήρια κρυπτονομισμάτων χρεώνουν ένα συγκεκριμένο τέλος συναλλαγής για τις υπηρεσίες τους, το οποίο είναι υψηλότερο όταν τα χρήματα είναι γνωστό ότι είναι παράνομα. Κατά το στάδιο της στρωματοποίησης, οι μεταφορείς χρημάτων χρησιμοποιούνται

με παρόμοιο τρόπο όπως στην περίπτωση ξεπλύματος του συμβατικού χρήματος (Kruisbergen et al., 2019).

Ο ηλεκτρονικός τζόγος έχει επίσης γνωρίσει άνοδο με την έλευση του διαδικτύου. Σημειώνεται πως ανέκαθεν εταιρείες στοιχημάτων και τυχερών παιγνίων με φυσική παρουσία (π.χ. καζίνο) χρησιμοποιήθηκαν ευρέως σε διαδικασίες νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Ωστόσο η ανάπτυξη του ηλεκτρονικού τζόγου δημιούργησε πρόσθετες ευκαιρίες, αποτελώντας απειλή για την καταπολέμηση φαινομένων ξεπλύματος χρήματος. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι ιστοσελίδες ηλεκτρονικού τζόγου καταχωρούνται σε χώρες με «χαλαρές» ρυθμίσεις και κανόνες κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, ενώ σε άλλες, τα κέρδη και τα αχρησιμοποίητα κεφάλαια μπορούν να μεταφερθούν σε διαφορετικούς λογαριασμούς εκτός συνόρων. Πάρα ταύτα οι κίνδυνοι ξεπλύματος χρήματος που σχετίζονται με τον ηλεκτρονικό τζόγο περιορίζονται δεδομένης της καλύτερης ιχνηλασιμότητας των πληρωμών που προσφέρει το διαδίκτυο (Levi, 2013).

2.4 Σύνοψη κεφαλαίου

Συνοψίζοντας, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες γίνεται με σκοπό την απόκρυψη της παράνομης προέλευσης κεφαλαίων και συχνά συνδέεται με εγκληματικές ενέργειες και νομικές παραβάσεις. Η σύνδεση του ξεπλύματος με το οργανωμένο έγκλημα προκύπτει από την προστασία των παράνομων κερδών του κυρίως σε ρευστά διαθέσιμα και για το λόγο αυτό θα πρέπει να τοποθετηθούν σε κάποιο τραπεζικό ή άλλο οργανισμό που θα διοχετεύσει τα παράνομα κεφάλαια στη νόμιμη οικονομία νομιμοποιώντας τα και αποκρύπτοντας την πηγή, αλλά και την ίδια την δράση του οργανωμένου εγκλήματος από τις καταδιωκτικές αρχές. Αναλόγως με το μέγεθος των παράνομων κεφαλαίων, οι εγκληματίες κάνουν τις διαδικασίες ξεπλύματος μόνοι τους ή συνεργαζόμενοι με ειδικούς. Ειδικά σε περιπτώσεις φοροδιαφυγής μεγάλης κλίμακας, μεγάλης διαφθοράς, διακρατικής διακίνησης ναρκωτικών και παρόμοιων άκρως οργανωμένων μορφών εγκλήματος, το ξέπλυμα μπορεί να συνεπάγεται πολύ περίπλοκα συστήματα που εκτελούνται σε πολλές χώρες ταυτόχρονα. Το μοντέλο τριών σταδίων που παρουσιάστηκε νωρίτερα είναι ένα ευρέως αποδεκτό πλαίσιο για την κατανόηση του τρόπου ή των τρόπων με τους οποίους λαμβάνει χώρα το φαινόμενο αυτό. Ωστόσο με την πάροδο των ετών αναπτύσσονται νέες μέθοδοι και τεχνικές, και οι νέες τεχνολογίες έχουν συμβάλλει σημαντικά προς την παραπάνω κατεύθυνση.

3. Ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού τομέα στη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες

3.1 Εισαγωγή

Με τον όρο χρηματοπιστωτικό σύστημα, όπως ορίζεται κατά τον ΟΟΣΑ, ονομάζουμε το σύνολο των ιδρυμάτων, των τρόπων, αλλά και του πλαισίου λειτουργίας τους στο οποίο διεξάγονται οι συναλλαγές. Επιπλέον, κατά τον ΟΟΣΑ, με την διεύρυνση της οικονομικής δραστηριότητας βελτιώνονται και τα χρηματοπιστωτικά μέσα, ποιοτικά και ποσοτικά, τα οποία αναπτύσσουν σχέσεις αλληλοεξαρτώμενες μέσα στην οικονομία όπου λειτουργούν, αλλά και στις κατά τόπους αγορές και γεωγραφικές περιοχές. Το χρηματοπιστωτικό σύστημα αναφέρεται στο σύνολο των θεσμικών μονάδων και των αγορών που αλληλεπιδρούν με στόχο την κινητοποίηση κεφαλαίων για την πραγματοποίηση επενδύσεων και άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων πληρωμών και τη διασφάλιση της ρευστότητας των εμπορικών δραστηριοτήτων. Σε αυτό περιλαμβάνονται και η διάδραση της προσφοράς και της ζήτησης που επιδρούν στην νόμιμη και την παράνομη οικονομία (OECD, 2020).

Ο χρηματοπιστωτικός τομέας αποτελείται από τραπεζικά ιδρύματα, funds ή άλλους φορείς οι οποίοι μέσω των χρηματοοικονομικών τους υπηρεσιών διοχετεύουν τις υπηρεσίες τους στους μη χρηματοπιστωτικούς φορείς. Επιπλέον ρυθμίζει και το θεσμικό και λειτουργικό πλαίσιο των φορέων αυτών. Αυτό που έχει ενδιαφέρον για τους σκοπούς της παρούσας είναι ο πλέον χαρακτηριστικός τραπεζικός τομέας, μέσω του οποίου διευκολύνεται και επιχειρείται συστηματικά η νομιμοποίηση παράνομων εσόδων και η επανανεπένδυση τους στη νόμιμη αγορά. Εξάλλου, οι υπηρεσίες του χρηματοπιστωτικού τομέα είναι δυνατό να προσφερθούν τόσο σε «καθαρούς» επιχειρηματίες, όσο και σε μέλη εγκληματικών οργανώσεων. (Βασιλαντωνοπούλου, 2019). Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μια ανασκόπηση του ρόλου του χρηματοπιστωτικού τομέα στη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

3.2. Τραπεζικές συναλλαγές στη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι το κύριο κανάλι νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (Ofoeda et al., 2022). Συνεπώς οι οργανισμοί του

χρηματοπιστωτικού τομέα είναι αντιμέτωποι με απειλές που σχετίζονται με τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Η ευπάθεια προκύπτει κυρίως από τη διασύνδεση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων με τη διαδικασία ξεπλύματος χρήματος. Η πλειονότητα του ξεπλύματος γίνεται σε σημεία που συνήθως διασταυρώνονται με τις χρηματοπιστωτικές οντότητες. Αυτές είναι ο κύριος μηχανισμός εκκαθάρισης και εμπλέκεται και στα τρία στάδια της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, όπως αναφέρθηκαν νωρίτερα σε προηγούμενο κεφάλαιο. Για παράδειγμα, στη φάση της τοποθέτησης γίνεται κατάθεση των μετρητών σε μια τράπεζα, στη φάση της στρωματοποίησης λαμβάνει χώρα μια σειρά από δευτερεύουσες συναλλαγές όπως η μετατροπή των αρχικών καταθέσεων σε άλλα χρηματοοικονομικά μέσα, ενώ στη φάση της ενσωμάτωσης γίνεται η εισαγωγή του παράνομου κεφαλαίου στην επίσημη οικονομία, όπου οι πόροι γίνονται πλήρως διαθέσιμοι και χρησιμοποιήσιμοι ως φαινομενικά νόμιμα χρήματα (Lawlor-Forsyth & Gallant, 2018).

Στις πιο απλές περιπτώσεις, η ανταποκριτική τραπεζική, η ηλεκτρονικής τραπεζική και οι προπληρωμένες κάρτες παρέχουν ευκαιρίες για το ξέπλυμα χρήματος. Πρώτον, η ανταποκριτική τραπεζική (Correspondent Banking) αναφέρεται σε μια τραπεζική σχέση μεταξύ δύο τραπεζών, όπου η μία τράπεζα (ανταποκρίτρια) παρέχει τραπεζικές υπηρεσίες στην άλλη (ανταποκρινόμενη) σε αγορές όπου η δεύτερη δεν διαθέτει υποκατάστημα. Τέτοιες υπηρεσίες σχετίζονται κυρίως με τη διαχείριση πληρωμών, τις εμπορικές συναλλαγές, τη διαχείριση λογαριασμών και την παροχή ρευστότητας. Η ανταποκρινόμενη τράπεζα συχνά εκτελεί διαδικασίες δέουσας επιμέλειας για να βεβαιωθεί ότι η ανταποκρίτρια τράπεζα έχει εφαρμόσει κατάλληλες πολιτικές και διαδικασίες κατά του ξεπλύματος χρήματος. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος της ανταποκριτικής τραπεζικής είναι ότι η ανταποκρίτρια τράπεζα δεν γνωρίζει το πραγματικό πρόσωπο/οντότητα που είναι ο ωφελούμενος της συναλλαγής (Sullivan, 2023).

Δεύτερον, η ηλεκτρονική τραπεζική ενέχει επίσης κινδύνους όσο αφορά το ξέπλυμα χρήματος. Καθώς οι τραπεζικές συναλλαγές μέσω Διαδικτύου πραγματοποιούνται εξ αποστάσεως, οι τράπεζες ενδέχεται να δυσκολεύονται να εφαρμόσουν παραδοσιακές μεθόδους για τον εντοπισμό και την πρόληψη ανεπιθύμητων εγκληματικών δραστηριοτήτων. Η εφαρμογή κανόνων για το ξέπλυμα χρήματος μπορεί επίσης να είναι ακατάλληλη για ορισμένες μορφές ηλεκτρονικών πληρωμών. Έτσι οι τράπεζες εκτίθενται στον κίνδυνο ξεπλύματος χρήματος, μέσω των καναλιών ηλεκτρονικής τραπεζικής (Solanki, 2012).

Αυτοί οι κίνδυνοι συνδέονται με τα χαρακτηριστικά των ηλεκτρονικών τραπεζικών συναλλαγών, όπως: 1) η ανωνυμία που οι εγκληματίες εκμεταλλεύονται για να κρύψουν την ταυτότητά τους και την προέλευση των χρημάτων τους, 2) η ταχύτητα των συναλλαγών, η οποία μπορεί να εισάγει προκλήσεις στον εντοπισμό ύποπτων δραστηριοτήτων σε πραγματικό χρόνο, 3) η διεθνής φύση της η οποία επιτρέπει στους εγκληματίες να διακινούν χρήματα εκτός συνόρων, περιπλέκοντας τη δικαιοδοτική εποπτεία και 4) τα σύνθετα χρηματοοικονομικά προϊόντα, καθώς οι υπηρεσίες ηλεκτρονικής τραπεζικής συχνά περιλαμβάνουν πολύπλοκα χρηματοοικονομικά προϊόντα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη στρωματοποίηση και ενσωμάτωση και την ενοποίηση των παράνομων κεφαλαίων (Sullivan, 2023).

Τρίτον, οι κυβερνοτράπεζες (cyberbanks) και οι fintech των οποίων η ανάπτυξη έχει ανθίσει τα τελευταία χρόνια, έχουν επίσης κινδύνους δεδομένου του χαλαρού ρυθμιστικού πλαισίου. Ο ψηφιακός μετασχηματισμός της κοινωνίας έχει αυξήσει την χρήση των Fintech για πληρωμές, μεταφορά κεφαλαίων και άλλες οικονομικές συναλλαγές. Οι εγκληματίες χρησιμοποιούν και καταχρώνται τις χρηματοπιστωτικές τεχνολογίες για απάτες, εκβιασμούς, ξέπλυμα χρήματος και για τη χρηματοδότηση εγκληματικών δραστηριοτήτων. Αυτά τα ιδρύματα του χρηματοπιστωτικού τομέα ήταν αρκετά ελκυστικά για τους εγκληματίες κατά την εισαγωγή τους, δεδομένου ότι δεν έθεταν απαιτήσεις αναφοράς, ενώ η τήρηση αρχείων ήταν περιορισμένη, διασφαλίζοντας ουσιαστικά την ανωνυμία των χρηστών. Σε άλλες περιπτώσεις, οι κυβερνοτράπεζες έχουν χρησιμοποιηθεί ως εταιρείες κέλυφος (Faccia et al., 2020).

Σήμερα ωστόσο, τα φαινόμενα αυτά έχουν περιοριστεί σε σημαντικό βαθμό δεδομένης της αυξανόμενης ρύθμισης των fintech και των απαιτήσεων συμμόρφωσης τους με κανόνες κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Παράλληλα οι νέες τεχνολογίες έχουν εξελιχθεί ακόμα περισσότερο βοηθώντας στον εντοπισμό εγκληματικής δραστηριότητας στο διαδίκτυο και την τραπεζική. Ενδεικτικά, η τεχνητή νοημοσύνη, η μηχανική μάθηση, τα μεγάλα δεδομένα και οι προηγμένοι γνωστικοί αλγόριθμοι αντιμετωπίζουν τις απαιτήσεις αναγνώρισης και επαλήθευσης πελατών (Bodescua et al., 2022).

Φυσικά μια άλλη σειρά τραπεζικών ηλεκτρονικών προϊόντων όπως οι κάρτες έχουν χρησιμοποιηθεί ευρέως στο ξέπλυμα χρήματος. Οι προπληρωμένες κάρτες είναι οι πιο συχνά χρησιμοποιούμενες στο παραπάνω πλαίσιο. Ένα άτομο δε χρειάζεται να είναι πελάτης ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος για να αποκτήσει προπληρωμένη κάρτα και στις περισσότερες περιπτώσεις, οι έλεγχοι επαλήθευσης ταυτότητας δεν διενεργούνται ή είναι ανεπαρκείς. Άτομα

που δεν έχουν ή δεν μπορούν να αποκτήσουν έναν παραδοσιακό τραπεζικό λογαριασμό μπορούν να αγοράσουν προϊόντα και να έχουν πρόσβαση σε ΑΤΜ μέσω προπληρωμένων καρτών. Ειδικότερα οι προπληρωμένες κάρτες ανοικτού βρόχου, αν και χρηματοδοτούνται από τραπεζικούς λογαριασμούς καθιστώντας εφικτό τον έλεγχο από τις τραπεζικές αρχές, μπορούν επίσης να χρηματοδοτηθούν με χρηματικές εντολές ή μετρητά, τα οποία θα είναι ανώνυμα και δεν είναι δυνατή η παρακολούθηση του ίχνους. Οι κάρτες ανοικτού βρόχου ενδέχεται σε άλλες περιπτώσεις να υποστηρίζουν τη διεξαγωγή ανώνυμων διασυνοριακών συναλλαγών. Χρησιμοποιούνται συνήθως από εγκληματίες οι οποίοι τις φορτίζουν με έσοδα σε μια ξένη χώρα και στη συνέχεια λαμβάνουν τα μετρητά σε τοπικό νόμισμα σε μια άλλη χώρα (Sullivan, 2023).

Τέλος, τα υπόγεια τραπεζικά συστήματα έχουν μακρά παράδοση σε ορισμένους πολιτισμούς και έχουν υπάρξει πολύ πιο πριν από τα επίσημα χρηματοπιστωτικά συστήματα. Για παράδειγμα, τα κινεζικά υπόγεια τραπεζικά συστήματα ιδρύθηκαν μεταξύ 628 και 907 μ.Χ., ενώ η πρώτη τράπεζα των Ηνωμένων Πολιτειών ιδρύθηκε το 1791 (Johnston, 2019). Τα υπόγεια τραπεζικά συστήματα είναι ένας ευρύς όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει οποιεσδήποτε άτυπες τραπεζικές ρυθμίσεις που εκτελούνται παράλληλα, αλλά είναι γενικά ανεξάρτητες από το επίσημο τραπεζικό σύστημα. Αναφέρονται επίσης ως εναλλακτικά συστήματα εμβασμάτων, άτυπα συστήματα μεταφοράς κεφαλαίων και άτυπα συστήματα μεταφοράς αξίας. Σήμερα υφίστανται συχνότερα σε περιοχές ή χώρες χωρίς υπάρχοντα αξιόπιστα ή επίσημα τραπεζικά συστήματα (McCusker, 2005).

Η υπόγεια τραπεζική, όπου τα χρήματα μεταφέρονται μέσω άτυπων και όχι επίσημων τραπεζικών καναλιών, είναι μια αναγνωρισμένη μέθοδος με την οποία μεταφέρονται τακτικά τα νόμιμα εμβάσματα από εργαζομένους στο εξωτερικό. Αν και ο κύριος σκοπός τους είναι να διευκολύνουν τις μεταφορές χρημάτων σε περιοχές που δεν έχουν πρόσβαση σε ένα κανονικό ή αξιόπιστο τραπεζικό σύστημα, συχνά υφίστανται κατάχρηση από εγκληματίες. Η υπόγεια τραπεζική έχει θεωρηθεί από καιρό ως αγωγός για το ξέπλυμα χρήματος από εγκληματικές οργανώσεις. Τα υπόγεια τραπεζικά συστήματα έχουν χρησιμοποιηθεί για τη διευκόλυνση μιας σειράς διαφορετικών εγκλημάτων που περιλαμβάνουν την παράνομη πνευματική ιδιοκτησία, τη διακίνηση όπλων και ναρκωτικών, τη φοροδιαφυγή και το λαθρεμπόριο λαθρομεταναστών. Ο συνδυασμός της γεωγραφικής ποικιλομορφίας και της ποικίλης τυπολογίας των υπόγειων τραπεζικών συστημάτων τα καθιστά ελκυστικά για παράνομες δραστηριότητες και δύσκολα για τον έλεγχο των ρυθμιστικών αρχών (Teichmann & Falker, 2020).

3.3. Επιπτώσεις της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στο χρηματοπιστωτικό σύστημα

Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ενέχει αρχικά κινδύνους για τις κοινωνίες αν και η άμεση επίδραση είναι δύσκολο να ποσοτικοποιηθεί. Συνήθως τα κλασικά ποινικά αδικήματα, όπως το βίαιο έγκλημα, η κατάχρηση ουσιών, η διαφθορά και οι απάτες στο Διαδίκτυο προκαλούν μεγαλύτερη ανησυχία στην κοινωνία. Υπό αυτή την έννοια, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος είναι ένα δευτερεύον έγκλημα, ένα παράγωγο προϊόν διαφόρων βασικών αδικημάτων. Το ξέπλυμα χρήματος βοηθά και υποκινεί αυτά τα εγκλήματα με μοναδικούς και κοινούς τρόπους. Για παράδειγμα συγκαλύπτει σημαντικά εγκλήματα, όπως είναι το γεγονός ότι επιτρέπει στις τρομοκρατικές οργανώσεις να εξασφαλίσουν μια σταθερή σιωπηλή ροή πόρων για τη χρηματοδότηση της ανάπτυξης τρομοκρατικών δραστηριοτήτων, τακτικών και σχεδίων. Το ξέπλυμα χρήματος βοηθά επίσης στη μετανάστευση των εσόδων από τη διακίνηση ναρκωτικών, τη φοροδιαφυγή ή τη διαφθορά σε υπεράκτιους προορισμούς όπου μπορεί να παραμένουν με σχετική ασφάλεια. Είναι επικίνδυνο ακριβώς επειδή διευκολύνει την τρομοκρατία ή το παράνομο εμπόριο ναρκωτικών. Οι επικίνδυνες ιδιότητές του είναι κυρίως συνάρτηση των εγκλημάτων που διευκολύνει (Safdari et al., 2015).

Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες έχει επίσης οικονομικούς κινδύνους. Τα στοιχεία δείχνουν πως μακροπρόθεσμα οι επιχειρηματικές οντότητες που εμπλέκονται σε ξέπλυμα χρήματος ή που χρηματοδοτούνται από μαύρο χρήμα έχουν ένα μη ορατό και παράνομο πλεονέκτημα σε σύγκριση με εκείνες που τηρούν τη νομοθεσία (Jojarth, 2013). Ευρύτερα, η παρουσία του οργανωμένου εγκλήματος βλάπτει την οικονομική ανάπτυξη και οι δημόσιες συμβάσεις που ανατίθενται σε πολιτικά συνδεδεμένες εταιρείες αναμένεται να έχουν χαμηλότερες επιδόσεις, τόσο από άποψη κόστους, όσο και από άποψη ποιότητας (Schoenherr, 2019).

Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες αποσταθεροποιεί τους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς, υπονομεύει τη νομιμότητά τους, επιταχύνει πιθανές οικονομικές απώλειες, υπονομεύει την αξιοπιστία και την ακεραιότητα του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, προκαλεί σοβαρές μακροοικονομικές στρεβλώσεις και θέτει σε κίνδυνο τους εθνικούς χρηματοπιστωτικούς τομείς. Αυτά τονίζονται μεταξύ άλλων από

διεθνείς και υπερεθνικούς οργανισμούς όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF, 2023), το Συμβούλιο χωρών G -20 (FAFT, 2020) και η Επιτροπή Τραπεζών της Βασιλείας (BIS, 2020).

Η Επιτροπή της Βασιλείας για τη Διεθνή Τραπεζική Εποπτεία αναγνωρίζει τέσσερις κατηγορίες κινδύνου από τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες για το χρηματοπιστωτικό σύστημα: τον κίνδυνο φήμης, τον λειτουργικό κίνδυνο, τον νομικό κίνδυνο και τον κίνδυνο συγκέντρωσης. Ο κίνδυνος φήμης έχει αρνητικές επιπτώσεις στην εμπιστοσύνη στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και στη φήμη τους για την ακεραιότητά τους. Ο λειτουργικός κίνδυνος υποδηλώνει ζημιές που προκαλούνται από ανεπαρκείς εσωτερικούς ελέγχους κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και επιβλαβείς επιπτώσεις στις τραπεζικές εργασίες που προκύπτουν από την αντίληψη του κοινού για την αδυναμία διαχείρισης της έκθεσης σε αυτόν τον κίνδυνο. Ο νομικός κίνδυνος αναφέρεται σε επιχειρηματικές ζημιές που προκαλούνται από δικαστικές ενέργειες και ζητήματα ευθύνης που προκαλεί η σχέση ενός χρηματοπιστωτικού οργανισμού με το ξέπλυμα χρήματος. Ο κίνδυνος συγκέντρωσης αφορά την έκθεση σε έναν «μεγάλο» μεμονωμένο πελάτη ή σε σχετικές ομάδες πελατών, όπου τα κεφάλαια αυτά προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες (BIS, 2020).

Ο κίνδυνος φήμης ή η διάβρωση της ακεραιότητας είναι οι κίνδυνοι που αναφέρονται συχνότερα από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, από ερευνητές και από ειδικούς του χρηματοπιστωτικού τομέα. Οι τράπεζες μπορεί να είναι αρκετά ευαίσθητες σε οποιαδήποτε διάβρωση της νομιμότητας και σε οποιαδήποτε υποβάθμιση της ακεραιότητας της φήμης τους. Παρά το μεγάλο μέγεθος τους είναι επιρρεπείς σε οποιαδήποτε αντίληψη ότι η ακεραιότητά τους είναι λιγότερο από επαρκής, η οποία μπορεί να οδηγήσει όχι μόνο σε μείωση του μεριδίου αγοράς ή μείωση των πωλήσεων, αλλά ακόμα χειρότερα σε ανεπάρκεια κεφαλαίων. Οι μαζικές αναλήψεις από καταθέτες μπορεί να φέρουν ένα τραπεζικό ίδρυμα σε εξαιρετικά δύσκολη θέση να μην μπορεί να ικανοποιήσει τη ζήτηση για κεφάλαια. Μια κρίση εμπιστοσύνης που μπορεί να προκύψει λόγω της εμπλοκής ενός τραπεζικού συστήματος με το ξέπλυμα χρήματος δημιουργεί συνεπώς σοβαρό κίνδυνο αστάθειας (BIS, 2020; Gilchrist, 2014). Οι Van der Zahn et al. (2007) σημειώνουν ότι το ξέπλυμα χρήματος διαφθείρει τη χρηματοπιστωτική αγορά και διαβρώνει την εμπιστοσύνη των πελατών στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η ανεξέλεγκτη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες θα μπορούσε να σημαίνει συνενοχή εκ μέρους των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στα εγκλήματα που δημιουργούν παράνομα κεφάλαια.

Οι McDowell και Novis, (2001) σημειώνουν επίσης, ότι το ξέπλυμα χρήματος μπορεί να διαβρώσει την ακεραιότητα των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ενός κράτους. Τα ιδρύματα που βασίζονται σε πόρους - που είναι αποτέλεσμα εγκλήματος - αντιμετωπίζουν προκλήσεις με την ορθή διαχείριση των περιουσιακών τους στοιχείων, των υποχρεώσεων και των λειτουργιών τους. Για παράδειγμα, τα μεγάλα ποσά χρημάτων από παράνομες δραστηριότητες που θα φτάσουν σε ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα δύναται να εξαφανιστούν ξαφνικά, χωρίς προειδοποίηση, μέσω τραπεζικών εμβασμάτων ως απόκριση σε παράγοντες που δεν αφορούν την αγορά όπως οι επιχειρήσεις επιβολής του νόμου. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε προβλήματα ρευστότητας στους τραπεζικούς οργανισμούς (McDowell & Novis, 2001). Και πάλι, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που επωφελούνται από τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ενδέχεται να μην είναι σε θέση να αντέξουν τη δοκιμασία του ανταγωνισμού της αγοράς καθώς ενδέχεται να αντιμετωπίζουν προκλήσεις στην επαρκή διαχείριση των περιουσιακών στοιχείων, των υποχρεώσεων και των λειτουργιών τους. Οι μεγάλες εισροές και εκροές κεφαλαίων που ενισχύονται από το ξέπλυμα χρήματος θα επηρέαζαν αρνητικά και την αγορά συναλλάγματος που θα οδηγούσε σε διακυμάνσεις του τοπικού νομίσματος (Ofoeda et al., 2022).

Αντίθετα, οι αποτελεσματικοί κανονισμοί για το ξέπλυμα χρήματος αναμένεται να ενδυναμώσουν την εμπιστοσύνη των πελατών στο χρηματοπιστωτικό σύστημα η οποία δύναται να προωθήσει την ανάπτυξη της χρηματοπιστωτικής αγοράς. Ο Balani (2019) για παράδειγμα αξιολόγησε τον αντίκτυπο της εισαγωγής των κανονισμών κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στην αποτίμηση των τραπεζικών μετοχών στις ΗΠΑ για τέσσερις διαφορετικούς κανονισμούς που εισήχθησαν μεταξύ των ετών 1992 και 2001. Ο ερευνητής διαπίστωσε ότι οι κανονισμοί που θεσπίστηκαν το 1998 είχαν θετικό αντίκτυπο στις αποτιμήσεις των τραπεζικών μετοχών. Επίσης, ο Jayasuriya (2009) εξήγησε ότι η συμμόρφωση με τα καθεστώτα κανονισμών κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μπορεί να βοηθήσει στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος που ευνοεί την χρηστή διακυβέρνηση επηρεάζοντας θετικά την ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού τομέα.

3.4. Τραπεζικό απόρρητο και νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες

Το τραπεζικό απόρρητο αποτελεί μια θεσμοθετημένη, συμβατική υποχρέωση παροχής εχεμύθειας από μέρους των τραπεζικών ιδρυμάτων στους πελάτες τους στο πλαίσιο άσκησης συναλλαγών ή άλλων δραστηριοτήτων μέσω των συστημάτων τους (Μοσχούρη- Τοκμακίδου, 2004). Το τραπεζικό απόρρητο είναι επαγγελματική υποχρέωση και δικαίωμα, πράγμα που σημαίνει ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αφενός αναλαμβάνουν την υποχρέωση να μην εκθέτουν τις οικονομικές πληροφορίες των πελατών τους και αφετέρου διατηρούν το δικαίωμα να αντιστέκονται σε αιτήματα τρίτων προκειμένου να προστατεύσουν τα συμφέροντα του πελάτη τους. Σε ό,τι αφορά τους πελάτες, το τραπεζικό απόρρητο αποτελεί προνόμιο, πράγμα που σημαίνει ότι οι οικονομικές πληροφορίες του πελάτη πρέπει να προστατεύονται νομικά και να μην παραβιάζονται από άλλα μέρη (Χιωτέλλης, 2007).

Σε ορισμένα τραπεζικά συστήματα, όπως της Ιταλίας και της Ελβετίας το τραπεζικό απόρρητο υφίσταται και είναι θεσμοθετημένο ήδη από τον 17^ο αιώνα (Μοσχούρη- Τοκμακίδου, 2004). Η Ελβετία για παράδειγμα είναι εδώ και πολλά χρόνια γνωστή για το τραπεζικό της απόρρητο και ο ομοσπονδιακός νόμος για τις τράπεζες και τα ταμειευτήρια του 1934 αύξησε τους υφιστάμενους κανονισμούς σε ομοσπονδιακό επίπεδο. Το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό ήταν η δυνατότητα ανοίγματος πολυάριθμων λογαριασμών καθώς και το γεγονός ότι η αποκάλυψη των ιδιοκτητών και των συναλλαγών αυτών των λογαριασμών αποτέλεσε ομοσπονδιακό εκτός εάν ο ιδιοκτήτης συναινούσε ή εκτός εάν η δικαιοσύνη ενέκρινε τέτοιο αίτημα (Villányi, 2021).

Από τον 19ο αιώνα, το τραπεζικό απόρρητο θεσμοθετήθηκε και σε άλλα τραπεζικά συστήματα κυρίως για κοινωνικούς λόγους όπως η ανάγκη προστασίας των προσωπικών δεδομένων και της ανωνυμίας του δικαιούχου-πελάτη. Εξάλλου η διασφάλιση αυτή καλλιεργεί κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ των συναλλασσόμενων και αποτρέπει κάθε κίνδυνο διαρροής τραπεζικών πληροφοριών ή ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων (Μοσχούρη- Τοκμακίδου, 2004). Υποστηρίζεται επίσης ότι το τραπεζικό απόρρητο είναι μέρος του ατομικού δικαιώματος του ιδιωτικού απορρήτου. Οι τραπεζικές πληροφορίες ενός ατόμου αντικατοπτρίζουν άμεσα την οικονομική του κατάσταση, καθώς τα αποθέματα μετρητών, οι ασφάλειες, τα συνταξιοδοτικά ταμεία, και τα δάνεια μπορούν να εντοπιστούν από τα οικονομικά αρχεία. Οι τραπεζικές πληροφορίες αντικατοπτρίζουν επίσης τα προσωπικά συμφέροντα ενός ατόμου ακόμα και άλλα στοιχεία όπως η επαγγελματική κατάσταση και οι πολιτικές πεποιθήσεις. Το τραπεζικό απόρρητο βασίζεται στο δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή το οποίο είναι προσωπικό δικαίωμα. Το επίπεδο σεβασμού του ατομικού απορρήτου θεωρείται

κανόνας όταν κρίνεται το επίπεδο δημοκρατίας και κράτους δικαίου οποιασδήποτε χώρας (Ping, 2004).

Σήμερα η νομική προστασία του τραπεζικού απορρήτου διαφέρει από χώρα σε χώρα. Σε ορισμένες χώρες δεν υπάρχουν ειδικές νομοθετικές διατάξεις που να επιβάλλουν υποχρέωση εμπιστευτικότητας σε τράπεζες ή άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Ενίοτε, το τραπεζικό απόρρητο δεν είναι μόνο υποχρεωτικό σύμφωνα με τον αστικό κώδικα (με βάση το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή) και το δίκαιο των συμβάσεων (βάσει της αρχής της καλής πίστης), αλλά προστατεύεται επίσης από το ποινικό δίκαιο και η παραβίαση του υπόκειται σε ποινικές κυρώσεις. Για παράδειγμα, στην Ελβετία, τόσο η εκ προθέσεως όσο και η εξ αμελείας αποκάλυψη μυστικών τραπεζικών πληροφοριών τιμωρείται με ποινικές κυρώσεις (Cherniei et al., 2023).

Αν και υπάρχουν πολλά πλεονεκτήματα που προκύπτουν από τον κανόνα περί απορρήτου, οι νόμοι περί τραπεζικού απορρήτου είναι αμφιλεγόμενοι καθώς στο παρελθόν το τραπεζικό απόρρητο έχει χρησιμοποιηθεί για την προστασία των πλουσίων ατόμων ή εκείνων που προωθούν αντιδημοφιλείς πολιτικούς σκοπούς επιτρέποντάς τους να κρύβουν τα περιουσιακά τους στοιχεία (Ping, 2004). Επιπρόσθετα, η ποινική του προστασία σε ορισμένες χώρες τις καθιστά ελκυστικές στην προσέλκυση ξένων κεφαλαίων, ειδικά εκείνων που προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες. Δεδομένου ότι τόσο οι ύποπτες όσο και οι νόμιμες συναλλαγές χρειάζονται χρηματοοικονομικό απόρρητο, το ίδιο το τραπεζικό απόρρητο δεν μπορεί να θεωρηθεί καλό ή κακό και η φύση του βρίσκεται στα χέρια εκείνων που επιδιώκουν να το εκμεταλλευτούν (Karnaukh et al., 2019).

Σύμφωνα με τον Rahman (2014) το τραπεζικό απόρρητο είναι ανοιχτό σε κατάχρηση. Οι εγκληματίες έχουν εκμεταλλευτεί πλήρως το τραπεζικό απόρρητο, την ανωνυμία και την προστασία που προσφέρει για να κάνουν νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Υπάρχουν επίσης στοιχεία ότι το τραπεζικό απόρρητο και το απόρρητο των πελατών χρησιμοποιούνται ως φραγμοί κατά της απόκτησης πληροφοριών και της συνεργασίας σε ποινικές έρευνες. Το τραπεζικό απόρρητο χρησιμοποιείται από εγκληματίες για ξέπλυμα παράνομων εσόδων με διάφορους τρόπους: 1) μέσω ανώνυμων λογαριασμών όπου κανείς στην τράπεζα δεν μπορεί να γνωρίζει, εκτός εάν οι ίδιοι οι πελάτες αποκαλύψουν τις πληροφορίες σχετικά με τους πραγματικούς κατόχους των λογαριασμών, 2) μέσω λογαριασμών στους οποίους ένας δικηγόρος παρεμβαίνει μεταξύ της τράπεζας και του πελάτη, προστατεύοντας έτσι την ταυτότητα του πελάτη, πρώτον, από τυχόν νόμους περί απορρήτου

της χώρας, και δεύτερον, από ένα επιπλέον επίπεδο προνομίων δικηγόρου – πελάτη, 3) μέσω λογαριασμών που προστατεύονται τόσο από τους νόμους περί τραπεζικού απορρήτου, όσο και από αστικά συμβόλαια εμπιστοσύνης μεταξύ ενός εξουσιοδοτημένου δικαιούχου και του πραγματικού δικαιούχου, και 4) μέσω λογαριασμών που κατέχονται από τον ιδιοκτήτη, οι οποίοι είναι κωδικοποιημένοι με τέτοιο τρόπο ώστε μόνο η ανώτατη διοίκηση της τράπεζας να γνωρίζει ποιος είναι ο πραγματικός ιδιοκτήτης και οι νόμοι περί απορρήτου εμποδίζουν τη διοίκηση να αποκαλύψει αυτές τις πληροφορίες (Rahman, 2014).

Η συνεχής εξέλιξη των χρηματοπιστωτικών συστημάτων και η ευπάθειά τους στην κατάχρηση από εγκληματίες έχουν απαιτήσει εδώ και χρόνια την άρση του κανόνα της μυστικότητας. Ήδη από τη δεκαετία του 1980, η Επιτροπή της Βασιλείας είχε τονίσει πως οι εθνικοί νόμοι για το τραπεζικό απόρρητο καταρτίστηκαν ως επί το πλείστον όταν η διεθνής τραπεζική δεν ήταν τόσο διαδεδομένη και πριν αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό η διεθνής συνεργασία στην τραπεζική εποπτεία. Το τραπεζικό απόρρητο θα πρέπει να αποκλείεται όταν η αποκάλυψη εμπιστευτικών πληροφοριών είναι κρίσιμης σημασίας για τον εντοπισμό και τη δίωξη των εγκληματιών, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι το τραπεζικό σύστημα δεν χειραγωγείται (Basel Committee, 1981).

Σήμερα, η διεύρυνση της νομοθεσίας, οι κανονισμοί κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και η ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα έχουν σε μεγάλο βαθμό αλλάξει το τοπίο στο τραπεζικό απόρρητο. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση για παράδειγμα, τα Κοινά Πρότυπα Αναφοράς (Common Reporting Standard) επιβάλλουν στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να ανταλλάσσουν αυτόματα πληροφορίες σχετικά με χρηματοοικονομικούς λογαριασμούς που τηρούνται από φυσικά και νομικά πρόσωπα μη κατοίκους με τις φορολογικές αρχές των χωρών καταγωγής τους. Η νομοθεσία για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (AML) και της χρηματοδότησης της καταπολέμησης της τρομοκρατίας (CTF) εισήγαγε μεταξύ άλλων διατάξεις για ενισχυμένη δέουσα επιμέλεια πελατών και τη δημιουργία μητρώων πραγματικών δικαιούχων στα τραπεζικά ιδρύματα (Jansky et al., 2018).

Στο παραπάνω πλαίσιο σημαντικές αλλαγές έχουν εισαχθεί σε χώρες που παραδοσιακά διέθεταν ισχυρούς νόμους περί τραπεζικού απορρήτου, όπως το Λουξεμβούργο, η Ελβετία και η Αυστρία, προωθώντας τη διαφάνεια και την ανταλλαγή πληροφοριών για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και των οικονομικών εγκλημάτων. Ενώ εξακολουθεί να τηρείται το τραπεζικό απόρρητο σχετικά με το απόρρητο των οικονομικών πληροφοριών μεμονωμένων

και επιχειρηματικών πληροφοριών, αυτό πρέπει να εξισορροπείται έναντι εκτιμήσεων δημοσίου συμφέροντος, όπως η πρόληψη οικονομικών εγκλημάτων και η διασφάλιση της φορολογικής συμμόρφωσης (Karnaukh et al., 2019).

3.5. Ο ρόλος τους χρηματοπιστωτικού συστήματος στην πρόληψη και αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες

Σύμφωνα με τον Qureshi (2023) τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα έχουν νομική και ηθική ευθύνη να τηρούν τους κανονισμούς κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και να προστατεύουν την ακεραιότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Εκτός αυτού, κάθε χρηματοπιστωτικό ίδρυμα είναι επιφορτισμένο με την ευθύνη ανάπτυξης πολιτικών και διαδικασιών για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Τα ίδια τα ιδρύματα έχουν το καθήκον να διερευνούν και να γνωρίζουν τις τάσεις και τις προσαρμογές στις μεθόδους με τις οποίες διεξάγεται το ξέπλυμα χρήματος. Η πιο δύσκολη πτυχή αυτής της ευθύνης είναι η ικανότητα ενός χρηματοπιστωτικού οργανισμού να προβλέπει τη νέα εγκληματική συμπεριφορά και να εφαρμόζει προληπτικά πρωτόκολλα πριν την εμφάνισή της (Sullivan, 2023).

Μια από τις βασικές υποχρεώσεις των ιδρυμάτων είναι η υιοθέτηση και εφαρμογή διαδικασιών όπως, για παράδειγμα, είναι η διαδικασία «Να γνωρίζεις τον πελάτη σου» (Know Your Customer - KYC). Οι απαιτήσεις KYC αναφέρονται στις κανονιστικές υποχρεώσεις που επιβάλλονται σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και επιχειρήσεις για την επαλήθευση της ταυτότητας και την αξιολόγηση του κινδύνου που σχετίζεται με τους πελάτες τους. Αυτές οι διαδικασίες εισήχθησαν νομοθετικά στις ΗΠΑ από τη δεκαετία του '70 και εφαρμόζονται στις ευρωπαϊκές τράπεζες από τη δεκαετία του '90 και έπειτα. Το KYC περιλαμβάνει ένα σύνολο διαδικασιών και εργαλείων που βοηθούν τις τράπεζες να αποτρέπουν την εμφάνιση εγκληματιών ως νόμιμων πελατών και να αποκαλύπτουν την εν δυνάμει παράνομη φύση της επιχείρησης ενός πελάτη. Αυτές οι απαιτήσεις συνήθως περιλαμβάνουν τη συλλογή σχετικών πληροφοριών των πελατών, τη διενέργεια ελέγχων δέουσας επιμέλειας και την εφαρμογή διαδικασιών για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με τους ισχύοντες νόμους και κανονισμούς (Le Nguyen, 2018).

Οι απαιτήσεις KYC περιλαμβάνουν την Δέουσα Επιμέλεια Πελάτη (Customer Due Diligence – CDD) και την Ενισχυμένη Δέουσα Επιμέλεια (Enhanced Due Diligence – EDD). Η CDD αναφέρεται συνήθως στη διαδικασία έρευνας για το ιστορικό ενός νέου πελάτη που διεξάγεται από ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα, πριν από τη συναλλαγή μαζί του και περιλαμβάνει τη συλλογή των πλήρων και πιο πρόσφατων στοιχείων του πελάτη, των επιχειρήσεων του και την αξιολόγηση των πιθανών κινδύνων σε αυτόν τον επιχειρηματικό τομέα. Η EDD από την άλλη αναφέρεται σε διαδικασίες που διεξάγονται μετά την έναρξη της επιχειρηματικής σχέσης με τον πελάτη. Ειδικότερα πρόκειται για ολοκληρωμένες ενέργειες που διεξάγονται από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κατά την εκτέλεση συναλλαγών και την παροχή υπηρεσιών σε πελάτες που θεωρούνται ως «υψηλού κινδύνου». Σε αυτή την κατηγορία πελατών περιλαμβάνονται συνήθως: πολιτικά εκτεθειμένα άτομα ή/και πελάτες για τους οποίους υπάρχουν υπόνοιες ότι εμπλέκονται σε δραστηριότητες νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότησης τρομοκρατικών ενεργειών (Muganura, 2014).

Η παρακολούθηση των συναλλαγών αποτελεί μια άλλη καίρια υποχρέωση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων για την πρόληψη φαινομένων ξέπλυματος χρήματος. Η παρακολούθηση των συναλλαγών περιλαμβάνει τη συνεχή ανάλυση των χρηματοοικονομικών συναλλαγών για τον εντοπισμό ύποπτης δραστηριότητας και την αναφορά της στις ανώτερες αρχές. Αυτό γίνεται συνήθως με αυτοματοποιημένα συστήματα εξελιγμένου λογισμικού, τα οποία επισημαίνουν ασυνήθιστες συναλλαγές που αποκλίνουν από την τυπική συμπεριφορά ενός πελάτη ή φαίνεται να μην διέπονται από οικονομική λογική. Τα συστήματα εντοπίζουν επίσης πρότυπα συναλλαγών που ενδέχεται να υποδηλώνουν ξέπλυμα χρήματος, όπως καταθέσεις μεγάλων ποσών κεφαλαίων, συχνές μεταφορές κεφαλαίων σε χώρες υψηλού κινδύνου ή περίπλοκες χρηματοοικονομικές συναλλαγές χωρίς σαφείς σκοπούς. Για την αντιμετώπιση αυτών των τακτικών, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα συχνά δημιουργούν εσωτερικούς κανόνες για αυτές τις διαδικασίες. Ενδεικτικά, ορισμένα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα προσθέτουν συμπληρωματικά εργαλεία στην υπάρχουσα μέθοδο τους, όπως αναλύσεις οντοτήτων και δικτύων με τη βοήθεια εξωτερικών εταιρειών, ώστε να βελτιώσουν την προσέγγιση παρακολούθησης των συναλλαγών τους (Oztas, 2024).

Η αναφορά ύποπτης δραστηριότητας (Suspicious activity reports - SAR) είναι ένα άλλο καθήκον που έχουν. Συγκεκριμένα, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα υποχρεούνται να υποβάλλουν σχετικές αναφορές στις αντίστοιχες Μονάδες Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών (Financial Intelligence Units - FIU) τους όταν εντοπίζουν συναλλαγές που ενδέχεται να περιλαμβάνουν ξέπλυμα χρήματος ή χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Θα

πρέπει επίσης να διασφαλίζουν ότι οι ύποπτες δραστηριότητες αναφέρονται αμέσως για να αποφευχθεί η διευκόλυνση οικονομικών εγκλημάτων. Οι αναφορές ύποπτων δραστηριοτήτων αποτελούν σημαντική πηγή πληροφοριών για τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου σχετικά με πιθανή εγκληματική δραστηριότητα. Στο ίδιο πλαίσιο, οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί οφείλουν επίσης να συνεργάζονται με τις ρυθμιστικές αρχές και τις αρχές επιβολής του νόμου για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, παρέχοντας τις απαιτούμενες πληροφορίες κατά τη διάρκεια ερευνών, καθώς και να συμμορφώνονται με αιτήματα πληροφοριών (Menz, 2024).

Η εφαρμογή εργαλείων αξιολόγησης του κινδύνου είναι εξίσου σημαντική όταν πρόκειται για την ανίχνευση, την ανάλυση και την αναφορά οποιασδήποτε ύποπτης δραστηριότητας στους λογαριασμούς πελατών. Ενώ η νομοθεσία περί του ζητήματος έχει αυξηθεί, η νομιμοποίηση παράνομων κεφαλαίων δεν έχει μειωθεί από τις προηγούμενες δεκαετίες. Αντίθετα, τα συστήματα ML έχουν γίνει πιο περίπλοκα και διευκολύνονται από τη βελτιωμένη τεχνολογία και την ταχύτητα με την οποία μπορούν να πραγματοποιούνται πληρωμές σε ολόκληρο τον κόσμο. Συνεπώς και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και οι τράπεζες αντιμετωπίζουν σήμερα αυξανόμενη πίεση να επενδύσουν περισσότερο σε στρατηγικές αξιολόγησης κινδύνου (Naheem, 2019).

Οι νέες τεχνολογίες είναι σημαντικό να αξιοποιούνται για τους παραπάνω σκοπούς από τα χρηματοπιστωτικά συστήματα. Σε γενικές γραμμές, η τεχνολογία της πληροφορίας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και έχει προσελκύσει μεγάλη προσοχή από ερευνητές και επαγγελματίες. Οι λύσεις ενδέχεται να περιλαμβάνουν την εφαρμογή διαφορετικών προσεγγίσεων, όπως η εστίαση στον εντοπισμό ύποπτων συναλλαγών, στον εντοπισμό μοτίβων ή ανωμαλιών, στην οπτική ανάλυση ή ακόμη και σε εφαρμογές ασφάλειας και ελέγχου. Παραδοσιακά αξιοποιήθηκαν εργαλεία τα οποία αξιοποιούνται και σήμερα ακόμα για την ανίχνευση χρηματοοικονομικής απάτης. Πρόκειται για τις βασικές τεχνικές εξόρυξης δεδομένων, όπως ενδεικτικά είναι τα λογιστικά μοντέλα, τα νευρωνικά δίκτυα, τα δίκτυα Bayes και τα δέντρα αποφάσεων (Sobreira Leite et al., 2019). Καθώς η τεχνολογία εξελίσσεται, νέα εργαλεία επιστρατεύονται για τη βελτίωση του εντοπισμού ύποπτων δραστηριοτήτων, για την ασφαλή και διαφανή τήρηση αρχείων που μπορούν να βελτιώσουν την ιχνηλασιμότητα των συναλλαγών και να μειώσουν τον κίνδυνο ξεπλύματος χρήματος. Αυτά περιλαμβάνουν τη μηχανική μάθηση, την τεχνητή νοημοσύνη, την ανάλυση μεγάλων δεδομένων και την τεχνολογία blockchain (Han et al., 2020).

Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί είναι επίσης σημαντικό να καθιερώνουν και να υιοθετούν εσωτερικές πολιτικές και διαδικασίες για τον έλεγχο και την πρόληψη του ξεπλύματος χρήματος, καθώς και να διενεργούν τακτικούς εσωτερικούς ελέγχους για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της συμμόρφωσης με τους σχετικούς νόμους και κανονισμούς. Αρχικά τα προγράμματα συμμόρφωσης στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι ολοκληρωμένα πλαίσια σχεδιασμένα για να διασφαλίζουν τη συμμόρφωση με τους νόμους, τους κανονισμούς και τις εσωτερικές πολιτικές που σχετίζονται με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Αυτά τα προγράμματα στοχεύουν στον εντοπισμό, την πρόληψη και την αναφορά οικονομικών εγκλημάτων. Το διοικητικό συμβούλιο και τα ανώτερα στελέχη των τραπεζών πρέπει να συμμετέχουν ενεργά στην επίβλεψη του προγράμματος συμμόρφωσης, ενώ ένας διορισμένος υπεύθυνος συμμόρφωσης επιβλέπει την εφαρμογή και την αποτελεσματικότητα του. Άλλα στοιχεία των προγραμμάτων συμμόρφωσης είναι η ανάπτυξη και διατήρηση περιεκτικών γραπτών πολιτικών που περιγράφουν την προσέγγιση του ιδρύματος για τη συμμόρφωση με τους σχετικούς κανονισμούς, καθώς και η σύνταξη λεπτομερών εγχειριδίων διαδικασιών που παρέχουν οδηγίες βήμα προς βήμα στους εργαζομένους σχετικά με τον τρόπο συμμόρφωσης με τις απαιτήσεις και τις εσωτερικές πολιτικές (Connell, 2022).

Σημειώνεται πως και ο εσωτερικός έλεγχος είναι πολύ σημαντικός για το τραπεζικό περιβάλλον και ευρύτερα για το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Η ύπαρξη ενός εσωτερικού, αποτελεσματικού και στέρεου συστήματος ελέγχου είναι ένας από τους βασικούς πυλώνες της καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Οι διαδικασίες ελέγχου επιδιώκουν να δημιουργήσουν ένα σταθερό σύστημα ελέγχου που θα αποτρέπει και θα εντοπίζει έγκαιρα τις πράξεις ξεπλύματος χρήματος στον τραπεζικό τομέα (Okab, 2014). Στο ίδιο πνεύμα, σημαντική είναι και η ενίσχυση της ευαισθητοποίησης των εργαζομένων απέναντι σε σχετικά ζητήματα με τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, όπως επίσης και η παροχή συνεχούς εκπαίδευσης στους εργαζομένους ώστε να αναγνωρίζουν τότε τα φαινόμενα αυτά λαμβάνουν χώρα, ποιες ευθύνες έχουν και να διασφαλίζεται ότι κατανοούν τις πολιτικές και τις διαδικασίες του ιδρύματος σε αυτό τον τομέα (Mruchane & Gande, 2023).

3.6. Σύνοψη κεφαλαίου

Το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες είναι ένα πρόβλημα που απειλεί την ακεραιότητα, την αξιοπιστία και τη φήμη του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, καθώς και άλλα ιδρύματα του χρηματοοικονομικού τομέα, μπορούν να λειτουργήσουν ως αγωγοί για το ξέπλυμα χρήματος λόγω του κεντρικού τους ρόλου στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Έχουν σημαντικό ρόλο σε όλες τις φάσεις της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, όπως η τοποθέτηση (καταθέσεις μετρητών, διάσπαση μεγαλύτερων κεφαλαίων σε μικρότερες καταθέσεις, κ.α.), η στρωματοποίηση (τραπεζικά εμβάσματα, αγορά περιουσιακών στοιχείων, κ.α.) και η ενοποίηση (επαγγελματικοί λογαριασμοί, δάνεια, κ.α.). Για πολλά χρόνια, ορισμένα τρωτά σημεία όπως το τραπεζικό απόρρητο, ενθάρρυναν το ξέπλυμα χρήματος σε ορισμένες οικονομίες, ωστόσο σήμερα η νομοθεσία και οι κανονισμοί έχουν αναθεωρηθεί ώστε να αντιμετωπιστούν σχετικά φαινόμενα. Σε κάθε περίπτωση, οι οργανισμοί του χρηματοπιστωτικού τομέα παραμένουν σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνοι για την πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Οι ευθύνες και υποχρεώσεις τους στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνουν την εφαρμογή διαδικασιών «Μάθε τον πελάτη σου», την παρακολούθηση των συναλλαγών για τον εντοπισμό ύποπτης δραστηριότητας και την αναφορά ύποπτης δραστηριότητας, την εφαρμογή εργαλείων αξιολόγησης του κινδύνου αξιοποιώντας τις νέες τεχνολογίες, τη διαμόρφωση εσωτερικών πολιτικών και διαδικασιών και τη διεξαγωγή εσωτερικών ελέγχων.

4. Η συμβολή του τουρισμού με παραδείγματα

4.1. Εισαγωγή

Το ξέπλυμα χρήματος μέσω επιχειρήσεων στον κλάδο του τουρισμού είναι μια από τις πρακτικές που αξιοποιούνται σήμερα από εγκληματίες που εκμεταλλεύονται τις ευκαιρίες που προσφέρει ο τομέας, όπως το υψηλό επίπεδο κυκλοφορίας μετρητών σε καθημερινή βάση, οι πολλαπλές οικονομικές συναλλαγές με μετρητά και η ίδρυση δομών όπως επιχειρήσεις, καταλύματα και ακίνητα, μέσω των οποίων αποκρύπτουν τις παράνομες πηγές του εισοδήματός τους (Norio, 2021; Gilmour & Ridley, 2015). Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται οι τρόποι μέσω των οποίων ο τουριστικός τομέας έχει χρησιμοποιηθεί στη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και εξετάζονται παράλληλα συγκεκριμένες μελέτες περίπτωσης για την καλύτερη κατανόηση του φαινομένου.

4.2. Νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στον τομέα του τουρισμού

Το ξέπλυμα χρήματος λαμβάνει χώρα με διάφορους τρόπους, όπως αναλύθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο. Ένας από αυτούς είναι μέσω της διοχέτευσης των παράνομων κεφαλαίων σε επιχειρήσεις υψηλής έντασης μετρητών (cash-intensive). Πρόκειται για επιχειρήσεις που πραγματοποιούν μεγάλο ποσοστό των συναλλαγών τους σε μετρητά (Gilmour & Ridley, 2015). Τα μετρητά παραμένουν σήμερα μια αποδεκτή και ευρέως διαδεδομένη μέθοδο πληρωμής για αγαθά και υπηρεσίες, παρά τη σημαντική στροφή που έχει γίνει προς τις ηλεκτρονικές μεθόδους πληρωμής. Σύμφωνα με τους Levi και Reuter, (2006) οι επιχειρήσεις έντασης μετρητών προσφέρουν ποικίλες ευκαιρίες στο οργανωμένο έγκλημα. Τα παράνομα κεφάλαια κατευθύνονται προς αυτές και «ξεπλένονται» με διάφορους τρόπους, όπως μέσω εικονικών πωλήσεων και υπερτιμολόγησης, ώστε το μαύρο χρήμα να εμφανίζεται ως νόμιμο έσοδο της εταιρείας και μέσω της ανακατανομής τους σε άλλες μορφές επενδύσεων ή τραπεζικούς λογαριασμούς.

Σε άλλες περιπτώσεις οι επιχειρήσεις στερούνται οποιασδήποτε μορφής νόμιμης δραστηριότητας, αντί να λειτουργούν ως «κάλυψη» για δραστηριότητες νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Ωστόσο, σε αυτή την περίπτωση είναι περισσότερο ευάλωτες στον εντοπισμό της παράνομης δραστηριότητας, κατά τη διάρκεια της επακόλουθης

ποινικής έρευνας (Levi & Reuter, 2006). Ωστόσο, ο εντοπισμός μιας τέτοιας δραστηριότητας μπορεί να είναι δυσκολότερος όταν τα παράνομα κεφάλαια κατευθύνονται σε επιχειρήσεις με υψηλό κύκλο εργασιών, όπου ο εντοπισμός προτύπων/μοτίβων σε συναλλαγές που σχετίζονται με επιχειρηματικές δραστηριότητες καθίσταται δυσκολότερος. Επιπρόσθετα, οι επιχειρήσεις έντασης μετρητών που παρουσιάζουν διακυμάνσεις στην τιμολόγηση των εμπορευμάτων ή που αναφέρουν υψηλότερες τιμές για εμπορεύματα σε μεμονωμένες περιόδους (που συχνά παρουσιάζουν μια εποχικότητα) ενισχύουν τις ευκαιρίες της περιοδικής νομιμοποίησης παράνομων κεφαλαίων (Gilmour & Ridley, 2015).

Σύμφωνα με την Brieskova, (2011) ένας από τους τομείς της οικονομίας στους οποίους διοχετεύονται συχνά τα παράνομα κεφάλαια είναι η τουριστική βιομηχανία καθώς αυτή έχει ορισμένα χαρακτηριστικά που την καθιστούν ελκυστική για το σκοπό της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Ο ξενοδοχειακός κλάδος για παράδειγμα είναι ένας τομέας της οικονομίας που χαρακτηρίζεται από μεγάλους όγκους συναλλαγών που λαμβάνουν χώρα σε καθημερινή βάση. Η ξενοδοχειακή βιομηχανία είναι υψηλής έντασης μετρητών και προσφέρει ιδανικές συνθήκες για την ανάπτυξη πρακτικών ξεπλύματος χρήματος. Αυτό γίνεται με διάφορους τρόπους. Για παράδειγμα τα ξενοδοχεία προσφέρουν στους πελάτες τους θυρίδες ασφαλείας, καθώς και πρόσθετες υπηρεσίες, όπως είναι ο τζόγος στα καζίνο του ξενοδοχείου. Οι πελάτες χρησιμοποιούν τις θυρίδες ασφαλείας για την αποθήκευση πολύτιμων αντικειμένων κατά τη διάρκεια της διαμονής τους στο ξενοδοχείο. Επιπλέον, τα καζίνο που λειτουργούν εντός ξενοδοχείων χαρακτηρίζονται από μεγάλο όγκο συναλλαγών σε μετρητά σε καθημερινή βάση. Τα άτομα που ξεπλένουν χρήματα μπορούν να χρησιμοποιήσουν αυτές τις εγκαταστάσεις για να δηλώσουν ψευδή κέρδη και να αποκρύψουν την αρχική πηγή του πλούτου τους. Μια άλλη γνωστή τεχνική νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στον τουριστικό τομέα είναι η υποτίμηση ή η υπερεκτίμηση ενός τουριστικού ακινήτου σε μια διαδικασία αγοράς ή πώλησης. Η επένδυση σε ξενοδοχειακές επιχειρήσεις γίνεται όλο και πιο ελκυστική για αυτόν τον τύπο εγκλημάτων (Brieskova, 2011).

Το οργανωμένο έγκλημα έχει εισέλθει επίσης εδώ και χρόνια στην τουριστική βιομηχανία σύμφωνα με τον Norio (2021). Ομάδες οργανωμένου εγκλήματος και άτομα που σχετίζονται με αυτές και εμπλέκονται στο διακρατικό έγκλημα συχνά εκμεταλλεύονται τα τουριστικά θέρετρα και την τουριστική βιομηχανία. Αυτές οι διαδικασίες έχουν διευκολυνθεί από πολλούς παράγοντες. Πρώτον τέτοια φαινόμενα παρατηρούνται συχνά σε περιοχές όπου είναι ανεπτυγμένος ο μαζικός τουρισμός και σε περιοχές των οποίων οι οικονομίες εξαρτώνται σημαντικά από τον τουρισμό. Είναι γνωστό πως ο τουρισμός είναι ένας από τους

μεγαλύτερους οικονομικούς τομείς παγκοσμίως. Εκτός από τη σταθερή συμβολή του στο ΑΕΠ πολλών χωρών, χάρη στις τουριστικές δαπάνες και τις γενικές επιχειρηματικές επενδύσεις στον τομέα, η φυσική μετακίνηση των τουριστών σε όλο τον κόσμο έχει αυξηθεί μαζικά λόγω της οικονομικής προσιτότητας των αεροπορικών εισιτηρίων. Η μαζική διασυνοριακή μετακίνηση τουριστών και η ανάπτυξη της τουριστικής οικονομίας είναι παράγοντες που έχουν προσφέρει στους εγκληματίες την ευκαιρία αυξημένης κινητικότητας και προσφέρουν νέες ευκαιρίες για δημιουργία τουριστικών επιχειρήσεων με σκοπό το ξέπλυμα χρήματος (Shelley, 2011).

Οι Savona και Riccardi (2015) στην έρευνα τους σχετικά με το που κατευθύνονται τα έσοδα από το οργανωμένο έγκλημα στη νόμιμη οικονομία της Ευρώπης διαπίστωσαν μια άμεση σύνδεση με τον τουρισμό και τις μετακινήσεις. Συγκεκριμένα οι επενδύσεις μαύρου χρήματος έγιναν κυρίως σε περιοχές με έντονη παρουσία του οργανωμένου εγκλήματος (π.χ. Νότια Ιταλία), σε περιοχές με μεγάλα κεντρικά λιμάνια και αεροδρόμια (π. βορειοδυτική Ιταλία και νοτιοδυτική Γαλλία), σε τουριστικές περιοχές (π.χ. παραθαλάσσια θέρετρα στην Ισπανία) και σε μεγάλες τουριστικές πόλεις (π.χ. Ρώμη, Μαδρίτη, Λονδίνο, Παρίσι, Βερολίνο, Βουκουρέστι). Τα μπαρ και τα εστιατόρια, οι κατασκευές, το χονδρικό και λιανικό εμπόριο (ιδιαίτερα τροφίμων και ένδυσης), οι μεταφορές, τα ξενοδοχεία και τα ακίνητα, διαπιστώθηκε ότι ήταν παραδοσιακοί τομείς διείσδυσης παράνομων κεφαλαίων. Οι ομάδες οργανωμένου εγκλήματος στην Ισπανία εδρεύουν γενικά σε μεγάλες πόλεις και τουριστικές τοποθεσίες, κυρίως στη Μεσόγειο και στη νότια ακτή, σε πόλεις όπως χαρακτηριστικά είναι η Μαδρίτη, η Βαρκελώνη, η Μάλαγα, η Βαλένθια, η Μούρθια και η Σεβίλλη.

Άλλοι ερευνητές δείχνουν πως ο τομέας των τουριστικών ακινήτων χρησιμοποιείται για το ξέπλυμα χρήματος. Σύμφωνα με τον Barone (2023) υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους τα ακίνητα προσελκύουν επενδύσεις από κεφάλαια που προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες και από τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Πρώτον αποτελούν ασφαλείς επενδύσεις και δεύτερον μπορούν να εγγυηθούν υψηλές αποδόσεις, ειδικά σε περιοχές που χαρακτηρίζονται από αγορές ακινήτων που βρίσκονται σε φάση ανάπτυξης. Επίσης τα ακίνητα μπορούν να παράγουν κέρδη για τους ιδιοκτήτες τους και με τη μορφή ενοικίων. Μέλη εγκληματικών οργανώσεων συχνά αγοράζουν ακίνητα και στη συνέχεια τα ενοικιάζουν τακτικά ώστε να δικαιολογήσουν τα έσοδα ως νόμιμα.

Ορισμένες οικονομίες μάλιστα, σε διάφορες περιοχές του κόσμου φαίνεται ότι είναι περισσότερο ελκυστικές στην προσέλκυση παράνομων κεφαλαίων, ειδικά όταν το ξέπλυμα

γίνεται μέσω της διοχέτευσης τους σε εταιρείες έντασης μετρητών. Για παράδειγμα μια μελέτη από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) αναφορικά με τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στο Ηνωμένο Βασίλειο διαπίστωσε πως το ξέπλυμα χρήματος στη χώρα λαμβάνει χώρα μέσω συγκεκριμένων μεθόδων, όπως η οικονομική κατάχρηση ορισμένων μη χρηματοοικονομικών επιχειρήσεων και επαγγελμάτων, η προώθηση τους σε εταιρείες έντασης μετρητών και σε περιουσιακά στοιχεία και ακίνητα υψηλής αξίας (IMF, 2011). Επίσης το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο έχει επιστήσει την προσοχή σε χώρες όπως το Μεξικό, οι οποίες αντιμετωπίζουν συχνές απόπειρες ξεπλύματος χρήματος, ειδικά σε περιοχές με ανεπτυγμένο τουριστικό τομέα. Μια σχετική έκθεση του οργανισμού εξέφρασε ανησυχίες σχετικά με την ικανότητα των υπεύθυνων αρχών στη χώρα να ανιχνεύουν παράνομες συναλλαγές και σχετικά με το γεγονός ότι μόνο το 2% των ερευνών για ξέπλυμα βρώμικου χρήματος που άνοιξε το Γραφείο του Γενικού Εισαγγελέα (FGR) μεταξύ των ετών 2007 και 2019 κατέληξαν σε επίσημη καταδίκη (IMF, 2017).

4.3. Μελέτες περίπτωσης στον τουριστικό τομέα

Όπως διαπιστώνουν οι Savona και Riccardi (2015) πολλές επενδύσεις παράνομων κεφαλαίων εντοπίζονται σε τουριστικές περιοχές της Μεσογείου όπως οι Προβηγκία-Άλπεις-Κυανή Ακτή στη Γαλλία, η Ανδαλουσία, οι Βαlearίδες και Κανάριες νήσοι στην Ισπανία και οι βαλκανικές ακτές στην Αδριατική Θάλασσα. Τέτοιες επενδύσεις γίνονται συνήθως μέσω κτηματομεσιτικών γραφείων και εταιρειών τα οποία ενδέχεται να προσφέρουν ανωνυμία και φορολογικά πλεονεκτήματα. Στη Γαλλία για παράδειγμα η Société Civile Immobilière (SCI) ή στα ελληνικά «Αστική Κτηματική Εταιρεία», είναι μια ειδική μορφή εταιρείας που χρησιμοποιείται για την απόκτηση και διαχείριση ακινήτων η οποία δεν υπόκειται σε φορολογία εταιρικών κερδών. Οι ερευνητές (Savona & Riccardi, 2015) παρουσιάζουν επίσης στοιχεία σχετικά με τη διείσδυση του οργανωμένου εγκλήματος (όπως των φημισμένων Cosa Nostra και Ndrangheta) για το ξέπλυμα χρήματος στον ξενοδοχειακό τομέα της νότιας Γαλλίας, ιδιαίτερα στη Γαλλική Ριβιέρα και στην Κορσική. Επίσης τα καζίνο και οι νόμιμες δραστηριότητες τυχερών παιγνίων χρησιμοποιούνται συχνά για ξέπλυμα χρήματος. Εγκληματικές οργανώσεις από τη Γαλλία, σύμφωνα με δικαστικά στοιχεία, έχουν επενδύσει σε καζίνο στη Νίκαια και στο Μεντόν και σε μπαρ διασκέδασης στο Παρίσι.

Μια σχετική μελέτη περίπτωσης είναι η επιχείρηση Metropolis του 2013 στην οποία ενεπλάκη η ιταλική εγκληματική οργάνωση Ndrangheta. Η επιχείρηση πραγματοποιήθηκε στην Ιταλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ισπανία. Σύμφωνα με την αστυνομική έρευνα που πραγματοποιήθηκε, η Ndrangheta είχε ένα ανεπτυγμένο και εκτεταμένο επιχειρηματικό δίκτυο μέσω του οποίου επανεπένδυε παράνομα κέρδη ύψους 10 δις € από εμπόριο ναρκωτικών και λαθρεμπόριο όπλων προς νόμιμες πηγές. Η αστυνομία ανακάλυψε ότι τα μέλη της Ndrangheta σε συνεργασία με Ισπανούς επιχειρηματίες από το 2005 είχαν δημιουργήσει ένα είδος «κοινοπραξίας» για την κατασκευή θέρετρων και πολυτελών κατοικιών σε μερικές από τις πιο όμορφες και υπανάπτυκτες παραλίες της Καλαβρίας. Η επιχείρηση Metropolis οδήγησε στην κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων ύψους 450 εκ. €, μεταξύ των οποίων ήταν 12 εταιρείες ανάπτυξης ακινήτων και 17 ενοικιαζόμενα παραθεριστικά θέρετρα τα οποία είχαν κτιστεί σε όλο το μήκος της ακτής του Ιονίου της Καλαβρίας (ESISC, 2013).

Στο πλαίσιο της επιχείρησης, πραγματοποιήθηκαν έρευνες και στο Αλικάντε της νότιας Ισπανίας. Η επιχείρηση ξεκίνησε το 2008 για την παρακολούθηση των επενδύσεων της Ndrangheta στον τουρισμό και τα ακίνητα στο νότιο τμήμα της Ιταλίας. Μέσω μεθόδων εκφοβισμού η οργάνωση κατάφερε να αποκτήσει τη γη και να χτίσει τα θέρετρα μέσω ενός πολύπλοκου δικτύου ιταλικών και ξένων εταιρειών. Προκειμένου να επανεπενδύσει τα κέρδη από τη διακίνηση ναρκωτικών και όπλων και από άλλες εγκληματικές ενέργειες, τα μέλη της οργάνωσης συνεργάστηκαν με διεφθαρμένους τοπικούς πολιτικούς. Όταν τα τουριστικά θέρετρα ήταν έτοιμα, διατέθηκαν στη διεθνή αγορά προς πώληση σε ξένους αγοραστές. Αυτή η επιχείρηση ξεπλύματος βρώμικου χρήματος χαρακτηρίστηκε ως το αποτέλεσμα του συνδυασμού μεταξύ της μαζικής εισροής εξωτερικού κεφαλαίου και, κυρίως, της ικανότητας των εγκληματικών οργανώσεων να κυβερνούν και να «ελέγχουν» την περιοχή, διασφαλίζοντας έτσι την αγορά γης και την ανάπτυξη έργων. Η αστυνομία ανέφερε επίσης, ότι προσλαμβάνοντας ντόπιους στα θέρετρα και δημιουργώντας μια εμπορική βιομηχανία με την άφιξη ξένων αγοραστών για τα τουριστικά θέρετρα, η εγκληματική οργάνωση θα μπορούσε να εδραιώσει την κοινωνική της παρουσία και αποδοχή σε μια περιοχή που είχε πληγεί εκείνη την εποχή από την οικονομική κρίση (ESISC, 2013).

Στο πλαίσιο της αστυνομικής έρευνας διαπιστώθηκε επίσης πως η Ndrangheta είχε αναπτύξει συνδέσεις και συνεργασίες με την ιρλανδική παραστρατιωτική οργάνωση IRA. Οι Ιταλοί εισαγγελείς εξέδωσαν ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης για τον Henry James Fitzsimons, έναν 63χρονο από το Μπέλφαστ, ο οποίος λειτούργησε ως μεσάζοντας που εξουσιοδοτήθηκε από τον IRA να «ανακυκλώνει» τα έσοδα από τρομοκρατικές δραστηριότητες και να επανεπενδύει

τους οικονομικούς πόρους του κινήματος. Η IRA και άλλες τρομοκρατικές ομάδες πιστεύεται ότι εμπλέκονται σε μεγάλο βαθμό σε εγκληματικές δραστηριότητες, όπως λαθρεμπόριο τσιγάρων και ντίζελ και ληστείες. Ο Fitzsimons διεύθυνε μια εταιρεία εν ονόματι VFI Overseas Property και σύμφωνα με τους Ιταλούς ερευνητές, δημιούργησε ένα σύστημα νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες βασισμένο σε υπεράκτιους τραπεζικούς λογαριασμούς σε πολλές χώρες. Ο στόχος του συστήματος ήταν να αποκρυφθεί η πηγή των παράνομων εσόδων. Από το 2007 είχε επενδύσει τουλάχιστον 12 εκ. € με έναν επιχειρηματία που ήταν μέλος της Ndrangheta, στην κατασκευή του τουριστικού θέρετρου Gioiello del Mare στην παραθαλάσσια πόλη Brancalione της Ιταλίας. Τα διεθνή μέσα ενημέρωσης ανέφεραν ότι η εταιρεία κέρδισε μάλιστα το ευρωπαϊκό βραβείο αρχιτεκτονικής το 2009 για την ανάπτυξη της Calypso Lagoon στο Le Castella, ένα θέρετρο πέντε αστέρων στην Καλαβρία (ESISC, 2013).

Μια ακόμα σχετική μελέτη περίπτωσης είναι η επιχείρηση Shovel, η οποία πραγματοποιήθηκε το 2010 στην περιοχή Costa del Sol στην Ισπανία. Η έρευνα ξεκίνησε το 2006 από μια διεθνή υπόθεση διακίνησης ναρκωτικών (με εμπλοκή ατόμων από περισσότερες από 20 χώρες σε όλο τον κόσμο) και οδήγησε στον εντοπισμό ακινήτων και εταιρειών που άνηκαν σε μια εγκληματική οργάνωση με παρουσία στην Ιρλανδία, την Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Μέσω της αστυνομικής έρευνας εντοπίστηκε μια περίπλοκη εταιρική δομή που χρησιμοποιούσε αυτή η οργάνωση για τη διοχέτευση των εσόδων της από εγκληματικές δραστηριότητες (εμπορία ναρκωτικών και όπλων, απαγωγές, πλαστογραφία, λαθρεμπόριο οχημάτων, δολοφονίες). Η εγκληματική ομάδα ήταν τέλεια δομημένη, και ηγούνταν από ένα άτομο σε στενή συνεργασία με τους δύο γιους του. Στο δίκτυο της εντοπίστηκαν συναλλαγές με χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και με δικηγορικά γραφεία που ειδικεύονταν στη δημιουργία πολύπλοκων εταιρικών δομών και τη σύσταση και εκπροσώπηση εταιρειών. Για το ξέπλυμα χρήματος, τα παράνομα έσοδα διοχετεύθηκαν σε πολλές και διαφορετικές εταιρείες της Ιρλανδίας, της Ισπανίας και του Ηνωμένου Βασιλείου, όπως εταιρείες εμπορίας τροφίμων, μπαρ και εστιατόρια. Από το 2008 οι αστυνομικές και ερευνητικές αρχές είχαν εντοπίσει περισσότερες από 200 εμπορικές εταιρείες (που μεταξύ άλλων άνηκαν στον τομέα του τουρισμού και της εστίασης) στις οποίες η εγκληματική οργάνωση συνήθιζε να διοχετεύει κεφάλαια που είχε αποκτήσει μέσω παράνομων επιχειρηματικών συμφωνιών (Savona & Riccardi, 2015; UNDOC, 2013).

Υπάρχουν επίσης άλλες μελέτες περίπτωσης που δείχνουν πως τα θέρετρα μαζικού τουρισμού χρησιμοποιούνται από εγκληματικές οργανώσεις για ξέπλυμα χρήματος και για την ανάπτυξη

των δραστηριοτήτων τους. Ο Norio (2021) παρουσιάζει τρεις μελέτες περίπτωσης στην περιοχή της Μεξικανικής ριβιέρας και συγκεκριμένα περιγράφει πως τρεις διάσημοι τουριστικοί προορισμοί έγιναν πόλος έλξης εγκληματικών ομάδων για τη διεξαγωγή των δραστηριοτήτων τους και το ξέπλυμα χρήματος. Εστιάζοντας σε τρεις εγκληματίες ιταλικής καταγωγής ο ερευνητής δείχνει πως τα άτομα που εμπλέκονται στο διακρατικό έγκλημα χρησιμοποίησαν συγκεκριμένους τουριστικούς προορισμούς με τρεις διαφορετικούς τρόπους: 1) ως πλατφόρμα για να επιβλέπουν εγκληματικές συμφωνίες και επιχειρήσεις (Oreste Pagano στο Κανκούν), 2) ως περιοχή κατάλληλη για ξέπλυμα παράνομων κερδών που προέρχονταν από εγκληματικές δραστηριότητες (Vincenzo Salzano στην Playa del Carmen), 3) και ως μέρος για να κρύβονται και να ξεφεύγουν από τις αρχές επιβολής του νόμου (Ivan Fornari στην Playa del Carmen).

Εδώ καταγράφεται η δεύτερη μελέτη περίπτωσης που έχει άμεση σχέση με το ξέπλυμα χρήματος. Από τη δεκαετία του 1990 στην περιοχή Playa del Carmen του Μεξικού είχαν ήδη εντοπιστεί ξένα άτομα που είχαν διασυνδέσεις με το διακρατικό έγκλημα, λαμβάνοντας πάντα υπόψη ότι λόγω της προσέλευσης νόμιμων επενδύσεων στον τουρισμό, ένα μεγάλο μέρος των κατοίκων της, ήταν άτομα από ξένες χώρες. Για παράδειγμα, ο Pfell ο οποίος ήταν καταζητούμενος από την INTERPOL, σχεδίαζε να αγοράσει ένα ξενοδοχείο στην περιοχή Playa del Carmen στις αρχές της δεκαετίας του 90, το οποίο αποτελεί μια πολύ γνωστή υπόθεση στην περιοχή. Η περίπτωση του Vincenzo Salzano είναι επίσης γνωστή. Κατέφθασε στην περιοχή το 1998 κάνοντας επενδύσεις. Αν και είχε ήδη «μαυρισμένο» ποινικό μητρώο σε άλλες πολιτείες των ΗΠΑ, αυτό δεν ήταν εμπόδιο ώστε να ξεκινήσει την επιχείρηση του στον τομέα διαχείρισης διαχείρισης ακινήτων το 1998 με την επωνυμία Caribe Investment Properties στην Playa del Carmen. Ανέπτυξε επίσης μια εταιρεία γυμναστηρίων, την Evolve Fitness Center, που μέχρι το 2013 είχε συνολικά 8 υποκαταστήματα στην Playa del Carmen, το Cancún και το Tulum, απασχολώντας περίπου 100 άτομα συνολικά. Μέσω αυτών έκανε ξέπλυμα χρήματος που προερχόταν από τη διακίνηση ναρκωτικών. Τελικά συνελήφθη το 2013 στο αεροδρόμιο Baton Rouge στη Λουιζιάνα, όπου μαζί με ένα συγγενικό του πρόσωπο είχαν σταματήσει για να ανεφοδιάσουν ένα ιδιωτικό τζετ φορτωμένο με 32 κιλά κοκαΐνης αξίας 1 εκ. \$ (Norio, 2021).

4.4. Σύνοψη κεφαλαίου

Από τις παραπάνω υποθέσεις διαφαίνεται πως ο τουριστικός τομέας χρησιμοποιείται από τους εγκληματίες για το ξέπλυμα χρήματος. Συγκεκριμένα εκμεταλλεύονται τα χαρακτηριστικά θέρετρων μαζικού τουρισμού, όπως ο υψηλός τζίρος από τις διεθνείς αφίξεις τουριστών, η εξασφάλιση ανωνυμίας και η αναπτυσσόμενη τουριστική βιομηχανία που προσελκύει ξένους επενδυτές και κεφάλαιο. Ενώ τέτοιοι προορισμοί προσελκύουν νόμιμες επενδύσεις, λόγω των χαρακτηριστικών τους υπάρχει επίσης και αυξημένος κίνδυνος να στοχοποιηθούν από εγκληματίες για σκοπούς νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες.

5. Το θεσμικό πλαίσιο της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες

5.1. Εισαγωγή

Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές ενέργειες είναι ένα φαινόμενο με δυναμικές διαστάσεις σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Ως έγκλημα απασχολεί τις θεσμικές, ποινικές, εκτελεστικές αλλά και τις χρηματοπιστωτικές αρχές από τη δεκαετία του 1980. Δεδομένων των ευρέων επιπτώσεών του σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο, θεωρήθηκε αναγκαίο από καιρό να προστατευθεί η οικονομία, αλλά και η σταθερότητα της κάθε χώρας, μέσα από την εισαγωγή νομικού πλαισίου για την καταπολέμηση του (Sanona, 2005). Η νομοθεσία κατά της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες έχει διπλό σκοπό: την πρόληψη και την καταστολή. Η προληπτική διάσταση της νομοθεσίας επιδιώκει να καταστήσει τη χρήση των νομικών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών πιο επικίνδυνη και δαπανηρή για τους εγκληματίες και επομένως λιγότερο ελκυστική. Είναι η άποψη που συμμερίζονται η ΕΕ, οι ΗΠΑ και η FATF ότι στόχος του νομοθετικού και ρυθμιστικού καθεστώτος είναι να διασφαλίσει την ακεραιότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η καταστολή εξυπηρετεί διαφορετικό σκοπό και συγκεκριμένα αποσκοπεί στην επιβολή κυρώσεων σε κάθε απαγορευμένη οικονομική συναλλαγή και στην πρόβλεψη δήμευσης των περιουσιακών στοιχείων εγκληματικών και τρομοκρατικών οργάνωσεων (Harvey, 2019). Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μια ανασκόπηση και καταγραφή του νομοθετικού πλαισίου σε διεθνές και εθνικό επίπεδο.

5.2. Διεθνές νομοθετικό πλαίσιο

5.2.1. Διεθνείς συμβάσεις και διεθνής συνεργασία

Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες είναι ένα ζήτημα παγκόσμιας ανησυχίας καθώς στην πράξη πολλές από αυτές τις δραστηριότητες έχουν διασυνοριακό χαρακτήρα. Στο πλαίσιο αυτό, η διεθνής συνεργασία είναι μια κρίσιμη αναγκαιότητα για την καταπολέμησή του. Εδώ και αρκετά χρόνια έχουν αναληφθεί διάφορες πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση του, καθώς για παράδειγμα διεθνείς οργανισμοί, όπως τα Ηνωμένα Έθνη και η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών έκαναν κάποια αρχικά βήματα στα τέλη της δεκαετίας του 1980. Η Διεθνής Σύμβαση της Βιέννης του 1988 αποτελεί την πρώτη διεθνή σύμβαση για την

καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών τα οποία και λόγω της σύνδεσής τους με το ξέπλυμα χρήματος, ποινικοποιήθηκαν από την διεθνή κοινότητα ως μια σοβαρής μορφής εγκληματική δραστηριότητα προκειμένου να κατασταλούν. Η θέσπιση συνδέθηκε και με μηχανισμούς εύρεσης, δέσμευσης και κατάσχεσης περιουσιακών στοιχείων του οργανωμένου εγκλήματος και την προώθηση της αμοιβαίας συνδρομής μεταξύ των κρατών. Επικυρώθηκε στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών από 67 χώρες στις 20 Δεκεμβρίου 1988, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας (Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2007).

Επιπρόσθετα, το Παγκόσμιο Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, εσόδων από εγκλήματα και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (UN Global Programme against Money Laundering, Proceeds of Crime, and the Financing of Terrorism - GPML) δημιουργήθηκε το 1997 για να βοηθήσει τα κράτη μέλη να συμμορφωθούν με τις συμβάσεις του ΟΗΕ (δηλαδή τη Σύμβαση της Βιέννης, τη Διεθνή Σύμβαση του ΟΗΕ για την καταστολή της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, τη Σύμβαση του ΟΗΕ κατά του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος και τη Σύμβαση του ΟΗΕ κατά της διαφθοράς). Το 2008, το πεδίο εφαρμογής και οι στόχοι της GPML διευρύνθηκαν για να ανταποκριθούν στις αυξανόμενες ανάγκες και απαιτήσεις για την παροχή εξατομικευμένης βοήθειας στις χώρες, για την αποτελεσματική εφαρμογή των διατάξεων των ανωτέρω συμβάσεων του ΟΗΕ, καθώς και άλλων διεθνών προτύπων κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (UNODC, 2024).

Σήμερα το GPML των Ηνωμένων Εθνών συνεχίζει να παρέχει εκπαίδευση και τεχνική βοήθεια στις εθνικές κυβερνήσεις, σε τομείς όπως η ανάπτυξη σχετικής νομοθεσίας και η ανάπτυξη υποδομών και δεξιοτήτων, βοηθώντας τις άμεσα στον εντοπισμό και την κατάσχεση εσόδων που αποκτήθηκαν από παράνομες δραστηριότητες. Το 2015, το GPML παρείχε τεχνική και οικονομική βοήθεια για την ανάπτυξη προγραμμάτων σε 66 δικαιοδοσίες, καθώς και εκπαίδευση σε πάνω από 4.000 εκπροσώπους από υπηρεσίες επιβολής του νόμου, δικαστικές αρχές και αρχές αναφοράς (UNODC, 2024).

Η συγκρότηση της Ομάδας Χρηματοοικονομικής Δράσης (Financial Action Task Force - FATF) το 1989 ήταν ένα άλλο σημαντικό βήμα σε διεθνές πλαίσιο. Αποτελεί έναν διακυβερνητικό φορέα του οποίου σκοπός είναι η προώθηση της διεθνούς προσπάθειας για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, ενώ από τον Οκτώβριο του 2001 επέκτεινε την αποστολή του για να συμπεριλάβει την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Η Γραμματεία της FATF στεγάζεται στα κεντρικά

γραφεία του ΟΟΣΑ (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης) στο Παρίσι. Αποτελεί επί της ουσίας ένα όργανο χάραξης πολιτικής που συγκεντρώνει νομικούς και οικονομικούς φορείς και εμπειρογνώμονες επιβολής του νόμου στην προσπάθεια εφαρμογής ρυθμιστικών μεταρρυθμίσεων για την καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος (FAFT, 2024).

Η FATF έχει αναπτύξει από το 1990 και μέχρι σήμερα 40 συστάσεις για το ξέπλυμα χρήματος και 9 ειδικές συστάσεις σχετικά με τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και την πρόληψη της χρηματοδότησης της διάδοσης όπλων μαζικής καταστροφής (οι οποίες ενημερώνονται σε τακτική βάση) με στόχο την ευθυγράμμιση του παγκόσμιου ρυθμιστικού πλαισίου. Αξιολογεί κάθε χώρα μέλος σε σχέση με αυτές τις συστάσεις σε εκθέσεις που δημοσιεύει ανά τακτά χρονικά διαστήματα, ενώ οι χώρες που θεωρείται πως δεν συμμορφώνονται επαρκώς με αυτές τις συστάσεις υπόκεινται σε οικονομικές κυρώσεις. Ο ρόλος της FATF είναι ευρύτερα να κατανοεί τους κινδύνους της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, να αναπτύσσει και να προωθεί παγκόσμιες πολιτικές και πρότυπα για την αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων και να αξιολογεί τις χώρες σε σχέση με αυτά τα πρότυπα (FAFT, 2023).

Ένας άλλος οργανισμός που λειτουργεί σε παγκόσμιο επίπεδο είναι το Διεθνές Δίκτυο Πληροφοριών για το Ξέπλυμα Χρήματος (International Money Laundering Information Network - IMoLIN). Πρόκειται για ένα ηλεκτρονικό δίκτυο που παρέχει βοήθεια σε εθνικές κυβερνήσεις, οργανισμούς και ιδιώτες στην καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Το δίκτυο εξυπηρετεί την παγκόσμια κοινότητα παρέχοντας πληροφορίες σχετικά με τους εθνικούς νόμους και κανονισμούς για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας προσδιορίζοντας τομείς βελτίωσης της νομοθεσίας, των αντίμετρων και της διεθνούς συνεργασίας ενώ επίσης ενισχύει την επικοινωνία και τις επαφές μεταξύ των χωρών. Μέσω της διεθνούς βάσης δεδομένων που προσφέρει το δίκτυο IMoLIN (στην οποία περιλαμβάνονται νομοθεσίες και κανονισμοί από 163 χώρες σε όλο τον κόσμο) λειτουργεί ως σημαντικό εργαλείο αναφοράς για τους υπεύθυνους επιβολής του νόμου που εμπλέκονται σε διασυνοριακές υποθέσεις ξεπλύματος χρήματος (Lessambo et al., 2023).

Επίσης, η Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης για το ξέπλυμα χρήματος στη Λατινική Αμερική (Financial Action Task Force on Money Laundering in Latin America - GAFILAT) αποτελεί περιφερειακό όργανο που λειτουργεί σε παρόμοιο πλαίσιο με την FAFT, αλλά για τη

Λατινική Αμερική (Αργεντινή, Βολιβία, Βραζιλία, Χιλή, Κολομβία, Κόστα Ρίκα, Κούβα, Εκουαδόρ, Γουατεμάλα, Ονδούρα, Μεξικό, Νικαράγουα, Παναμά, Παραγουάη, Περού, Δομινικανή Δημοκρατία και Ουρουγουάη). Ιδρύθηκε το 2000 ως ένας διακυβερνητικός οργανισμός που είναι αρμόδιος για τη διεθνή πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Στόχος του είναι η προώθηση βέλτιστων πρακτικών μέσα από τη κατάρτιση 40 συστάσεων στον τομέα αυτό (Lessambo et al., 2023).

5.2.2. Νομοθετικό πλαίσιο στις Η.Π.Α.

Στις ΗΠΑ ο πρώτος κανονισμός κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες εκδόθηκε τη δεκαετία του 1970 μετά την ψήφιση του νόμου περί τραπεζικού απορρήτου (Bank Secrecy Act- BSA) σύμφωνα με τον οποίο τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα έπρεπε να αναφέρουν καταθέσεις μετρητών άνω των 10.000\$, να συλλέγουν πληροφορίες για τους ιδιοκτήτες των οικονομικών λογαριασμών και να διατηρούν αρχεία συναλλαγών. Παράλληλα ιδρύθηκε το Δίκτυο Καταπολέμησης Οικονομικού Εγκλήματος (FinCEN) ώστε να επιβλέπει την εφαρμογή των ανωτέρω κανονισμών. Το 1986 οι αρχές ποινικοποίησαν το φαινόμενο με τον Νόμο για τον έλεγχο της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (Money Laundering Control Act - MLCA) προκειμένου να διεθνοποιηθεί η αντεγκληματική πολιτική προς αυτή την κατεύθυνση (Βασιλαντωνοπούλου, 2019).

Το νομοθετικό πλαίσιο επεκτάθηκε στη δεκαετία του 1990. Πρώτον, ο νόμος Annunzio-Wylie (1992) έκανε πιο αυστηρές τις κυρώσεις για τις παραβιάσεις της BSA, εισήγαγε απαιτήσεις για την επαλήθευση και τήρηση αρχείων για τραπεζικά εμβάσματα και ίδρυσε τη Συμβουλευτική Ομάδα για το Νόμο για το Τραπεζικό Απόρρητο (Bank Secrecy Act Advisory Group - BSAAG). Δεύτερον ο Νόμος για την καταστολή του ξεπλύματος χρήματος (Money Laundering Suppression Act, 1994) εισήγαγε περισσότερες τροποποιήσεις στην BSA εστιάζοντας κυρίως στον έλεγχο των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών χρήματος (money services businesses -MSBs), οι οποίες θεωρήθηκαν υψηλού κινδύνου για ξέπλυμα χρήματος. Τρίτον ο Νόμος για τη στρατηγική για το ξέπλυμα χρήματος και τα οικονομικά εγκλήματα (Money Laundering and Financial Crimes Strategy Act - 1998) εισήγαγε τις ομάδες HIFCA (Task Forces High Intensity Money Laundering and Related Financial Crime Area) σε μια προσπάθεια συγκέντρωσης των διαδικασιών επιβολής του νόμου σε ομοσπονδιακό,

πολιτειακό και τοπικό επίπεδο για την καταπολέμηση φαινομένων ξεπλύματος χρήματος (FinCEN, 2024).

Στη δεκαετία του 2000, η νομοθεσία επικεντρώθηκε περισσότερο στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου. Το σημαντικότερο νομοθετικό πλαίσιο ήταν η Patriot Act του 2001 μέσω της οποίας παρασχέθηκαν πρόσθετες εξουσίες στις ομοσπονδιακές αρχές επιβολής του νόμου στο πλαίσιο της παρακολούθησης και της πρόληψης φαινομένων τρομοκρατίας, άρθηκαν τα εμπόδια μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και των υπηρεσιών πληροφοριών και εισήχθησαν απαιτήσεις αποκάλυψης οικονομικών πληροφοριών και αναφοράς για την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Πρόσθετη νομοθεσία του 2004 (Intelligence Reform & Terrorism Prevention Act) εισήγαγε περαιτέρω τροποποιήσεις στην BSA απαιτώντας από ορισμένα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να αναφέρουν διασυνοριακές ηλεκτρονικές διαβιβάσεις κεφαλαίων. Ο νόμος περί χρηματοοικονομικών πληροφοριών, ανάλυσης και υποβολής εκθέσεων (Financial Intelligence, Analysis, and Reporting Act) το 2010 κατέστησε αυστηρότερους τους κανονισμούς και εξουσιοδότησε το FinCEN να ελέγχει ξένα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ενισχύοντας περαιτέρω την αποτελεσματικότητα του πλαισίου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (FinCEN, 2024).

Σήμερα, το πιο πρόσφατο νομοθετικό πλαίσιο αποτελεί ο νόμος AMLA (Anti-Money Laundering Act) του 2020 ο οποίος δημιουργήθηκε σε μια προσπάθεια μεταρρύθμισης του υφιστάμενου ρυθμιστικού πλαισίου που υπήρχε από τη δεκαετία του 2000. Ο AMLA σχεδιάστηκε για τον εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας βελτιώνοντας τον συντονισμό μεταξύ της κυβέρνησης και των ενδιαφερομένων μερών του κλάδου και τονίζοντας τη σημασία των προγραμμάτων κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και για την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (AML/CFT) που βασίζονται στον κίνδυνο. Συγκεκριμένα, τα προγράμματα αυτά θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι αναλύεται επαρκώς το προφίλ κινδύνου πελατών και δραστηριοτήτων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και ότι αναλαμβάνονται οι απαραίτητες ενέργειες για πελάτες και δραστηριότητες υψηλού κινδύνου. Επιπρόσθετα, τα προγράμματα AML/CFT θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη και να ενσωματώνουν ορισμένες προτεραιότητες που τίθενται σε επίπεδο δημόσιας πολιτικής (π.χ. διαφθορά, ηλεκτρονικό έγκλημα, απάτες, χρηματοδότηση τρομοκρατίας, κ.α.) από την FinCEN, και οι οποίες ενημερώνονται τουλάχιστον κάθε τέσσερα χρόνια. Η FinCEN είναι επίσης επιφορτισμένη με τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του ίδιου του καθεστώτος AML εξετάζοντας για παράδειγμα πόσο χρήσιμες είναι πραγματικά οι υποχρεώσεις που

τίθενται από την BSA για την επιβολή του νόμου και πώς μπορούν να εξορθολογιστούν (FinCEN, 2024; Galeazzi et al., 2021).

Ο AMLA εισήγαγε επίσης και άλλες τροποποιήσεις στη νομοθεσία. Πρώτον, επέκτεινε το εύρος των τομέων επιχειρηματικής δραστηριότητας στις οποίες έχει εφαρμογή ο νόμος, ώστε να περιλαμβάνει όχι μόνο επιχειρήσεις που θεωρούνται χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, αλλά και επιχειρήσεις αρχαιοτήτων, εμπόρων τέχνης και γκαλερί, καθώς και ανταλλακτήρια κρυπτονομισμάτων. Τρίτον καθιέρωσε δύο νέα ποινικά αδικήματα βάσει της BSA που τιμωρούνται με φυλάκιση έως και 10 ετών, πρόστιμο έως 1 εκ. \$ ή και τα δύο. Το ένα είναι η απόκρυψη ή παραποίηση πληροφοριών σχετικά με την ιδιοκτησία ή τον έλεγχο περιουσιακών στοιχείων των πολιτικά εκτιθέμενων ατόμων, όταν οι συναλλαγές με τέτοια περιουσιακά στοιχεία ξεπερνούν το 1 εκ. \$, και το δεύτερο είναι η συνειδητή απόκρυψη ή παραποίηση στοιχείων και πληροφοριών σχετικά με την πηγή κεφαλαίων σε μια συναλλαγή που αφορά οποιαδήποτε οντότητα που θεωρείται ότι είναι υψηλού κινδύνου για ξέπλυμα χρήματος (FinCEN, 2024; Galeazzi et al., 2021).

5.2.3. Ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο

Η καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας είναι ζωτικής σημασίας για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα και ασφάλεια στην Ευρώπη. Από το 1990 οι αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) αναγνώρισαν την ανάγκη να αποτραπεί η κατάχρηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος για ξέπλυμα μαύρου χρήματος εγκρίνοντας την πρώτη της κανονιστική οδηγία. Αυτή ήταν η Οδηγία 91/308/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 10ης Ιουνίου 1991 μέσω της οποίας κυρώθηκε η Συνθήκη του ΟΗΕ του 1988 (Πρώτη Οδηγία για το Ξέπλυμα Χρήματος) (Villányi, 2021). Καθιέρωσε ένα ρυθμιστικό σύστημα με σκοπό την πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από αδικήματα όπως η διακίνηση ναρκωτικών, έδωσε έναν ορισμό για το ξέπλυμα χρήματος και επέβαλε για πρώτη φορά υποχρεώσεις αποκλειστικά στον χρηματοπιστωτικό τομέα, όπως η επαλήθευση της ταυτότητας των πελατών, η τήρηση αρχείων και η υποβολή αναφορών για ύποπτες συναλλαγές. Δέκα χρόνια αργότερα, η Οδηγία 2001/97/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Δεκεμβρίου 2001 (Δεύτερη Οδηγία για το Ξέπλυμα Χρήματος) διεύρυνε το πεδίο εφαρμογής της 91/308/ΕΟΚ όσο αφορά τις υποκείμενες δραστηριότητες στις οποίες θα έχει εφαρμογή (λογιστές, ελεγκτικές εταιρείες, δικηγόροι, συμβολαιογράφοι, μεσίτες ακινήτων, έμποροι πολύτιμων μετάλλων, κ.α.), εισήγαγε

αυστηρότερες απαιτήσεις δέουσας επιμέλειας πελατών, αναφοράς ύποπτων συναλλαγών και ειδικές διατάξεις για πολιτικώς εκτεθειμένα πρόσωπα ενώ τονίστηκε για πρώτη φορά η ανάγκη για την ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας και της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των αρμόδιων αρχών των κρατών μελών της ΕΕ (Silva et al., 2019).

Η νομοθεσία αναθεωρήθηκε αρκετές φορές στα έτη που ακολούθησαν. Τον Ιούνιο του 2003, η FATF αναθεώρησε τις συστάσεις της προκειμένου να συμπεριλάβει την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας παρέχοντας λεπτομερέστερες απαιτήσεις σε σχέση με την αναγνώριση και την επαλήθευση των πελατών. Η νέα έκδοση των συστάσεων της FATF εισήγαγε επίσης μια διάκριση μεταξύ των καταστάσεων όπου ο υψηλότερος κίνδυνος νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή χρηματοδότησης της τρομοκρατίας μπορεί να δικαιολογήσει ενισχυμένα μέτρα και εκείνων όπου ένας μειωμένος κίνδυνος μπορεί να δικαιολογήσει λιγότερο αυστηρούς ελέγχους. Αυτές οι αλλαγές αντικατοπτρίζονται στην Οδηγία 2005/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Οκτωβρίου 2005 (Τρίτη Οδηγία για το Ξέπλυμα Χρήματος). Επιπρόσθετα μέσω της Οδηγίας 2006/70/EK της Επιτροπής της 1ης Αυγούστου 2006 καθορίστηκαν τα εκτελεστικά μέτρα για την εφαρμογή ορισμένων διατάξεων της Οδηγίας 2005/60/EK με σκοπό να διευκρινιστούν και να καθοριστούν λεπτομερέστερα οι απαιτήσεις για τη δέουσα επιμέλεια πελατών και τις διαδικασίες για πολιτικώς εκτεθειμένα πρόσωπα (Silva et al., 2019).

Το 2015 οι αρχές της ΕΕ εισήγαγαν ένα νέο και εκσυγχρονισμένο ρυθμιστικό πλαίσιο που περιλάμβανε την Τέταρτη Οδηγία για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, δηλαδή την Οδηγία 2015/849/ΕΕ, η οποία εγκρίθηκε στις 20 Μαΐου 2015 ενσωματώνοντας τις αναθεωρημένες συστάσεις της FATF του 2012. Οι σημαντικότερες αλλαγές που εισήχθησαν μέσω της νέας νομοθεσίας ήταν: 1) η επέκταση των ρυθμίσεων με την επιβολή υποχρεώσεων δέουσας επιμέλειας πελατών σε πολλές προηγουμένως μη ελεγχόμενες εταιρείες συμπεριλαμβανομένων όλων των υπηρεσιών παροχής τυχερών παιγνίων, όλων των πιστωτικών και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και πολλών καθορισμένων μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων και επαγγελμάτων (Designated Non-Financial Businesses and Professions – DNFBP), 2) η επέκταση των υποχρεώσεων δέουσας επιμέλειας πελατών σε ορισμένους τύπους συναλλαγών και χρηματοοικονομικών προϊόντων συμπεριλαμβανομένων συναλλαγών που λαμβάνουν χώρα εκτός επιχειρηματικών σχέσεων και συναλλαγών με ηλεκτρονικό χρήμα, 3) η εισαγωγή απαιτήσεων καταγραφής πληροφοριών για πραγματικούς δικαιούχους (Ultimate Beneficial Ownership-UBO) σε κεντρικά μητρώα από τις χώρες της ΕΕ, οι οποίοι αναφέρονται σε άτομα που αποκομίζουν

οφέλη από μια οντότητα και ασκούν τον τελικό έλεγχο σε αυτήν, ακόμα και αν αυτός ο έλεγχος ασκείται έμμεσα μέσω ενδιάμεσων οντοτήτων και 4) η επέκταση της προσέγγισης βάσει κινδύνου στο ξέπλυμα χρήματος, μέσω της εισαγωγής απαιτήσεων για τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς να συλλέγουν και να εκτιμούν κριτήρια όπως οι γεωγραφικές τοποθεσίες, τα προϊόντα, οι υπηρεσίες και οι τύποι συναλλαγών κατά την αξιολόγηση του προφίλ κινδύνου των πελατών τους (Silva et al., 2019; Lessambo, 2023).

Η Πέμπτη Οδηγία (2018/843/ΕΕ) για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες εισήχθη το 2018 εισάγοντας περαιτέρω αλλαγές και αναθεωρήσεις στην τέταρτη οδηγία. Οι κύριοι τομείς αλλαγών ήταν: 1) οι κανονισμοί για τα κρυπτονομίσματα με την θεσμοθέτηση υποχρεώσεων αναφοράς σε ανταλλακτήρια και με την παροχή της εξουσίας στις Μονάδες Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών να αντλούν στοιχεία σχετικά με την ταυτότητα των ιδιοκτητών ώστε να καταπολεμηθεί μερικώς η ανωνυμία που σχετίζεται με τα κρυπτονομίσματα, 2) οι προπληρωμένες κάρτες, όπου οι πάροχοι υποχρεούνται να διενεργούν ελέγχους ταυτότητας σε πελάτες που διενεργούν συναλλαγές ύψους άνω των 150 ευρώ, 3) τα αγαθά υψηλής αξίας, υποχρεώνοντας τις εταιρείες που εμπορεύονται έργα τέχνης, σκάφη και κοσμήματα να υπόκεινται σε υποχρεώσεις δέουσας επιμέλειας πελατών πριν δημιουργήσουν επιχειρηματική σχέση με πελάτη ή πριν πραγματοποιήσουν συναλλαγές αξίας ίσης ή μεγαλύτερης από 10.000 €, 4) τις απαιτήσεις από εταιρείες να καταρτίζουν και να δημοσιεύουν μια λίστα πελατών όταν εντός αυτών υπάρχουν πολιτικώς εκτιθέμενα πρόσωπα ή πρόσωπα σε σημαντικές θέσεις δημοσίων υπηρεσιών και 5) την ενισχυμένη δέουσα επιμέλεια σε εταιρείες που συνεργάζονται με πελάτες από τρίτες χώρες υψηλού κινδύνου οι οποίες προσδιορίζονται μέσω της νομοθεσίας ως αυτές που παρουσιάζουν σημαντικές ελλείψεις στα εθνικά τους καθεστώτα κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Για πελάτες που προέρχονται από αυτές τις χώρες απαιτούνται πιο εκτεταμένοι έλεγχοι σε μεταφορές χρημάτων (Lessambo, 2023).

Επί του παρόντος το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο στο πλαίσιο της ΕΕ για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες διέπεται από την Έκτη Οδηγία (2018/1673) για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, η οποία τέθηκε σε ισχύ για τα κράτη μέλη στις 3 Δεκεμβρίου 2020 και άρχισε να εφαρμόζεται από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στις 3 Ιουνίου 2021. Η νέα οδηγία εναρμονίζει τον ορισμό της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες σε ολόκληρη την ΕΕ με τον στόχο την αντιμετώπιση υφιστάμενων κενών στην εσωτερική νομοθεσία των κρατών μελών. Πριν από

αυτή την οδηγία, οι κανονισμοί της ΕΕ για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος επιδίωκαν να επιβάλλουν κυρώσεις κυρίως σε άτομα που επωφελήθηκαν άμεσα από πράξεις ξεπλύματος χρήματος, αλλά σύμφωνα με τους νέους κανόνες, οι λεγόμενοι «παράγοντες διευκόλυνσης» (enablers) θα είναι επίσης νομικά υπεύθυνοι. Αυτό σημαίνει την επέκταση της ποινικής ευθύνης για τέτοιες πράξεις σε νομικά πρόσωπα όπως εταιρείες ή εταιρικές σχέσεις. Επιπρόσθετα, οι νέοι κανόνες αντιμετωπίζουν το ζήτημα της διπλής ποινικής αναγκαιότητας, εισάγοντας ειδικές απαιτήσεις ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των δικαιοδοσιών της ΕΕ, έτσι ώστε η ποινική δίωξη για τα συναφή αδικήματα να μπορεί να λάβει χώρα σε περισσότερα από ένα κράτη μέλη της ΕΕ (Snijder-Kuipers et al., 2023).

5.3. Εθνικό νομοθετικό πλαίσιο

Ο Έλληνας νομοθέτης, αποδεχόμενος το ρόλο της FATF και προσπαθώντας να αντικρούσει κάθε μορφής νομοθετικό κενό ή αδυναμία και προκειμένου να προστατευθεί η ακεραιότητα του θεσμικού πλαισίου του χρηματοπιστωτικού συστήματος, οπότε και η διασφάλιση της ακεραιότητας του δημοκρατικού συστήματος (Δημήτραινας, 2008), αποδέχθηκε τις διεθνείς συστάσεις και μετατροπές, αλλά και τις ευρωπαϊκές οδηγίες προκειμένου να καλυφθεί το εσωτερικό νομικό υπόβαθρο της Ελλάδας για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (Τσιρίδης, 2009). Αυτές περιλαμβάνουν τις Συμβάσεις του ΟΗΕ από το 1961 έως και τη Σύμβαση της Βιέννης, τις συστάσεις της FATF, την αρχή της συνθήκης «know your customer» που προέρχεται από τις Αρχές της Βασιλείας η οποία και ρυθμίζει την ακέραιη διεκπεραίωση των τραπεζικών συναλλαγών, τη Σύμβαση 141/1990 του Συμβουλίου της Ευρώπης, τις οδηγίες και προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Συμβουλίου περί νομοθέτησης και ποινικοποίησης του ξεπλύματος και τέλος τις πρωτοβουλίες των ΗΠΑ περί τραπεζικού απορρήτου το 1970 και την πράξη κατά του ξεπλύματος από το 1992 (Τσιρίδης, 2009).

N.2331/1995

Με τον νόμο αυτό ξεκινά η θεσμοθέτηση του νομικού πλαισίου περί πάταξης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, προκειμένου να εκπληρώσει η χώρα τις υποχρεώσεις της απέναντι στις διεθνείς συμβάσεις (Καϊάφα – Γκμπάντι, 2007). Αυτές οι ρυθμίσεις αφορούσαν τα περιουσιακά στοιχεία που προερχόταν από παράνομες

δραστηριότητες και είχαν ισχύ έως το 2008 περί δήμευσης ή και κατάσχεση εντάχθηκαν στις διατάξεις της ΕΕ σχετικά με την οδηγία 91/308/ΕΟΚ (Οββαδίας, 2007).

Ο συγκεκριμένος νόμος ποινικοποιεί την ανάγκη καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων από συγκεκριμένες εγκληματικές οργανώσεις παρόλο που δέχτηκε έντονη κριτική ως «γκρίζος και ασαφής» διότι προκειμένου να ασκηθεί ποινή στον δράστη θα πρέπει να διοικεί κατά μια έννοια την εγκληματική οργάνωση, δηλαδή να του ασκηθεί ποινική δίωξη. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να έχει προηγηθεί η νομιμοποίηση των παράνομων κερδών που αποτελούν και το αντικείμενο εγκληματικής δραστηριότητας, τα οποία σε περιπτώσεις όπως η δωροδοκία δικαστή, δεν ισχύει σύμφωνα με τον Ν.3424/2005. Ο Άρειος Πάγος έκανε δεκτές τις διατάξεις του Ν.2331/1995 σε πραγματικά περιστατικά μολονότι υπήρξαν προβλήματα στην εφαρμογή του (Χατζηκώστας, 2007). Σύμφωνα με τις ρυθμίσεις αυτές για το ξέπλυμα, παρατηρείται πως ο Έλληνας νομοθέτης επιδιώκει να διευρύνει ένα μεγάλο πεδίο εγκλημάτων από την άποψη της δίωξης τους, θέτοντας λίγους περιορισμούς, με αποτέλεσμα να αφήνει τα δικαιώματα των πολιτών ανυπεράσπιστα και το δικαστικό σώμα να τίθεται υπό συνεχή δοκιμή. (Καϊάφα – Γκμπάντι, 2007:19).

N.2655/1998

Ο Ν.2655/1998 κυρώνει την Σύμβαση του 90' του Συμβουλίου της Ευρώπης (Καϊάφα – Γκμπάντι, 2007).

N.3424/2005

Ο Ν.3424/2005 συμβαδίζει με την οδηγία 2001/97/ΕΚ (Οββαδίας, 2007) ποινικοποιώντας τη νομιμοποίηση περιουσίας που προέρχεται από φοροδιαφυγή. Υπήρξε κριτική και σε αυτό το νόμο. Παρόλα αυτά διακρίνεται πλέον το «μαύρο» και «βρώμικο» χρήμα, καθώς και ο κίνδυνος να διακοπεί η συνοχή των οικονομικών συναλλαγών (Τριανταφύλλου, 2014). Ο νόμος αυτός σύμφωνα με την ΤτΕ και άλλες αρμόδιες αρχές ελέγχει τη φύση των συναλλαγών και τα στοιχεία των συναλλασσόμενων (Κυριακόπουλος κ. συν., 2006).

N.3472/2006

Ο Ν.3472/2006 τροποποιεί τον Ν. 2331/1995 όπου τα εγκλήματα της φοροδιαφυγής αποτελούν κακουργήματα και επιφέρουν σημαντική οικονομική βλάβη στο δημόσιο (Τριανταφύλλου, 2014).

N.3691/2008

Ο Ν. 3691/2008 ακολούθησε την οδηγία 2005/60/EK με κάποιες υποκειμενικές αλλαγές στο να υφίσταται ξέπλυμα βρώμικου χρήματος ως παράνομη δραστηριότητα. Στο πλαίσιο αυτό είναι σημαντικό να εξετάζεται η περίπτωση της πλάνης και η παρακίνηση του δόλου (Πετρόπουλος, 2008). Πριν τη θεσμοθέτηση της συγκεκριμένης νομοθεσίας, σημαντικό είναι να αναφερθεί, πως μόλις το 2005 η δωροδοκία δικαστή αναβαθμίστηκε σε κακούργημα, οπότε συμπεριλήφθηκε στην ποινικοποίηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές ενέργειες (Χατζηκώστας, 2007). Στο άρθρο 46 του ίδιου νόμου αναφέρεται πως τα παρανόμως κτηθέντα περιουσιακά στοιχεία κατάσχονται και εφόσον δεν μεταφέρονται στον ιδιοκτήτη κατά το άρθρο 353 ΚΠΔ δημεύονται βάσει καταδικαστικής απόφασης.

Ασκήθηκε κριτική και στο νόμο αυτό ως προς τον όρο «βασικά αδικήματα» καθώς δεν ευσταθεί επιστημονικά και επί της ουσίας δεν αναφέρεται στον τίτλο του νόμου. Στην αιτιολογική έκθεση αναφέρθηκε σε «συναφή βασικά αδικήματα», ενώ στο άρθρο 3 γίνεται λόγος για βασικά εγκλήματα. Για πρώτη φορά εντούτοις δημεύονται και τα παρανόμως κτηθέντα περιουσιακά στοιχεία που προέρχονται από ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Δεν αναφέρεται πουθενά ο συνδυασμός παράνομης και νόμιμης δράσης. Δηλαδή, τα έσοδα που προέρχονται από την δραστηριότητα της νόμιμης επιχείρησης και την εγκληματική ενέργεια βασικού αδικήματος του άρθρου 3, κάτι το οποίο αντίκειται της αρχής της αναλογικότητας, σε σχέση βέβαια με το βαθμό του δόλου και το μέγεθος της βλάβης το οποίο και καθορίζει την απόφαση (Δημήτραινας, 2008). Με το ίδιο άρθρο καταργείται η εξαίρεση της φοροδιαφυγής ως πλημμέλημα που είχε προστεθεί στον Ν.3472/2006 και επανέρχεται ουσιαστικά η διάταξη του Ν.3424/2005. Οπότε και αυτή η αναφορά στην φοροδιαφυγή είναι σημαντική (Τριανταφύλλου, 2014).

Με τον νόμο αυτό αναθεωρήθηκαν και βελτιώθηκαν οι μηχανισμοί αντίκρουσης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Ωστόσο δεν συνδέεται με τη FATF και κρίθηκε ο ρόλος της σε σχέση με την προστασία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και τον έλεγχο των κοινωνικοοικονομικών σχέσεων των πολιτών, όπως επίσης σχετικά με την προστασία της φήμης του χρηματοπιστωτικού τομέα και κατά πόσο είναι ισχυρή η ακολουθία των διεθνών κανονισμών (Δημήτραινας, 2008). Αναφορικά με το νόμο αυτό, το Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (Σ.Δ.Ο.Ε.) αποτελεί το αρμόδιο όργανο το οποίο ελέγχει κατά το στάδιο της έρευνας υποθέσεις που προκύπτουν από τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες κατά την φοροδιαφυγή (Τριανταφύλλου, 2014).

N.4557/2018

Τα Ηνωμένα Έθνη, η Interpol και η Europol μέσα από τις εκθέσεις τους παρουσιάζουν συνεχώς την συνεχόμενα αυξανόμενη απειλή για την ασφάλεια στην ΕΕ. Το να προλαμβάνεται η χρήση του χρηματοπιστωτικού συστήματος για χρηματοδότηση τρομοκρατίας ή για νομιμοποίηση εσόδων, πρέπει να αποτελεί το σημαντικότερο τμήμα της στρατηγικής κατά αυτής της απειλής. Η πρόληψη επιτυγχάνεται, εφόσον το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι με τους κατάλληλους πόρους, σωστά προστατευμένο. Σημαντικό ρόλο παίζει η διαφάνεια στις νομικές οντότητες και εταιρίες. Μετά τις αναθεωρημένες συστάσεις από τη FATF, έρχεται το 2012 η θεσμοθέτηση του Ν.4557/2018, για την πρόληψη και την καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Ενσωματώθηκε ουσιαστικά η οδηγία (ΕΕ) 2018/843 (L 156) και η οδηγία (ΕΕ) 2019/2177 (L 334) στην ελληνική νομοθεσία. Έτσι, ενισχύεται το σχετικό νομικό πλαίσιο, καθώς γίνεται πιο εύκολη η πρόσβαση σε πληροφορίες και μητρώα. Το συγκεκριμένο νομικό πλαίσιο πέρα από την αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, έχει και στόχο την πρόληψη χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Απαιτείται από τα κράτη να εντοπίσουν, να αντιληφθούν και να μετριάσουν σχετικούς κινδύνους (Αιτιολογική Έκθεση Ν.4557/2018).

Ισχύον Νομοθετικό Πλαίσιο

Τη βάση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου για το ξέπλυμα χρήματος αποτελεί η τροποποίηση του Ν.4557/2018, δηλαδή ο Ν.4734/2020. Ενσωματώνει τις Ευρωπαϊκές διατάξεις των οδηγιών (ΕΕ) 2015/849 και 2018/843. Σκοπός είναι η ενίσχυση για άλλη μία φορά της νομοθεσίας απέναντι στο ξέπλυμα χρήματος και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας με τη συνεργασία των φορέων που είναι υπεύθυνοι για το φαινόμενο. Υπάρχει η δυνατότητα πρόσβασης στα μητρώα και προστέθηκαν επίσης στην κατηγορία των υπηρεσιών τα ψηφιακά πορτοφόλια και οι εφαρμογές ανταλλαγής εικονικών νομισμάτων και παραστατικών νομισμάτων (Αιτιολογική Έκθεση Ν.4734/2020). Συνεχίζει να γίνεται όλο και πιο αυστηρή η θεσμοθέτηση με την απαλοιφή προϋπόθεσης ελαχίστου ορίου ποινής φυλάκισης άνω των έξι μηνών και πλέον βασικό αδίκημα θεωρείται οποιοδήποτε έγκλημα που έχει ποινή φυλάκισης και περιουσιακό όφελος (Αιτιολογική Έκθεση Ν.4734/2020).

5.4. Ανεπάρκειες και παράγοντες αναποτελεσματικότητας

Από την ανασκόπηση του διεθνούς, περιφερειακού και εθνικού νομοθετικού πλαισίου για την πρόληψη και καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες διαφαίνεται μια συνεχής προσπάθεια από τις παγκόσμιες αρχές να ρυθμίσουν όσο γίνεται πιο αποτελεσματικά τέτοια φαινόμενα. Ιδιαίτερα, μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση, οι χρηματοπιστωτικοί κανονισμοί συνεχίζουν να τροποποιούνται και να αναθεωρούνται με στόχο την καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος, την προστασία των καταναλωτών και τη διασφάλιση της ακεραιότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Παρά τις προσπάθειες και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται, αυτό το αρνητικό φαινόμενο παραμένει, αναδεικνύοντας σε αρκετές περιπτώσεις την αναποτελεσματικότητα του νομοθετικού πλαισίου, καθώς και της επιβολής του, ακόμα και σε διεθνές επίπεδο (Naghi et al., 2023).

Για παράδειγμα μια εκτενής μελέτη στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπολόγισε ότι τα έσοδα από εγκληματικές δραστηριότητες σε έναν επιλεγμένο αριθμό παράνομων αγορών (διακίνηση ναρκωτικών, όπως ηρωίνη, κοκαΐνη, κάνναβη, έκσταση, αμφεταμίνες, παράνομο εμπόριο καπνού, παραχάραξη, φοροδιαφυγή, απάτες και κλοπές φορτίου) ανέρχονται σε 110 δις € ετησίως. Η μελέτη απέκλεισε σημαντικές παράνομες αγορές, όπως η εμπορία ανθρώπων, οι εκβιασμοί, ο παράνομος τζόγος και πολλά άλλα είδη απάτης (Lessambo, 2023). Σε όλο τον κόσμο, εκτιμά ότι ποσοστό μεταξύ 2% και 5% του παγκόσμιου ΑΕΠ αποτελεί έσοδα από παράνομες δραστηριότητες (AML, 2024).

Ενώ οι διεθνείς φορείς, όπως η FAFT καταβάλλουν μεγάλη προσπάθεια για τη συμμόρφωση των δικαιοδοσιών σε όλο τον κόσμο με τις συστάσεις κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, σε ορισμένες χώρες το νομοθετικό πλαίσιο παραμένει ανεπαρκές και με πολλά κενά, δίνοντας ευκαιρίες για ξέπλυμα χρήματος. Από το 2000 η FATF δημοσιεύει τον κατάλογο των μη συνεργάσιμων χωρών, δηλαδή εκείνων που δεν εφαρμόζουν τις συστάσεις σε ικανοποιητικό επίπεδο. Η μεθοδολογία για τη δημιουργία αυτής της «μαύρης λίστας» αναθεωρήθηκε έκτοτε πολλές φορές και εισήχθησαν διαφορετικές «κατηγορίες» μη συμμόρφωσης, ώστε να αντικατοπτρίζουν καλύτερα το επίπεδο συνεργασίας (Jojarth, 2013). Από τον Φεβρουάριο του 2020, μόνο η Βόρεια Κορέα και το Ιράν ήταν μεταξύ των δικαιοδοσιών υψηλού κινδύνου. Χώρες που εντάχθηκαν στη «γκρίζα» λίστα, δηλαδή δικαιοδοσίες που βρίσκονται υπό ενισχυμένη παρακολούθηση ήταν κυρίως αναπτυσσόμενα κράτη με υψηλά ποσοστά φτώχειας

όπως η Αλβανία, η Υεμένη και η Ζιμπάμπουε, καθώς και άλλες όπως οι Μπαχάμες και ο Παναμάς (Villányi, 2021).

Ωστόσο, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες παραμένει ένα σημαντικό θέμα ακόμα και σε ανεπτυγμένες χώρες κυρίως λόγω της έλλειψης ή παράβλεψης δέουσας επιμέλειας των πελατών. Στη βιβλιογραφία εντοπίζονται πολλές τέτοιες περιπτώσεις. Για παράδειγμα οι πολιτείες Ντέλαγουερ, Ουαϊόμινγκ, Γιούτα και Νεβάδα των ΗΠΑ είναι γνωστές για τη διευκόλυνση της δημιουργίας υπεράκτιων εταιρειών (van Duyne et al., 2018). Στο Ηνωμένο Βασίλειο, ορισμένα νησιωτικά εδάφη (που χαρακτηρίζονται ως εξαρτώμενα από το στέμμα, όπως οι Βερμούδες, οι νήσοι Κέιμαν, οι νήσοι Μαν και οι Βρετανικές Παρθένοι Νήσοι) χαρακτηρίζονται από υψηλό επίπεδο μυστικότητας και από το γεγονός ότι προσφέρουν υπεράκτιες υπηρεσίες και ότι δεν θέτουν απαιτήσεις αποκάλυψης της ατομικής ιδιοκτησίας. Σε αυτές τις περιπτώσεις είναι δυνατή η ανήθικη μεν, αλλά τυπικά νόμιμη διάβρωση δε, της φορολογικής βάσης, ενώ λειτουργούν ως φορολογικοί παράδεισοι για τη διαστρωμάτωση συναλλαγών ατόμων που φοροδιαφεύγουν, διεφθαρμένων πολιτικών και ομάδων οργανωμένου εγκλήματος (Garcia-Bernardo et al., 2017).

Ο επίσημος χρηματοπιστωτικός τομέας έχει εμπλακεί άμεσα και σχετικά πρόσφατα στο ξέπλυμα χρήματος και σε άλλες περιοχές της περιοχής της Ευρώπης. Στην Εσθονία για παράδειγμα, το σκάνδαλο της Danske Bank του 2017-2018 έδειξε πόσο εύθραυστο ήταν το σύστημα, καθώς έγινε απόπειρα να νομιμοποιηθούν περίπου 200 δις € μέσω μιας θυγατρικής της κατά πάσα πιθανότητα από διεφθαρμένους πολιτικούς από τη Ρωσία και το Αζερμπαϊτζάν (Milne & Binham, 2018). Το δίκτυο FinCEN χαρακτήρισε επίσης πρόσφατα την τράπεζα ABLV Bank στη Λετονία, ως πρωτογενές ίδρυμα νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, καθώς διαπιστώθηκε ότι συνεργαζόταν με το καθεστώς της Βόρειας Κορέας, οδηγώντας τελικά στην εκούσια εκκαθάριση της τράπεζας (FinCEN, 2018).

Πολλοί παράγοντες συνεισφέρουν στην αναποτελεσματικότητα της νομοθεσίας και της ικανότητας αντιμετώπισης σχετικών φαινομένων. Ένας που συζητείται συχνά είναι η δυσκολία συνεργασίας μεταξύ πολλαπλών φορέων και αρχών, ειδικά από τη στιγμή που σε πολλές περιπτώσεις η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες έχει διασυνοριακό χαρακτήρα. Όπως αναφέρει ο Villányi, (2021) σε όλες τις περιπτώσεις απαιτείται ισχυρή συνεργασία μεταξύ των διαφόρων κυβερνητικών υπηρεσιών, της κεντρικής τράπεζας, της φορολογικής αρχής, της αστυνομίας και του δικαστικού σώματος. Για παράδειγμα στη σελίδα της Europol αναφέρεται πως σε μια πρόσφατη υπόθεση ξεπλύματος χρήματος, ο οργανισμός

συνεργάστηκε με αρχές επιβολής του νόμου από 6 διαφορετικές χώρες στην Ευρώπη (Αυστρία, Γαλλία, Γερμανία, Ρουμανία, Ισπανία, Ελβετία), ερευνώντας την υπόθεση για δύο χρόνια, καθώς το εγκληματικό σχέδιο ήταν περίπλοκο και δύσκολο να «ξετυλιχθεί» (Europol, 2024).

Το ζήτημα της έλλειψης συνεργασίας μεταξύ των υπεύθυνων αρχών αναφέρεται επίσης και από άλλους ερευνητές. Για παράδειγμα, οι Kirschenbaum και Veron, (2018) και Girard (2021) κάνουν λόγο για χρόνιες και σημαντικές ελλείψεις στην αποτελεσματικότητα των αρχών της ΕΕ, τονίζοντας πως ένα από τα θεμελιώδη προβλήματα του ισχύοντος καθεστώτος είναι ότι οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές δεν ενεργούν συνολικά σε συνεννόηση, αλλά μάλλον εργάζονται μεμονωμένα σε όλη την Ευρώπη ακολουθώντας ετερογενείς προσεγγίσεις ανά δικαιοδοσία και με περιορισμένη διασυνοριακή συνεργασία. Καθώς τα μέτρα και οι έλεγχοι κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες αυστηροποιούνται με την πάροδο των ετών, οι εγκληματίες και όσοι εμπλέκονται σε ξέπλυμα χρήματος βρίσκουν νέους και περισσότερο πολύπλοκους τρόπους για να νομιμοποιήσουν παράνομα έσοδα, παράγοντας που δυσκολεύει το έργο των αρχών και καθυστερεί την εφαρμογή ποινικών μέτρων (Europol, 2024).

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο ο Koster (2020) αξιολόγησε πρόσφατες υποθέσεις νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στις οποίες εμπλέκονταν πιστωτικά ιδρύματα της ΕΕ, ώστε να υποδείξουν τις ελλείψεις και τα διδάγματα που αντλήθηκαν. Πρώτη σημαντική διαπίστωση ήταν η αναποτελεσματικότητα ή η έλλειψη συμμόρφωσης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων με τις νομικές απαιτήσεις για συστήματα και ελέγχους κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ενώ υπήρχαν επίσημα συστήματα ελέγχου, δεν διενεργήθηκε συνολική αξιολόγηση του κινδύνου, είτε σε επίπεδο μεμονωμένων οντοτήτων είτε σε επίπεδο ομίλου, ενώ άλλα προβλήματα που εντοπίστηκαν ήταν η υποστελέχωση των τμημάτων συμμόρφωσης και οι δυσκολίες στον προσδιορισμό της ταυτότητας των πραγματικών δικαιούχων πίσω από τους πελάτες τους. Δεύτερη διαπίστωση ήταν οι αποτυχίες σε επίπεδο διακυβέρνησης, οι οποίες διασφαλίζουν τη χρηστή και αποτελεσματική διαχείριση κινδύνου. Για παράδειγμα η εσωτερική αναφορά κινδύνων σχετικά με ενέργειες νομιμοποίησης παράνομων εσόδων δεν είχε καθιερωθεί ή δεν είχε ακολουθηθεί επαρκώς από την ανώτερη διοίκηση.

Σε συνέχεια των ανωτέρω, ένα τρίτο σημαντικό συμπέρασμα ήταν η έλλειψη ευθυγράμμισης μεταξύ ανάληψης κινδύνου και διαχείρισης κινδύνου. Φάνηκε συγκεκριμένα πως ορισμένα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που ασχολούνταν με δραστηριότητες υψηλού κινδύνου σε ορισμένες δικαιοδοσίες (ιδίως τρίτες χώρες) ή είχαν πελάτες που προέρχονταν από αυτές τις δικαιοδοσίες ή βάσιζαν το επιχειρηματικό τους μοντέλο σχεδόν αποκλειστικά σε καταθέσεις μη κατοίκων δίχως να καθιερώνουν ανάλογες πολιτικές και ελέγχους. Τέλος, ένας τέταρτος παράγοντας ήταν η αμέλεια εφαρμογής των πολιτικών και ελέγχων νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μεταξύ μητρικών και θυγατρικών εταιρειών. Φαίνεται συνολικά από τα παραπάνω ότι τα χρηματοπιστωτικά συστήματα στην ΕΕ αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά προβλήματα κατά την εφαρμογή προληπτικών μηχανισμών κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (Koster, 2020).

5.5. Σύνοψη κεφαλαίου

Στην ενότητα αυτή έγινε ανασκόπηση του ρυθμιστικού και νομοθετικού πλαισίου κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες σε διεθνές, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Εξαιτίας του γεγονότος ότι αποτελεί σοβαρό φαινόμενο, διεθνείς οργανισμοί και κράτη έχουν προσπαθήσει όλα τα χρόνια με συστάσεις και νομοθετικά πλαίσια να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα που ώθησε σε μεγαλύτερη διατάραξη της οικονομικής ευταξίας και της ευρύτερης οικονομικής ανάπτυξης. Επί του παρόντος η FAFT είναι επιφορτισμένη με την παγκόσμια ρύθμιση κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, υποβάλλοντας συστάσεις τις οποίες τα κράτη μπορούν να ενσωματώσουν στις νομοθεσίες τους. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αναγνωρίζεται ευρέως ότι οι κίνδυνοι νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας εξακολουθούν να αποτελούν μείζον ζήτημα για την ακεραιότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος της Ένωσης και την ασφάλεια των πολιτών της. Η πρώτη οδηγία για την πρόληψη και αντιμετώπιση εκδόθηκε το 1991 και έκτοτε αναθεωρήθηκε τακτικά ώστε να λαμβάνει υπόψη της νέους κινδύνους (π.χ. κρυπτονομίσματα), νέες τακτικές και νέα εργαλεία πρόληψης και διαχείρισης. Από το 2021 μέχρι σήμερα βρίσκεται σε ισχύ η έκτη οδηγία η οποία, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνει έναν ενοποιημένο κατάλογο βασικών αδικημάτων και νέες απαιτήσεις συμμόρφωσης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Αυτή η οδηγία έχει ενταχθεί και στην ελληνική νομοθεσία με τις τροποποιήσεις που εισήγαγε ο πρόσφατος Ν.4734/2020. Παρά τη συνεχή νομοθετική και ρυθμιστική προσπάθεια των αρχών, τα φαινόμενα νομιμοποίησης

εσόδων παραμένουν και μάλιστα έχουν μεγάλη έκταση, υποδηλώνοντας ότι το τρέχον «σύστημα» πρόληψης και αντιμετώπισης χρήζει βελτιωτικών ενεργειών.

6. Συμπεράσματα - Προτάσεις

Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες τέθηκε στο επίκεντρο της παρούσας εργασίας στην οποία αναλύθηκαν θέματα σχετικά με τον ρόλο του χρηματοπιστωτικού συστήματος σε αυτό το φαινόμενο, σχετικά με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο και την αποτελεσματικότητά του και με την παρουσίαση μελετών περίπτωσης από τον τουριστικό κλάδο. Ως ένα χρόνιο φαινόμενο, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες αποτελεί μια διαδικασία μέσω της οποίας κεφάλαια που προέρχονται από εγκληματικές ή παράνομες δραστηριότητες διοχετεύονται σε επίσημα νομισματικά κανάλια ώστε να αποκρυφθεί η παράνομη πηγή της προέλευσης τους και να αποφευχθούν οι νομικές κυρώσεις από τους εμπλεκόμενους.

Το ξέπλυμα χρήματος ως παγκόσμιο φαινόμενο έχει ποικίλες κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές επιπτώσεις. Στον οικονομικό τομέα, φαλκιδεύει την ακεραιότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, στρεβλώνει τον αθέμιτο ανταγωνισμό, διευκολύνει τη διαφθορά και αναστέλλει την οικονομική ανάπτυξη. Επίσης παρακωλύει το κύρος των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και κατ' επέκταση των χωρών με αποτέλεσμα να μειώνονται οι ξένες επενδύσεις και να αυξάνεται ο ρυθμιστικός έλεγχος. Στον κοινωνικό τομέα, το ξέπλυμα χρήματος διευκολύνει παράνομες δραστηριότητες όπως αυτές του οργανωμένου εγκλήματος, της διακίνησης ναρκωτικών, της εμπορίας ανθρώπων και πολλές άλλες, ενώ παράλληλα αμβλύνει την εισοδηματική ανισότητα και οξύνει τη φτώχεια. Στον πολιτικό τομέα, μπορεί να ανατρέψει την σταθερότητα των κυβερνήσεων και να αλλοιώσει την εμπιστοσύνη των πολιτών στους θεσμούς. Τέλος, το φαινόμενο αυτό είναι ιδιαίτερα ευδιάκριτο στο τουριστικό κλάδο όπου κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών έχουν παρατηρηθεί σημαντικά αλληπάλλληλα γεγονότα φοροδιαφυγής, σε διαφορετικές δραστηριότητες που εμπίπτουν στον τομέα του τουρισμού. Ο τουρισμός άλλωστε με τα καζίνο, τα κέντρα διασκέδασης αλλά και με την μεγάλη εισροή τουριστών από διάφορες χώρες διογκώνουν την πληροφορία και δυσκολεύουν το εποπτικό έργο των αρχών προκειμένου να ερευνήσει τις πιθανές ύποπτες συναλλαγές.

Ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού συστήματος στο ξέπλυμα χρήματος είναι πολυδιάστατος. Αποτελεί βασικό κανάλι για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, αντιμετωπίζοντας απειλές λόγω της «συμμετοχής» του στα τρία στάδια του ξεπλύματος χρήματος: την τοποθέτηση, τη στρωματοποίηση και την ενσωμάτωση. Η εισαγωγή παράνομων κεφαλαίων στο τραπεζικό σύστημα μέσω διάφορων μεθόδων είναι μια κοινή τακτική για το

«ξέπλυμα» τους και τη διοχέτευση τους στη νόμιμη οικονομία. Για πολλά χρόνια το τραπεζικό απόρρητο διευκόλυνε τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες σε πολλές χώρες, αλλά η αυξανόμενη νομοθεσία απαιτεί πλέον την αποκάλυψη πληροφοριών σχετικά με χρηματοοικονομικούς λογαριασμούς για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και των οικονομικών εγκλημάτων.

Στο παραπάνω πλαίσιο, ο χρηματοπιστωτικός τομέας δεν είναι μόνο απαραίτητο να συμμορφώνεται με υφιστάμενες νομοθεσίες και ρυθμιστικά πλαίσια, αλλά έχει ευρύτερα νομική και ηθική ευθύνη να αναπτύσσει πολιτικές για την πρόληψη αυτών των δραστηριοτήτων, να μπορεί να προβλέπει νέες εγκληματικές συμπεριφορές και να εφαρμόζει προληπτικά πρωτόκολλα. Διαδικασίες όπως το "Μάθε τον πελάτη σου", η Δέουσα Επιμέλεια Πελάτη και η Ενισχυμένη Δέουσα Επιμέλεια είναι σημαντικό να εφαρμόζονται σε προληπτικό επίπεδο για πελάτες υψηλού κινδύνου. Η παρακολούθηση των συναλλαγών μέσω εξελιγμένου λογισμικού είναι επίσης σημαντική για την ανίχνευση ύποπτης δραστηριότητας, ενώ η υποβολή αναφορών ύποπτης δραστηριότητας στις Μονάδες Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών καθίσταται πλέον υποχρεωτική. Η ύπαρξη αποτελεσματικών συστημάτων ελέγχου και η ευαισθητοποίηση των εργαζομένων είναι επίσης κρίσιμες για την επιτυχία αυτών των προσπαθειών πρόληψης.

Η εφαρμογή όλων των παραπάνω μέτρων υποστηρίζεται σήμερα νομοθετικά. Απόρροια της παγκόσμιας εμβέλειας του φαινομένου του ξεπλύματος, αλλά και της διεθνοποίησης της οικονομίας, συνιστά και η αντιμετώπιση του φαινομένου να γίνεται τόσο διεθνώς όσο και σε εθνικό επίπεδο. Σε διεθνές επίπεδο, η προσπάθεια αντιμετώπισης του συνίσταται κυρίως σε διακρατικές συμφωνίες και αποφάσεις που λαμβάνονται σε επίπεδο παγκόσμιων οργανισμών όπως η FAFT. Στόχος της είναι η ανάπτυξη και η προώθηση πολιτικών για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες με την ανάληψη ενεργειών και δράσεων όπως ο καθορισμός προτύπων και συστάσεων, η αξιολόγηση της συμμόρφωσης, η αναγνώριση νέων απειλών και η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας.

Σε περιφερειακό επίπεδο οι αρχές της ΕΕ έχουν αναγνωρίσει από καιρό πως η βιωσιμότητα της κοινής αγοράς και η ευρωστία, η ακεραιότητα και η σταθερότητα των πιστωτικών και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και η εμπιστοσύνη στο χρηματοπιστωτικό σύστημα θα μπορούσαν να απειληθούν από οικονομικά εγκλήματα όπως το ξέπλυμα χρήματος. Κατά συνέπεια, και προκειμένου να προστατευτούν τα χρηματοπιστωτικά της συστήματα, η ΕΕ έκρινε απαραίτητο να λάβει μέτρα που έχουν σχεδιαστεί ώστε να συνάδουν με τη λειτουργία

της εσωτερικής αγοράς, το κράτος δικαίου και τη δημόσια πολιτική και δράση της στον τομέα αυτό. Με στόχο την ανταπόκριση σε αυτές τις ανησυχίες στον τομέα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, έχει εκδώσει νομοθεσία από το 1991, η οποία ανανεώθηκε ανά τακτά χρονικά διαστήματα, με την τελευταία αναθεώρηση να γίνεται το 2021, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις τελευταίες εξελίξεις και απειλές. Σε εθνικό επίπεδο, η αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες συνιστάται επίσης, στην θέσπιση νομοθετικού πλαισίου που είναι σύμφωνο με τις διατάξεις των αποφάσεων που λαμβάνονται σε επίπεδο παγκόσμιων οργανισμών και της ΕΕ, ενώ έχουν συσταθεί διάφορες Υπηρεσίες με σκοπό την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Μια άλλη σημαντική διαπίστωση είναι πως τομείς παροχής υπηρεσιών αυξημένης δοσοληψίας μετρητών, όπως ο τουριστικός τομέας επιλέγονται συχνά για το ξέπλυμα χρήματος. Οι καθημερινές συναλλαγές σε μετρητά, καθώς και ο υψηλός τζίρος από την διαχείριση τουριστικών ακινήτων και παροχή τουριστικών υπηρεσιών (όπως κυρίως καταλυμάτων) αποτελούν ελκυστικά χαρακτηριστικά αυτού του κλάδου που παρέχουν ευκαιρίες για ξέπλυμα. Οι μελέτες περιπτώσεων που παρουσιάστηκαν άλλωστε υποδεικνύουν πως ορισμένες περιοχές που παρουσιάζουν ισχυρή τουριστική ανάπτυξη, στοχοποιούνται συχνά από εγκληματίες για τον παραπάνω σκοπό.

Παρά τις συνεχείς προσπάθειες νομοθέτησης, το φαινόμενο του ξεπλύματος χρήματος παραμένει έντονο αναδεικνύοντας πιθανά κενά και αδυναμίες της νομοθεσίας και στην επιβολή της. Παρά τον ρόλο διεθνών οργανισμών όπως η FAFT, πολλές χώρες παραμένουν ανεπαρκώς ρυθμισμένες δίνοντας ευκαιρίες για ξέπλυμα χρήματος. Ακόμα και ανεπτυγμένες χώρες αντιμετωπίζουν προβλήματα, με συγκεκριμένες περιοχές να διευκολύνουν τη δημιουργία υπεράκτιων εταιρειών και να λειτουργούν ως φορολογικοί παράδεισοι. Η έλλειψη συνεργασίας μεταξύ διαφόρων αρχών και η ετερογένεια των προσεγγίσεων μεταξύ των εθνικών ρυθμιστικών αρχών στην ΕΕ αποτελούν σημαντικά εμπόδια στην αποτελεσματική καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Επιπλέον, οι εγκληματίες βρίσκουν συνεχώς νέους και πιο πολύπλοκους τρόπους για να ξεπλύνουν τα παράνομα έσοδά τους, καθιστώντας το έργο των αρχών πιο δύσκολο.

Η ανασκόπηση αναδεικνύει επίσης τους παράγοντες αναποτελεσματικότητας του υφιστάμενου ρυθμιστικού πλαισίου και του έργου των αρχών που είναι υπεύθυνες για την αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Υπάρχουν χώρες στις οποίες καταγράφονται συχνά περιστατικά, καθώς λόγω του καθεστώτος τους σε

διάφορους τομείς (π.χ. ανωνυμία) γίνονται πόλος έλξης από εγκληματίες. Σε αυτές τις χώρες τα νομοθετικά πλαίσια είτε είναι ελλιπή, είτε δεν εφαρμόζονται ορθά, είτε οι υπηρεσίες που είναι υπεύθυνες για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες δεν ασκούν αποτελεσματικά το έργο τους. Συνεπώς οι εγκληματίες που αναζητούν τρόπους και χώρες για να κάνουν ξέπλυμα χρήματος μπορεί να εκμεταλλευτούν τον περιφερειακά ολοκληρωμένο και καλά συνδεδεμένο χρηματοπιστωτικό τομέα, το ανεπαρκές ιστορικό ορισμένων χωρών στις διώξεις νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και την περιορισμένη γνώση μεταξύ των μη χρηματοοικονομικών παραγόντων (δηλαδή συμβολαιογράφων, κτηματομεσιτών) περί σύνθετων συστημάτων νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Αυτές οι ελλείψεις φάνηκαν επίσης μέσα από την παρουσίαση των μελετών περίπτωσης σχετικά με περιστατικά νομιμοποίησης εσόδων στον τομέα του τουρισμού.

Εν ολίγοις φαίνεται πως είναι σημαντικό να γίνουν περαιτέρω αλλαγές στην υφιστάμενη αντεγκληματική πολιτική, καθώς και τα ρυθμιστικά πλαίσια. Ωστόσο, η βελτίωση της πολιτικής και της νομοθεσίας κατά του ξεπλύματος χρήματος είναι ένα σημαντικό ζήτημα που απαιτεί συνεκτική προσέγγιση και συνεργασία σε διεθνές επίπεδο. Πρώτον, καθίσταται κρίσιμη η ενίσχυση διεθνούς συνεργασίας στην επίλυση υποθέσεων καθώς όπως φαίνεται αυτός είναι ένας σημαντικός παράγοντας επιτυχίας αν εξετάσει κανείς υποθέσεις που έχουν ήδη αποκαλυφθεί και επιλυθεί, όπως αυτές που παρουσιάστηκαν στον κλάδο του τουρισμού. Η ανταλλαγή πληροφοριών, η κοινή επιθεώρηση και η συνεργασία στις έρευνες είναι απαραίτητες για την αντιμετώπιση των διασυνοριακών εγκληματικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με το ξέπλυμα χρημάτων. Είναι απαραίτητο να δημιουργηθούν μηχανισμοί για την ταχεία και αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφοριών και δεδομένων μεταξύ των αρχών και των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων των διαφόρων χωρών και οι νέες τεχνολογίες μπορούν να βοηθήσουν σημαντικά στην παραπάνω κατεύθυνση.

Δεύτερον, είναι εξίσου σημαντική η αλλαγή της νοοτροπίας του χρηματοπιστωτικού τομέα και του ευρύτερου οικονομικού τομέα σε χώρες που μέχρι σήμερα παρουσιάζουν χαμηλά ή μέτρια επίπεδα συμμόρφωσης με τις παγκόσμιες συστάσεις. Η διεθνής κοινότητα πρέπει να επενδύσει στην κοινή εκπαίδευση των επαγγελματιών του χρηματοοικονομικού τομέα και των αρχών επιβολής για την αναγνώριση και την αντιμετώπιση προηγμένων σχημάτων ξεπλύματος χρημάτων. Ενώ ήδη έχουν γίνει τέτοιες επενδύσεις υπάρχουν ακόμα προκλήσεις, ιδίως σε χώρες όπου οι θεσμοί είναι αδύναμοι ή η πολιτική βούληση είναι ανεπαρκής για την αποτελεσματική εφαρμογή των κανονισμών κατά του ξεπλύματος μαύρου χρήματος. Σε

τέτοιες περιπτώσεις, η διεθνής κοινότητα πρέπει να συνεχίσει να πιέζει για βελτίωση της διακυβέρνησης και της συμμόρφωσης, προσφέροντας ταυτόχρονα τεχνική και οικονομική υποστήριξη για την ενίσχυση των ικανοτήτων σε αυτές τις χώρες.

Τρίτον, θα ήταν χρήσιμο να αυξηθεί περαιτέρω η διαφάνεια στις χρηματοοικονομικές δραστηριότητες, ώστε να μπορούν να μειωθούν οι ευκαιρίες για ξέπλυμα χρήματος. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω πιο αυστηρών απαιτήσεων για αναφορά συναλλαγών, για αυτοματοποιημένους μηχανισμούς ελέγχου και για βελτιωμένη συνεργασία μεταξύ των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων και των αρχών επιβολής του νόμου. Σε γενικές γραμμές θα ήταν χρήσιμο στο παραπάνω πλαίσιο να αυστηροποιηθούν τα υφιστάμενα μέτρα, ώστε να ενισχυθεί η συμμόρφωση χωρών που παρουσιάζουν ακόμα κενά στη νομοθεσία και τις πολιτικές τους. Οι διεθνείς οργανισμοί, όπως η FATF και η Ευρωπαϊκή Ένωση, μπορούν να ασκήσουν πίεση στις χώρες που δεν συμμορφώνονται με τις συστάσεις τους, με τη χρήση διπλωματικών μέσων και διαβουλεύσεων. Μπορούν επίσης να προτείνουν κυρώσεις κατά των χωρών που δεν συμμορφώνονται με τις συστάσεις τους, περιλαμβανομένων οικονομικών κυρώσεων ή άλλων περιοριστικών μέτρων. Συνολικά, η συνδυαστική χρήση αυτών των μέτρων μπορεί να ενθαρρύνει τις χώρες να συμμορφωθούν με τα διεθνή πρότυπα και να ενισχύσουν τις προσπάθειές τους για την αντιμετώπιση φαινομένων νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και άλλων χρηματοοικονομικών εγκλημάτων.

Βιβλιογραφικές πηγές

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

Αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2015/849) και άλλες διατάξεις», <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/p-nomoes-eis-sunolo.pdf>

Αιτιολογική Έκθεση του Ν.4734/2020 «Τροποποίηση του ν. 4557/2018(Α' 139) για την πρόληψη και καταστολή νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας – Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/843 (L 156) και του άρθρου 3 της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/2177 (L 334)», https://www.hellenicparliament.gr/nomothetiko-ergo/psifisthenta-nomoschedia?law_id=f92ab2b1-5fd5-45be-99d0-ac41018afc74

Αλοσκόφης Ο. (2019). Η κοινωνική έρευνα της εγκληματικότητας των ισχυρών, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Βασιλαντωνοπούλου Β. (2019). Νόμιμες επιχειρήσεις και "οργανωμένο έγκλημα" στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης. Στο Συλλογικό έργο. *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. (Επιμ. Βιδάλη Σ.). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Δημήτραινας Γ. (2007). Ο δράστης του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, *Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος, «Καθαρή» ή ελεύθερη κοινωνία*, Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, σ. 139

Δημήτραινας, Γ. (2008). Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες: Οι ανακριτικές διατάξεις δέσμευσης και απαγόρευσης εκποίησης των περιουσιακών στοιχείων του κατηγορούμενου υπό το πρίσμα των διατάξεων για την κατάσχεση και ειδική δήμευση των κρίσιμων περιουσιακών στοιχείων/ *Ποινικά Χρονικά*, ΝΗ, σελ. 943-955.

Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (2007). *Διεθνές - Ευρωπαϊκό επίπεδο / Δίκαιο καταπολέμησης οικονομικού εγκλήματος*, <https://www.hba.gr/FinancialLaw/Details/24>

Καϊάφα – Γκμπάντι Μ. (2007), Η Ποινική Αντιμετώπιση Του Ξεπλύματος Βρώμικου Χρήματος: Μεταξύ Διεθνούς, Ευρωπαϊκής Και Εθνικής Νομοθεσίας. *Ποινικά Χρονικά*, σ.

- Καραδήμας, Θ. & Καραδήμα, Π. (2015). Τεχνικές ξεπλύματος χρήματος και τα μέτρα πρόληψης των ελληνικών τραπεζών. *e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας* (2), 10, σελ 57-94
- Κυριακόπουλος, Π., Γκόρτσος, Χ., Στεφανίδης, Θ. & Παναγιωτίδης, Β. (2006). *Πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες*. Διπλωματική Εργασία
- Μοσχούρη- Τοκμακίδου, (2004). Τραπεζικό Απόρρητο – Ένας θεσμός υπό διωγμόν, *ΕπΕμπΔ2004*, σ. 584-586
- Οββαδίας Σ. (2007), Ο ρόλος και η ευθύνη του χρηματοπιστωτικού συστήματος στο ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. *Ξέπλυμα Βρώμικου Χρήματος - Καθαρή ή Ελεύθερη Κοινωνία; Ένωση Ελληνικών Ποινολόγων Εκδόσεις Σάκκουλα*, Αθήνα
- Πετρόπουλος, Β. Κ. (2008). Ζητήματα υποκειμενικής υποστάσεως του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (άρθρο 2 παρ.5 του Ν.3691/2008). *Ποινικά Χρονικά*, ΝΗ, 955-956
- Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε. (2006). Για ένα νέο ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση. *Ποινικά Χρονικά*, σελ. 865-873.
- Τριανταφύλλου, Γ. (2014). Ξέπλυμα περιουσίας προερχόμενης από φοροδιαφυγή. *Ποινικά Χρονικά*, ΞΔ, σ. 721-724.
- Τσιρίδης Π. (2009). *Ο νέος νόμος για το ξέπλυμα χρήματος (Ν.3691/2008)*. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα
- Χατζηκώστας, Κ. (2007). Μερικές σκέψεις για τη δωροδοκία και το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Με αφορμή το βούλευμα ΑΠ 570/2006. *Ποινικά Χρονικά*, ΝΖ, σελ. 589 – 594.
- Χιωτέλλης Α., (2007). Προσωπικά δεδομένα και πιστοληπτική ικανότητα. *Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο*, 4 (12), 302-310

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- AML (2024). *Money Laundering in numbers*, <https://anti-money-laundering.eu/money-laundering-in-numbers/>
- Balani, H. (2019). Assessing the introduction of anti-money laundering regulations on bank stock valuation: An empirical analysis. *Journal of Money Laundering Control*, 22(1), 76-88.
- Bardin P., Bouveret A., Jackson G., Markevych M., (2023). *Money Laundering Poses a Risk to Financial Sector Stability*, International Monetary Fund.

- Barone, R. (2023). Home sweet home, how money laundering pollutes the real estate market: an agent based model. *Journal of Economic Interaction and Coordination*, 18(4), 779-806.
- Basel Committee (1981), “*Banking secrecy and international cooperation in banking supervision*”, www.bis.org/publ/bcbsorf.pdf
- BIS (Bank of International Settlements), (2020). *Sound management of risks related to money laundering and financing of terrorism: revisions to supervisory cooperation*. <https://www.bis.org/bcbs/publ/d505.pdf>
- Bodescua, C. N., Achimb, M. V., & Rusc, A. I. D. (2022). The influence of digital technology in combating money laundering. In *24th RSEP International Conference on Economics, Finance & Business*.
- Brieskova, M. (2011). A Framework for an Anti-Money Laundering Strategy in the Hotel Industry. In *Proceedings of the 1st International Conference in Safety and Crisis Management in the Construction, Tourism and SME Sectors* (p. 159). Universal-Publishers.
- Cassara, J. (2016). *Trade-based money laundering: The next frontier in international money laundering enforcement*. John Wiley & Sons.
- Cherniei, V., Cherniavskyi, S., Babanina, V., Tykhonova, O., & Hudkova, H. (2023). Characteristics of liability for disclosure of bank secrecy in Europe and the United States. *Juridicas cuc*, 19(1), 311-338.
- Connell, P. L. (2022). *Strategies for Banks Anti-money Laundering/Counter-Terrorism Finance Compliance Programs to Protect Financial Systems* (Doctoral dissertation, Walden University).
- ESISC (European Strategic Intelligence and Security Center) (2013). Anti-money laundering operation proves links between Italian ‘Ndrangheta and IRA, <http://www.esisc.org/publications/briefings/2619#:~:text=%E2%80%9CMetropolis%E2%80%9D%20allowed%20police%20to%20seize,in%20Alicante%20in%20southern%20Spain>.
- European Union, (2023). Money laundering, https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking/money-laundering_en/
- Europol, (2024). Crackdown on money mule service providers laundering over EUR 10 million, <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/crackdown-money-mule-service-providers-laundering-over-eur-10-million>

- Faccia, A., Moşteanu, N. R., Cavaliere, L. P. L., & Mataruna-Dos-Santos, L. J. (2020, September). Electronic money laundering, the dark side of fintech: An overview of the most recent cases. In *Proceedings of the 2020 12th international conference on information management and engineering* (pp. 29-34).
- FAFT (2023). The FATF Recommendations, <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Fatf-recommendations.html>
- FAFT (2024), <https://www.fatf-gafi.org/en/the-fatf/what-we-do.html>
- FAFT (Financial Action Task Force), (2020). *G20 Leaders support the FATF's work to address money laundering and terrorist financing risks*, <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfgeneral/G20-riyadh-summit.html#:~:text=In%20their%20communiqu%C3%A9%2C%20G20%20leaders,of%20weapons%20of%20mass%20destruction.>
- FinCEN (Financial Crimes Enforcement Network) (2024). History of Anti-Money Laundering Laws, <https://www.fincen.gov/history-anti-money-laundering-laws>
- FinCEN (Financial Crimes Enforcement Network) (2024). The Anti-Money Laundering Act of 2020, <https://www.fincen.gov/anti-money-laundering-act-2020>
- FinCEN (Financial Crimes Enforcement Network). (2018, February 13). FinCEN names ABLV Bank of Latvia an institution of primary money laundering concern and proposes Section 311 special measure.
- Galeazzi, M. A., Mendelson, B., & Levitin, M. (2021). The anti-money laundering act of 2020. *Journal of Investment Compliance*, 22(3), 253-259.
- Garcia-Bernardo, J., Fichtner, J., Takes, F., & Heemskerk, E. (2017). Uncovering offshore financial centers: Conduits and sinks in the global corporate ownership network. *Scientific Reports*, 7(6246), 1–10
- Gilchrist, G. M. (2014). The special problem of banks and crime. *University of Colorado Law Review* 85 (1), 1–52.
- Gilmour, N., & Ridley, N. (2015). Everyday vulnerabilities—money laundering through cash intensive businesses. *Journal of Money Laundering Control*, 18(3), 293-303.
- Girard, V. (2021), “Anti-money laundering package: initial appraisal of a European Commission impact assessment”, *European Parliamentary Research Service, EPRS briefing, PE 699.467*.
- Gupta, A., Dwivedi, D.N., Shah, J. (2023). *Overview of Money Laundering. In: Artificial Intelligence Applications in Banking and Financial Services. Future of Business and Finance*. Springer, Singapore.

- Han, J., Huang, Y., Liu, S., & Towey, K. (2020). Artificial intelligence for anti-money laundering: a review and extension. *Digital Finance*, 2(3), 211-239.
- Harvey, A. I. (2019). Appraising aml/ctf Legislation in the International Context. In *Anti-money Laundering and Counter-terrorism Financing Law and Policy* (pp. 182-238). Brill Nijhoff.
- International Monetary Fund (IMF) (2023). *2023 Review of The Fund's Anti-Money Laundering and Combating The Financing of Terrorism Strategy*, Washington, D.C.
- International Monetary Fund (IMF) (2011), *United Kingdom: anti-money laundering/combating the financing of terrorism technical note*, International Monetary Fund, www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2011/cr11231.pdf
- International Monetary Fund (IMF) (2017), “Mexico: Detailed assessment Report – Anti – money laundering and combating the financing of terrorism”, Country Report No. 17/405, Washington, DC, www.elibrary.imf.org/doc/IMF002/24850-9781484335482/24850-9781484335482/Other_formats/Source_PDF/24850-9781484335536.pdf?redirect=true
- Jansky, P., Knobel, A., Meinzer, M., & Palanský, M. (2018). *Financial Secrecy affecting the European Union: Patterns across member states, and what to do about it*. COFFERS – EU Horizon 2020 Project, European Commission
- Jayasuriya, D. (2009). Anti-money laundering efforts, stock market operations and good governance. *Qualitative Research in Financial Markets*, 1(1), 46-58.
- Jojarth, C. (2013). Money laundering: Motives, methods, impact, and countermeasures. In Heinrich-Böll-Stiftung & R. Schönenberg (Eds.), *Transnational organized crime: Analyses of a global challenge to democracy* (pp. 17–34). Bielefeld, Germany: Transcript Verlag.
- Karnaukh, B. P., Tsuvina, T. A., & Sakara, N. Y. (2019). Legal protection of bank secrecy: balancing private and public interests. *Financial & Credit Activity: Problems of Theory & Practice*, 2(29).
- Kirschenbaum, J. and Veron, N. (2018), “A better European architecture to fight money laundering”, Peterson Institute for International Economics, Policy Brief Series, Vol. 25.
- Koster, H. (2020). Towards better implementation of the European Union’s anti-money laundering and countering the financing of terrorism framework. *Journal of Money Laundering Control*, 23(2), 379-386.

- Kramer, J. A., Blokland, A. A., Kleemans, E. R., & Soudijn, M. R. (2023). Money laundering as a service: Investigating business-like behavior in money laundering networks in the Netherlands. *Trends in Organized Crime*, 1-28.
- Kruisbergen, E., Leukfeldt, E., Kleemans, E., & Roks, R. (2019). Money talks money laundering choices of organized crime offenders in a digital age. *Journal of Crime and Justice*, 42(5), 569–581.
- Lawlor-Forsyth, E., & Gallant, M. M. (2018). Financial institutions and money laundering: A threatening relationship?. *Journal of Banking Regulation*, 19(2), 131-148.
- Le Nguyen, C. (2018). Preventing the use of financial institutions for money laundering and the implications for financial privacy. *Journal of Money Laundering Control*, 21(1), 47-58.
- Lessambo, F.I. (2023). AML/CFT and Cybersecurity Laws in the European Union. In: Anti-Money Laundering, Counter Financing Terrorism and Cybersecurity in the Banking Industry. Palgrave Macmillan Studies in Banking and Financial Institutions. Palgrave Macmillan, Cham.
- Lessambo, F.I. (2023). AML/CFT, Cybersecurity and International Organization. In: Anti-Money Laundering, Counter Financing Terrorism and Cybersecurity in the Banking Industry. Palgrave Macmillan Studies in Banking and Financial Institutions. Palgrave Macmillan, Cham
- Levi, M. (2013). E-gaming, money laundering and the problem of risk assessment. In *Research handbook on money laundering* (pp. 332-346). Edward Elgar Publishing..
- Levi, M., & Soudijn, M. (2020). Understanding the laundering of organized crime money. *Crime and Justice*, 49(1), 579–631.
- McCusker R., (2005). *Underground banking: Legitimate remittance network or money laundering system?*, Australian Institute of Criminology, Australian Government
- McDowell, J., & Novis, G. (2001). The consequences of money laundering and financial crime. *Economic Perspectives*, 6(2), 6-10.
- Menz, M. (2024). It is best to say nothing at all—suspicious activity reporting in the financial services sector. *Journal of Financial Crime*, 31(2), 302-310.
- Milne, R., & Bingham, C. (2018, October 3). Inside Danske's €200bn "dirty money" scandal. *Financial Times*.
- Mpuchane, T., & Gande, T. (2023). Development Financial Institution (DFI) Employees' Awareness and Perceptions of Anti-Money Laundering (AML) Practices and Cybersecurity Techniques.

- Mugarura, N. (2014). Customer due diligence (CDD) mandate and the propensity of its application as a global AML paradigm. *Journal of Money Laundering Control*, 17(1), 76-95.
- Μοσχούρη- Τοκμακίδου, (2004). Τραπεζικό Απόρρητο – Ένας θεσμός υπό διωγμόν, ΕπεμπΔ2004, σ. 584-586
- Naghi, L.E., Onufreiciuc, R.A., Stanescu, L.E., Hodoş, R.F. (2023). Strengthening the EU Fight Against Money Laundering to Promote Sustainable Economic Models. In: Achim, M.V. (eds) *Economic and Financial Crime, Sustainability and Good Governance. Contributions to Finance and Accounting*. Springer, Cham.
- Naheem, M. A. (2019). Anti-money laundering/trade-based money laundering risk assessment strategies–action or re-action focused?. *Journal of Money Laundering Control*, 22(4), 721-733.
- Norio, E. (2021). Why are tourist resorts attractive for transnational crime? The case of the Mayan Riviera. *Tourism Critiques: Practice and Theory*, 2(1), 38-73.
- OECD, (2020). *The Financial System*, https://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/the-financial-system_d45f979e-en
- Ofoeda, I., Agbloyor, E. K., Abor, J. Y., & Osei, K. A. (2022). Anti-money laundering regulations and financial sector development. *International Journal of Finance & Economics*, 27(4), 4085-4104.
- Okab, R. (2014). Applying internal control procedures for detecting and preventing money laundering operations in banks: a field study in the Hashemite kingdom of Jordan. *Journal of Modern Accounting and Auditing*, 10(2), 182.
- Oztas, B., Cetinkaya, D., Adedoyin, F., Budka, M., Aksu, G., & Dogan, H. (2024). Transaction monitoring in anti-money laundering: A qualitative analysis and points of view from industry. *Future Generation Computer Systems*.
- Ping, H. (2004). Banking secrecy and money laundering. *Journal of Money Laundering Control*, 7(4), 376-382.
- Qureshi O.A. (2023). *Suspicious Transaction Indicators*, <https://kyrosaml.com/suspicious-transaction-indicators/>
- Rahman, A. (2014). Combating money laundering and the future of banking secrecy laws in Malaysia. *Journal of Money Laundering Control*, 17(2), 219-229.
- Raza, M. S., Zhan, Q., & Rubab, S. (2020). Role of money mules in money laundering and financial crimes a discussion through case studies. *Journal of Financial Crime*, 27(3), 911-931.

- Rosdol, A. (2007). Are OFCs leading the fight against money laundering?. *Journal of Money Laundering Control*, 10(3), 337-351.
- Rosenbaum, D. (1974, May 17). An explanation: How money that financed Watergate was raised and distributed. *The New York Times*, 25.
- Safdari, A., Nurani, M. S., Aghajani, K., & Abdollahian, F. (2015). Social impact of money laundering. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 5(8), 173-188.
- Savona, E. (2005). *Responding to money laundering*. Routledge.
- Savona, E.U. and Riccardi, M. (Eds) (2015), “*From illegal markets to legitimate businesses: the portfolio of organised crime in Europe*”, Final Report of Project OCP – Organised Crime Portfolio ([www. ocportfolio.eu](http://www.ocportfolio.eu)), Transcrime – Università degli Studi di Trento, Trento ©
- Schneider, F., & Windischbauer, U. (2008). Money laundering: some facts. *European Journal of Law and Economics*, 26, 387-404.
- Schoenherr, D. (2019). Political connections and allocative distortions. *The Journal of Finance*, 74(2), 543–586.
- Shelley, L. (2011), “*The globalization of crime*”, in Natarajan, M. (Ed.), *International Crime and Justice*, Cambridge University Press, New York, NY, pp. 3-10.
- Silva, P. G. (2019). Recent developments in EU legislation on anti-money laundering and terrorist financing. *New Journal of European Criminal Law*, 10(1), 57-67.
- Simwayi, M., & Guohua, W. (2011). The role of commercial banks in combating money laundering. *Journal of Money Laundering Control*, 14(4), 324-333.
- Snijder-Kuipers, B., Pellegrin, G., De Foucher, G., Savigliano, A., Schmies, C., Licmele, K., & Cardoso Nunes, R. (2023). New European Legislation on Anti-Money Laundering. IBFD Journal Articles
- Sobreira Leite, G., Bessa Albuquerque, A., & Rogerio Pinheiro, P. (2019). Application of technological solutions in the fight against money laundering—a systematic literature review. *Applied Sciences*, 9(22), 4800.
- Solanki, V. S. (2012). Risks in e-banking and their management. *International Journal of Marketing, Financial Services & Management Research*, 1(9), 164-178.
- Sullivan, K. (2023). What Is Money Laundering?. *Anti-Money Laundering in a Nutshell*. Apress, Berkeley, CA.
- Teichmann, F., Falker, MC. (2020). Weaknesses of Underground Banking Systems. In: Popkova, E., Sergi, B. (eds) *Artificial Intelligence: Anthropogenic Nature vs. Social*

- Origin*. ISC Conference - Volgograd 2020. Advances in Intelligent Systems and Computing, vol 1100. Springer, Cham.
- UNDOC, (2013). Operation SHOVEL. https://sherloc.unodc.org/cld/case-law-doc/drugcrimetype/esp/operation_shovel.html
- UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime), (2024). Global Programme against Money Laundering, <https://www.unodc.org/unodc/es/money-laundering/global-programme-against-money-laundering/.html>
- UNODC (United Nations Office on Drugs and Crime). (1988). *United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances*
- USDT (United States Department of Treasury) (2018). *National money laundering risk assessment*, https://home.treasury.gov/system/files/136/2018NMLRA_12-18.pdf
- Van der Zahn, M., Makarenko, M. I., Tower, G., Kostyuk, A. N., Barako, D., Chervoniaschaya, Y. & Kostyuk, H. (2007). The anti-money laundering activities of the central banks of Australia and Ukraine. *Journal of Money Laundering Control*, 10(1), 116-133.
- Van Duyne, P., Harvey, J., & Gelemerova, L. (2018). *The critical handbook of money laundering: Policy, analysis and myths*. London, UK: Palgrave Macmillan.
- Villányi, B. (2021). Money laundering: History, regulations, and techniques. In *Oxford Research Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*.
- Wronka, C. (2022). “Cyber-laundering”: the change of money laundering in the digital age. *Journal of Money Laundering Control*, 25(2), 330-344.